

Lain Arbin a le on ái MATAIO

Worwor táil

Ahat i Lain Arbin no dihat puksai liu má minat má suri apaptur kaleng si Iesu tili minat. Atul i Lain Arbin, ái Mataio mái Marko mái Luka, a ararwat no sár á kánditul pukpuksa suri marán táit a longoi ái Iesu. Marán i pukpuksa a le on ái Mataio, a arwat suri una mákái mul i Lain Arbin a le on ái Marko mái Luka. Mái sár Lain Arbin a le on ái Ioanes a lite, má a puksai te pukpuksa sur Iesu erei kápate kis i Mataio ngo i Marko ngo i Luka.

Ái Mataio koner a tám kip takis, mái Iesu a kilkila pasi suri na kán kalik án aratintin. Ái Mataio a le i kán pukpuksa sur Iesu uri narsán tan kakun Iudáia sang. Ái Mataio a ri suri inngas tari muswan sur Iesu si di ngo ái sár á Mesaia, koner di utngi mul ngo Karisito. Má ái á kálámul er ái Káláu a oror taru mai ngo na tarwai suri saras pasi kán matananu má náng kátlán i di i áwáwat i pákánbung. Ái Mataio a utung pasi te kuir worwor tili Torahin Kamkabat suri ngo matananu Iudáia dák mánán tusi ngo ái Iesu a long arwat pasi worwor er Torahin Kamkabat a parai suri Mesaia, má ngorer ái á tiling kabisit erei matananu Israel di kis monai ngo na saras pas di. Ái Mataio a le i marán aratintin si Iesu mul. Gita mákái ngo alim á tiling kuir on á aratintin a le páptai ái Mataio (mákái Mat pákán 5-7, pákán

10, pákán 13, pákán 18, pákán 24-25), má tan pukpuksa suri liu si Iesu a kis imi katbán alim i tiling kuir on á aratintin minái.

Ngisán tan kálámul er a páng tili di ái Iesu

Luk 3:23-38

¹ Minái á ngisán tan kálámul er a páng tili di ái Iesu Karisito má di tangai ngoro minái, tangkabin tili Abaram ák han átik iatung i kabisit Dewit, ngoromin ái Dewit mái Abaram a ngoro diar aru kákán ái Iesu mul.

² Io, ái Abaram a apáng Aisak,
má ái Aisak a apáng Iakop,
mái Iakop a apáng Iuda má rang tuán.

³ Io, ái Iuda a apáng Peres mái Sera diar tuán (ái Tamar á mám diar),
má ái Peres a apáng Esron,
mái Esron a apáng Ram.

⁴ Io, ái Ram a apáng Aminadap,
mái Aminadap a apáng Nason,
mái Nason a apáng Salmon.

⁵ Io, ái Salmon a kila pas Rahap má nat diar ái Boas,
má ái Boas a kila pas Rut má nat diar ái Obet,
mái Obet a apáng Iesi,

⁶ má ái Iesi má a apáng kabisit Dewit.

Turpasi tili Dewit er a kabisit ák han átik i pákánbung er tan tám arup til Babilon di talkai matananu Israel ur Babilon, minái mul á ngis di á tan kálámul er a páng tili di ái Iesu Karisito.

Ái kabisit Dewit a kila pas Batiseba má nat diar
ái Solomon (mái Batiseba a kán wák besang
ái Uria).

⁷ Io, ái Solomon a apáng Rehoboam,
má ái Rehoboam a apáng Abia,
mái Abia a apáng Asa.

⁸ Io, ái Asa a apáng Iosepat,
má ái Iosepat a apáng Ioram,
mái Ioram a apáng Usia.

⁹ Io, ái Usia a apáng Iotam,
má ái Iotam a apáng Ahas,
mái Ahas a apáng Esekiá.

¹⁰ Io, ái Esekiá a apáng Manase,
má ái Manase a apáng Amon,
mái Amon a apáng Iosaia.

¹¹ Io, ái Iosaia a apáng Ekoniá má rang tuán i
pákánbung er sang tan tám arup til Babilon
kandi tu artalka besang ur Babilon suri bat-
bat kalar ái.

¹² Má i pákánbung án kamkabat anang Babilon
mák han átik suri pákánbung a páng on ái Iesu
Karisito, minái mul á ngis di á te kálámul er a páng
tili di ái Iesu.

Ái Ekoniá a apáng Sietiel,
má ái Sietiel a apáng Serubabel.

¹³ Io, ái Serubabel a apáng Abiut,
má ái Abiut a apáng Eliakim,
mái Eliakim a apáng Asor.

¹⁴ Io, ái Asor a apáng Sadok,
má ái Sadok a apáng Akim,
mái Akim a apáng Eliut.

15 Io, ái Eliut a apáng Eliaser,
 má ái Eliaser a apáng Matan,
 mái Matan a apáng Iakop.

16 Io, ái Iakop má a apáng Iosep er kán pup ái
 Maria, má ái Maria a mámán ái Iesu er di
 utngi mai Mesaia.

17 Má ngorer a sángul mai ahat no á ngaul
 kálámul tangkabin tili Abaram ák han átik i Dewit
 er kabisit. Má turpasi bul tili Dewit ák han átik
 i artalka ur Babilon, a sángul mai ahat no mul á
 ngaul kálámul. Má tilatung i artalka ur Babilon,
 a sángul mai ahat no mul á ngaul kálámul ák han
 pang má i bung er a páng on ái Mesaia.

A páng ái Iesu

Luk 2:1-7

18 Ngoro minái a páng ngoi ái Iesu Karisito. Ái
 Maria mámán ái Iesu, ái Iosep ákte tar kári suri
 diara kila. Mái sár i pákánbung káp diar te kis
 tiklik besang, ái Maria ákte mánán ilmi má ngo
 ákte tián ngorer i rakrakai si Tanián a Pilpil ákte
 han kis i narsán. 19 Ái Iosep a tám nokwan, má
 ngo a mánán on ngo ái Maria ákte tián má, kápate
 nem suri na arumrum Maria i mátán matananu.
 Má ngorer a hol on ái Iosep suri na pásang kila
 kodong, má kápdate mánán on i tan kálámul.

20 Má ngorer kán tunga holhol besang ái Iosep
 suri táit er ngo na longoi. Má i libung er a boptin,
 kesi angelo káián ái Káláu a tapam hut singin
 i mihmih mák parai singin ngoromin, “Iosep,
 natun ái Dewit, koion una konngek. Una kila
 pas Maria suri na kam wák sang. Koion una

rumrum suri kán tián kápkabin rakrakai káián Tanián a Pilpil ákte han kis i narsán, má ngorer ák tián má. ²¹ Na káhái besang i tekesi kalik án káláu má una utngi ngisán mam Iesu, sálán ngo ‘Ái Káláu Tám Araliu’, kápkabin na asengsegeng pasi kán matananu alari kandi sápkín. ²² Tan táit ngoromin na tapam hut muswan sang suri long arwat pasi worwor si Káláu er a tari singin tám worwor tus ái Aisaia ngoromin,

²³ ‘Kesi tahlik kápate bop be mai kálámul na tián besang má na káhái kalik káláu, má ái sang da utngi mam Emanuel’ (sálán á kuir worwor er ngo ‘Ái Káláu narsá git’).”

²⁴ Má ngo a pán má tili boptin i kábungbung ái Iosep, io a mur on ngorer i angelo ákte bitái suri na longoi ngoi. Má ngorer ái Iosep a kila pas Maria sang, ²⁵ mái sár kápate be diar bop tiklik. Má namur a káhái kalik án káláu ái Maria, mái Iosep a utngi ngisán mam Iesu.

2

Tan tám mánán uri mátmátiah

¹ Má ái Iesu a páng i bimán rum á Betilem i balis á Iudáia i pákánbung ái Erodes a kabisit on iatung. Má i pákánbung erei sang a páng on ái Iesu, tan tám mánán uri mátmátiah di lu mák ilmi akiláng suri. Di mákái kesi mátmátiah má dik mák ilmi, má ngorer di aptur tili kandi malar tepák tilanang i mátán nas, má dik han láklák tangrai dolon sál átik á Ierusalem. ² Má iatung

di lu gálgálta ngoromin, “Aiá á kalik er na kabisit besang káián tan Iudáíá? Kabin gimáte mákái kán mátmátiah a akiláng on anang i kángim malar, má gimáte hut mainái suri gima tari kángim rumrum uri narsán.”

³ Má ngo ái Erodes a longrai arbin ngorer, a lala tabureng i bál suri, má rehei mul á matananu iatung á Ierusalem. ⁴ Má ngorer ái Erodes a bin talmi tan pakpakta kán tan tám osmapak má tan tám mánán uri nagogon, má a gálta di ngoromin, “Be, Mesaia er di parai, aiá na páng á?”

⁵ Má ái rung erei di kosoi ngo, “Mesaia na páng adi Betilem i balis á Iudáíá, kabin ái Miká tám worwor tus a parai worwor si Káláu ngoromin,

⁶ ‘Má iáu á malar Betilem, u gengen malar sár main i balis á Iudáíá,
mái sár kápte ngo iáu malar bia.

U tilik támin táit kápkabin na páng besang tili iáu á tekesi kálámul na tátáil,
ngorer na lu ololoh i kak matananu Israel.’ ”

⁷ Má namur ái Erodes a bin pas kodongnai tan tám mánán er mák gálta di suri bung dáh sang a hut á mátmátiah er. ⁸ Io, ngo di be nguruk no, ki ái Erodes ák dos pala di ur Betilem mai worwor talas ngoromin, “Erei gama han, gama lain ser kuluk suri kalik. Má pákánbung gamáte ser pasi, ki gama kaleng má gamák parai singing suri inak mánán on, ngorer á iau mul ina han má inak tari kak rumrum uri narsán.”

⁹⁻¹⁰ Dik han má ngorer ái Erodes ákte parai si di, má mátmátiah er dikte mákái tungu anang i mátán nas a tur soura mul mák han táilna di.

Io, di mákái ngorer má a gas i bál di má di lala laes taladeng sang. Má mátmátiah erei a han kis ásnigin arwat mai rum er kalik a kis ái. ¹¹ Má di mákái ngorer má ding kusak uri rum er. Má ngo di mákái kalik mái Maria er mánán, ki dik pur dirtapul má dik rumrum uri narsán kalik. Má namur di long pasi kandi tan artabar ngorer i gol má kabang a lu lain tomtom má bultán kábau a lu tomtom mul, má dik támri kalik mai. ¹² Má ngo dikte artabar no, tan tám mánán er di aptur má dik mur i lite sál kaleng uri kandi malar. Kápdite kaleng uri narsán ái Erodes suri da worwor mai, a kápkabin ái Káláu a dos kalar di i mihmih.

Ái Iosep mái Maria diar tinán ditul táu

¹³ Má ngo tan tám mánán dikte aptur uri kandi malar alar ditul támán iatung, io kesi angelo káián ái Konom a tapam hut si Iosep i mihmih mák parai singin ngo, “Iosep, una aptur má unák long pas rugar tinán er má gamtulák sangar i táu ur Aigipto. Má gamtula kis iatung pang i bung ina parai singim suri gamtula kaleng, kápkabin ái Erodes na dos palai besang i kán tan tám arup má da ser suri kalik suri up bingi.”

¹⁴ Má ngorer ái Iosep a pán mák aptur, ák long pas rugar tinán er má ditulá turpasi láklák i libung erei sang ur Aigipto. ¹⁵ Ditul támán á hut má adi Aigipto má ditulá kis iatung ák han pang i pákánbung ák mat ái Erodes. Má táit minái a tapam hut muswan suri long arwat pasi worwor

si Káláu ákte parai singin tám worwor tus ái Osea ngo, “Iau kilkila pasi natung tili balis á Aigipto.”

Boh goion kalik káláu á Betilem di mat

¹⁶ Má namur ngo ái Erodes ákte mánán tusi ngo tan tám mánán dikte agurái, má ngorer a lala togor. A hol páptai worwor dikte parai singin suri pákánbung dáh a páng on á kalik, má ngorer a mánán ngo a goion kalik be. Io, ngorer a dos palai kán tan tám arup mai arardos ngo da up bingi boh gengen kalik káláu no, ái rung er di asus di be i rang mám di. Di longoi ngorer adi Betilem má tangrai tan malar pátum sár. ¹⁷ Má táit minái a tapam hut muswan suri long arwat pasi worwor káián ái Konom er a parai singin tám worwor tus ái Ieremiá ngoromin,

¹⁸ “Di longrai kaungán te di lala tang adi malar á Rama,
 má tan wák til Betilem di sum suri rang nat di.
 Bos wák er di tangsi rang nat di,
 má kápate arwat suri abálbál di kabin rang nat di dikte mat no.”

Ái Iosep mái Maria mái Iesu ditul kaleng til Aigipto

¹⁹ Namur ákte mat ái Erodes, má kesi angelo káián ái Konom a tapam hut si Iosep adi Aigipto i mihmih er a boptín i libung ²⁰ mák parai singin ngo, “Iosep, erei má unák long pas rugar tinán erei má gamtuláng kaleng uri balis á Israel. Kápkabin ái Erodes má rang turán er di nem suri up bingi kalik, dikte mat má.” ²¹ Má ngorer ái

Iosep a aptur ák long pas Maria diar tinán, má ditulá kaleng ur Israel.

²² Má ái Arkelaus natun ái Erodes ákte keles kákán má áng kabisit iatung i balis á Iudáia i pákánbung er. Má ngo ái Iosep a longrai ngorer, a mátut suri ditula han uratung. Mái Káláu sang mul a akeng Iosep i mihmih suri koion ditula kis i balis á Iudáia, má ngorer ditulá han uri balis á Galiláia ²³ má ditulá kis iatung i malar á Nasaret. Má táit minái a tapam hut muswan suri long arwat pasi worwor káián tan tám worwor tus ngoromin, “Da utngi Mesaia ngo kakun Nasaret.”

3

Kán arbin ái Ioanes Tám Arsiu

Mar 1:1-8; Luk 3:1-18; Ioa 1:19-28

¹ Má namur marán á bet ákte rah, ái Ioanes Tám Arsiu a turpasi kán arbin i pokon mau i balis á Iudáia narsán matananu, mák lu parparai ngoromin, ² “Gama ilang alari kamu sápkín má gamák hol kaleng, kápkabin ngo páput sár má lolsit tilami bát na hut má ái Káláu na kátlán i git.”

³ Ái Ioanes, ái á kálámul er a worwor suri ái Aisaia tám worwor tus ngoromin,
 “Tekes na lu binbin i pokon mau ngo,
 ‘Aleget i sál si Konom má eran on.
 Long anokwai sál suri na láklák on!’ ”

⁴ Mái Ioanes a sulu mai nihun kamel di hiri, mák reureu mai kápán sipsip. A ani sikiu má midu. ⁵ Má matananu tili bimán rum á Ierusalem

---

2:23: Ais 11:1, 53:2; Luk 2:39; Ioa 1:45   **3:2:** Mat 4:17; Mar 1:15
3:3: Ais 40:3   **3:4:** 2Ka 1:8

má tili balis no á Iudáia má tili tan kuir malar i risán dan á Ioridan, di han suri longrai arbin si Ioanes. ⁶ Má matananu di tunga para aposoi kándi bos sápkín tatalen, mái Ioanes a siu di mai dan á Ioridan.

⁷ Má tan Parisaio má tan Sadukaio mul di han suri na siu di ái Ioanes. Mái sár ái Ioanes a mánán i kandi angagur ngo da tu siusiu sár má kápdite hol kaleng, má ngorer a parai si di ngoromin,

“Á gam á rang natun i kanih sáksák! Sinih a parai si gam ngo gama tu siusiu sár má ngorer gama tur kaplah alari nagogon si Konom erei ngo na hut besang? ⁸ Gama oboi lain wán i gam suri inngas tar gam ngo gamáte hol kaleng. ⁹ Koion gama ruruna ngo gamáte tur kaplah alari nagogon si Káláu kabin gam á tan rang kopkom i Abaram. Kápte. Má minái iau para talsai si gam ngoro minái ngo ái Káláu a arwat singin suri na longoi tan hat minái sang suri da rang kopkom i Abaram! ¹⁰ Palngat ákte eran pagas suri tárái boh kubau adi káplabin. Kubau erei kápate oboi lain wán, da tár palai má dák sápkai uri kámnah.

¹¹ “Á iau, iau siu gam mai dan sár suri inngas tar gam ngo gamáte hol kaleng. Mái sár ngo kes a lala rakrakai sorliu iau, alatung be namur. Má iau rumrum suri ina kusak i kán rum. Ái sang na siu gam mai Tanián a Pilpil má mai kámnah. ¹² Ái ái koner a top i kán is suri na tárái wit mai. Má namur na tím purwai kotlin wit

alari poktuán, má ngorer na dungi kotlin wit i suapok, má boh poktuán wit erei na osoi sár i kámnah káp a tini mat!”

Ái Ioanes a siu Iesu

Mar 1:9-11; Luk 3:21-22

¹³ I bet erei, a aptur til Galiláia ái Iesu mák han sur Ioanes ngo na siwi i dan á Ioridan. ¹⁴ A rumrum ái Ioanes er a mák Iesu iatung má a nem suri na pukdai holhol si Iesu, má ngorer a parai singin ngo, “Be, suri dáh u han ur main i narsang suri ina siu iáu? Kápte a arwat á ngorer. A nokwan ngo á iáu sang una siu iau.”

¹⁵ Mái sár ái Iesu a parai si Ioanes ngo, “Káksiai, una tu longoi ngorer sár iakte parai singim, má ngorer gitara long arwat pasi riri si Káláu a nem on.” Mái Ioanes a sormángát i worwor si Iesu má ák siwi.

¹⁶ Má pákánbung ái Iesu a masar alari dan, bát a ráp má a mákái Tanián ái Káláu a sosih ur on ngoro bun má a kis on, ¹⁷ má kaungán kes tilami bát a parai ngoromin, “Minái á natung muswan, kang Kalik alal. A lala gas i balang mai.”

4

Artohtoh narsá Iesu

Mar 1:12-13; Luk 4:1-13

¹ I pákánbung ái Iesu a masar alari dan á Ioridan, Tanián ái Káláu a lami uri pokon mau suri ái Satan na longoi artohtoh uri narsán. ² Ái Iesu kápate ani tekesi táit arwat mai ahat i

---

3:16: Ioa 1:32   **3:17:** Sak 2:7; Ais 42:1; Mat 12:18, 17:5; Luk 9:35   **4:1:** Eba 2:18; 4:15   **4:2:** Kal 34:28

sángul á bung, má pasi ák matpám. ³ Ngorer ái Satan a turpasi suri tohtoh Iesu mák parai singin ngoromin, “Ngo iáu Natun ái Káláu, ki una dos i bos hat minái suri dák arkeles uri balbal.” ⁴ Mái Iesu a kosoí ngo, “Pinpidan si Káláu a parai ngo, ‘Kápte ngo namnam masik a lu támri liu kán kálámul suri na rakrakai, kápte! Rakrakai uri liu muswan kán kálámul a hut sang tili worwor si Káláu.’ ”

⁵ Má namur ái Satan a tohtoh Iesu mul mák lam pasi urami Ierusalem mák aksimi iamuni i kuir ungán rum i rumán osmapak. ⁶ Mái Satan a parai si Iesu ngoromin, “Ngo iáu Natun ái Káláu, ki una roh tilatung uradi bim. Kabin pinpidan a parai ngoro minái,

‘Ái Káláu na tari palai kán tan angelo má da ololoh timan iáu.’

Má pinpidan a parai mul ngo,

‘Tan angelo da sáng pas iáu mai lim di suri ngorer na mák suski kikim i hat.’ ”

⁷ Mái Iesu a kosoí ngoromin, “Pinpidan si Káláu a parai mul ngo, ‘Koion una tohtoh Konom er kam Káláu!’ ”

⁸ Má namur ái Satan a tohtoh Iesu mul má a lam pasi uri pungpung a tuan alami sang, má a inngas tari singin á tan balis no on á naul matmatngan pokon turán tan táit imi lolon i di mul. ⁹ Má namur a parai si Iesu ngo, “Tan táit no min ina tar noi singim. Na kaim no sár ngo una pur dirtapul má unák lotu uri narsang.”

10 Máí Iesu a kosoi ngo, “Táu alar iau, Satan! Pinpidan si Káláu a parai ngo, ‘Una lotu uri narsán ái Konom kam Káláu, má ái masik sár una para agasi!’”

11 Má ngo ái Satan ákte arahi má kán tan artohtoh uri narsá Iesu, ki ák han pas má alari, má namur tan angelo di hut má dik tangan Iesu.

Ái Iesu a tangkabin kán him á Galiláia

Mar 1:14-15; Luk 4:14-15

12 Má namur ngo dikte obop Ioanes i batbat kalar, ái Iesu a longrai ngorer má a aptur mák han ur Galiláia. 13 Kápte a lala kis ák dol á Nasaret ái Iesu, máí sár a han mák lu kis á Kapernaum i bimán rum a kis pátmi dan taliu á Galiláia i balis káián aru mát er si Sebulon máí Napitali. 14 A han máng kis á Kapernaum ái Iesu suri ák tapam hut muswan i worwor káián tám worwor tus ái Aisaia er a parai ngo,

15 “Tan kálámul tili risán er di kis i kuir bim si Sebulon máí Napitali, má te di kis i risán tilik tas má i balsán dan á Ioridan má Galiláia,

16 matananu er di liu i kuron. Máí sár da mákái talas na sol uri tanián i di. Má talas na kaura uri narsá di ái rung di liu i pákpák án minat má nák atalsa di.”

17 Má turpasi i pákánbung erei sang, ái Iesu a tangkabin pasi kán arbin mák parai ngo, “Gama tánlak alari kamu sápkín má gamák hol kaleng,

kápkabin páput má lolsit tilami bát suri ái Káláu na kátlán i git!”

Ái Iesu a kilkila pasi ahat i tám soksok

Mar 1:16-20; Luk 5:1-11

¹⁸ Má ngo a lu hanhan tangrai risán dan taliu á Galiláíá, ái Iesu a mák rugar tuán er diar soksok isu mai uben iatung i dan erei. Ái Saimon, kesi ngisán ái Petero, mái Enru er tuán, diar aru tám soksok. ¹⁹ Mái Iesu a parai si diar ngo, “Gaur lákám, má gaurák mur i iau, má inak atintin gaur suri gaura tám soksok pasi matananu ur káián ái Káláu!” ²⁰ Má ngo diar longrai ngorer, káp melek mul má diar aptur alari kándiar tan uben iatung má diará turpasi mur i Iesu.

²¹ Má ngo ái Iesu a lu lákláklák iamunang, a mákái aru natun ái Sebedaio, ái Iakobo mái Ioanes, ditul támán leget i kánditul uben iatung i mon. I pákánbung a mák diar ái Iesu, a kilkila pas diar ²² alar Sebedaio iatung. Má káp melek sár diar aptur má diar má han tiklik mam Iesu.

A aratintin mák arbin mák araliu ái Iesu

Luk 6:17-19

²³ Má ngorer ái Iesu a han mák lu aratintin tangrai boh rumán lotu i balis á Galiláíá no. A arbin mai lain arbin suri lolsit tilami bát, mák asengsegeng i matananu alari kandi toltolom sasam. ²⁴ Má arbin uri Iesu a han arkaliut no i balis er mák han átik á Siria. Má ngo matananu di longrai ngorer, io di hut i narsán mam rung di sasam ngorer i rung a rangrang i kápán páplun

i di, mái rung a porta i di á sápkín tanián, mái rung a mat i balsán i di, mái rung mul di gokgok. Máí Iesu a asengsegeng i di no sár. ²⁵ Má ngorer tilik lala matananu taladeng tili tan malar di lu murmur on. Tan malar erei a turpasi til Galiláíá ák han átik á Dekapolis, má til Ierusalem má Iudáíá má tili kesi balsán dan á Ioridan mul.

5

A arbin ái Iesu tili pungpung

Luk 6:20-23

¹ A mákái tilik lala matananu ái Iesu má a láklák tapam urami kesi pungpung má a sukis pagas ái. Má rang táir di hut má dik sukis i narsán, má tilik matananu er di hut iatung mul. ² Má ngorer ái Iesu a tangkabin i aratintin uri narsá di mák parai ngoromin,

³ “Ái rung er di mánán ngo tanián i di a sáhár mák ngangai sur Káláu, di kuluk pala,
kabin da kusak uri lolsit tilami bát mái Káláu na kátlán i di.

⁴ Ái rung er di lu tang, di kuluk pala,
kabin namur na abálbál di ái Káláu má da kodong.

⁵ Ái rung er di agengen pas di, di kuluk pala,
kabin da otoi besang i táit ákte oror pagas mai ái Káláu.

⁶ Má di kuluk pala á di onin di sák suri mur i tatalen a nokwan,
kabin namur ái Káláu na tangan di suri da mur artálár pasi tatalen erei.

4:25: Mar 3:7-8

5:3: Ais 57:15

5:4: Ais 61:2-3; Apa 7:17

5:5: Sak 37:11

5:6: Ais 55:1-2

- 7 Di kuluk pala ái rung er di lu mámnai lite kálámul má tangan di,
 kabin ái Káláu na máмна di.
- 8 Di kuluk pala ái rung er a tukes i kandi holhol suri mur i nemnem si Káláu,
 kabin namur da kis i narsán.
- 9 Ái rung kándi talar suri arabálbál i katbán matananu, di kuluk pala,
 kabin na utung di ái Káláu ngo rang natun.
- 10 Di kuluk pala á di ngo matananu di arangrangas i di suri mur i tatalen a nokwan,
 kabin erár dák mák ilmi ngo dikte kusak uri lolsit si Káláu mái Káláu a kátlán i di.
- 11 Má gam kuluk pala ngo matananu di lu mikmikwa gam, má ngo di wáng i gam, má ngo di para bengta gam kápkabin sur iau. 12 Gama parmat má gama laes kabin namur kamu arul na pakta ami bát. Rang támin i di dikte longoi ngorer mul mai tan tám worwor tus hirá be.”

Rung di mur i Iesu di ngoro tas má talas
Mar 9:50; Luk 14:34-35

- 13 Mái Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin,
 “Gam sár á matananu gam á tas uri naul matmatngan pokon no. Mái sár ngo tas ákte rah á kán mapak, ngádáh gita amapak kalengnai ngoi? Na tu táit bia sár, má da lu sáпка palai uratung i lol malar, má tan kálámul da láklák má dák lu sukai sár.
- 14 “Gam sár á matananu gam á talas suri atalsai naul matmatngan pokon. Ngádáh, di

lu longoi malar i iátin pungpung suri na punpunam? Auh, kápte! ¹⁵ Má i pákánbung gam oskoi lam, gam boh kári mai kas? Kápte. Gam akai i nián sang suri na atalsai rung er di kis iatung i rum. ¹⁶ Má ngorer a kuluk ngo gama ngoro lam sang, má talas er i gam na atalsai matananu suri da mákái tan lain táit gam longoi má ngorer da para agas Káláu er Kák gam imi naul bát.”

Aratintin suri nagogon

¹⁷ Mái Iesu a sopasun mul i kán aratintin ngoromin,

“Koion gama hol on ngo iau hut main suri ina long palai nagogon si Moses má aratintin káián tan tám worwor tus. Kápte. Iau hut sang suri ina long arwat pasi kandi worwor suri na támin muswan. ¹⁸ Gama hol páptai minái. Erei ngo naul bát má naul bim na kis, nagogon mul na kis. Kápte kesi tip ngo kuir nagogon na pah nák han pang i pákánbung erei ngo talar kán nagogon ákte rah.

¹⁹ “Mái koner kápte a taram má mur i te kuir tili nagogon a hol on ngo kápte a pakta, mák atintini matananu mul suri da longoi ngorer, ái kápte na pakta i lolsit ami bát, na tu gengen sár. Mái sár koner a taram má mur i nagogon mák atintini matananu suri da longoi ngorer, ái na kálámul pakta sang i lolsit ami bát.

²⁰ “Bos Parisaio má bos tám mánán uri nagogon di lu longoi marán tatalen a nokwan

---

5:15: Mar 4:21; Luk 8:16, 11:33   **5:16:** Epe 5:8-9; 1Pe 2:12

5:17: Rom 3:31   **5:18:** Luk 16:17, 21:33   **5:19:** Iak 2:10

kabin a lala ngoi sang i bál di suri mur i nagogon. Má iau parai si gam ngo ái sinih a nem ngo na kusak uri lolsit tilami bát má na káián ái Káláu sang, ki ninsin na lala nokwan sorliwi bos Parisaio má bos tám mánán uri nagogon.”

Aratintin suri kis kuluk
Luk 12:57-59

²¹ Má ngorer ái Iesu a parai si di mul ngoro minái,

“Á gam onin gamáte lu longrai ngo tan kálámul til hirá dikte abithbit di mai kesi nagogon si Káláu er a parai ngo, ‘Koion á up bing kálámul. Mái sár ngo tekesi kálámul a up bingi kesi kálámul, da long pasi kálámul er suri na sámTUR i nagogon.’ ²² Mái sár iau parai si gam onin ngo togor a sáPKin mul, má ngo ái sinih a togor mam tuán, da nagogon on i malar. Mái sinih a ot bilingna tuán, ái koner da long pasi má nák sámTUR i mátán tan tám nagogon, má di sang da nagogon on. Mái koner a wáng sáKSákna tuán, ái koner na tarwai ái Káláu suri nák áslai rangrangas i káMnah iatung i pokon án hiru áklis.

²³ “Má ngo á iáu u sámTUR iatung i nián osmapak mai kam artabar, má báLSák er i bál ái tuam mam iáu u hol pasi iatung, ²⁴ ngorer koion be una osmapak. Una káKsiai be kam artabar iatung, má ngorer unák han besang narsán ái tuam má gaurák arabáLBál i gaur tuán be. Io,

namur má unáng kaleng má unák artabar uri narsán ái Káláu.

²⁵ “Ngo tekesi kálámul a togor mam iáu má a nem ngo na atur iáu i nagogon, i pákánbung gaur iatung besang i malar, una han uri narsán má gaurák anokwai suri ngorer na mák talka iáu uri narsán tám nagogon. Kabin ngo tám nagogon erei, ngo na longrai kamur worwor má namur na tari rangrangas singim, má ngorer tan kuir sulu da obop iáu i batbat kalar. ²⁶ Má a muswan iau paraí singim, una kis pagas i batbat kalar pang i bung una hul palai tinákum erei i iáu.”

Aratintin suri bop tiklik

²⁷ Mái Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin, “Gamáte longrai dikte aratintin mai má dik paraí mul ngo, ‘Koion á bop tiklik mai wák káián lite kálámul.’ ²⁸ Mái sár iau paraí si gam onin ngo ái koner a mákái wák máng kon suri ami bál suri ngo diara bop tiklik, wa ákte longoi sápkín sár mai á ngorer.

²⁹ “Ngorer ngo matam erei mingim a lam bengta iáu má uk longoi sápkín, ki una bilwak palai má unák sápkai. A kálik sák ngo na bokoh i tekesá kuir tili páplun i iáu, mái sár a lala sák sang ngo na kis i aru matam no má dák buswa iáu uri pokon án hiru áklis. ³⁰ Má ngo limam erei mingim a lam bengta iáu má uk longoi sápkín mai, ki a kuluk una tár kus palai má unák sápkai. A kálik sák ngo na bokoh i kesi limam,

mái sár a lala sák sang ngo na kis i aru limam no má ung kusak uri pokon án hiru áklis.”

Tatalen suri pásang kila Mat 19:9; Mar 10:11-12; Luk 16:18

³¹ Máí Iesu a sopasun mul i kán aratintin ngoromin,

“Má gamáte longrai mul ngo hirá dikte aratintin mai ngoromin. Ngo kesá kálámul a nem suri pásang kila, ki na le i tekesá pákán ram suri pásang pala kán wák má ngorer diará kis arsagil. ³² Máí sár onin iau parai si gam ngoromin. Kálámul a long pala kán wák má wák kápate bop mam tekesi lite, kálámul erei a ngoro a susdo kán wák uri sápkín tatalen, má ái sang a káplabin sápkín a longoi á wák er ngo na han kila pasi lite kálámul. Má kálámul a kila pasi wák erei, ái mul a longoi sápkín.”

Koion á oror

³³ Máí Iesu a parai mul ngo,

“Á gam onin gam mánán ngo tan kálámul til hirá dikte abitbit di mai kesi nagogon si Káláu ngo, ‘Koion una angagur mai tah kusi kam oror uri narsán ái Konom. Ngo ukte oror mai kesi táit una longoi, una long arwat pasi sang.’

³⁴ Máí sár iau parai si gam ngoromin. Koion sang una oror suri adikái kam worwor ngo a támin. Ngorer koion una oror má uk parai ngo, ‘Támin urami bát!’ kabin naul bát ái Káláu a kátlán. ³⁵ Má koion una oror mai naul bim mul

---

5:31: Nag 24:1-4; Mar 10:4   **5:32:** 1Ko 7:10-11   **5:33:** Him 19:12; Lál 30:2; Nag 23:21   **5:34:** Ais 66:1; Mat 23:22; Iak 5:12
5:35: Sak 48:2; Ais 66:1

kabin a kátlán mul ái Káláu. Koion una oror ur Ierusalem kabin kán bimán rum ái Káláu sang.
³⁶ Má lulum mul koion una oror mai kabin káp kam te rakrakai suri una kelsei tekesi towon nihum suri nák bal ngo nák niár.

³⁷ “Ái rung di lu oror, di longoi kabin koner si Tám Sápkin ákte atintini marán suri da angagur, má ngorer dik lu oror suri adikái kándi worwor ngo di parai támin. Pasi iak parai si gam ngo koion sang á oror. Gita lu parai worwor a támin sár. Ngo una longoi táit, ki una mángát sár ngo, ‘Áá, ina longoi.’ Má ngo kápte una longoi táit, ki una arkawar sár ngo, ‘Auh, kápte sang.’ Má koion una oror turán kabin a paptauni ái Satan.”

Koion á kosoi sápkín di longoi mam iáu

Luk 6:29-30

³⁸ Mái Iesu a sopasun kán aratintin mák parai ngo,

“Gamáte longrai mul dikte parai ngoromin, ‘Ngo gaur mos i kesá kálámul má ák ubi matam ák sák, ki da long sáksáknai mul i mátán suri kosoi matam er a sák. Má ngo a puh á tekesi ngisam a tut bauri ái koner gaur arup, ki ngisán da tut bauri mul suri kosoi ngorer ákte longoi mam iáu.’ ³⁹ Mái sár onin iau parai si gam ngo koion gama kosoi sápkín di longoi mam gam. Ngo tekesi kálámul na posri parim, una káksiai suri nák posri mul i kesi balsán parim. ⁴⁰ Má ngo tekesi kálámul na obop iáu uri nagogon suri kesi lusán i iáu ur káián, kái una ruti, una bál

tari mul i tekes singin. ⁴¹ Ngo tekesi kálámul a tari duk i iáu suri una kipi kán kipkip má unák tur on i pokon a artálár mai kesá kilomita, ki á iáu bul una sorliwi á pokon er má unák han tarwai iatung er a artálár mai aru á kilomita. ⁴² Ái sinih a sung iáu suri táit, una tari sár singin. Má ngo tekesá kálámul a sung iáu ngo, ‘Kam is be,’ ngo ‘Kam palngat be,’ ki una bál tari sár singin.”

Gama mámnai kamu kurtara

Luk 6:27-28, 6:32-36

⁴³ Mái Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin mul,

“Gamáte longrai dikte aratintin mai má dik parai mul ngo gama mámnai rang tur gam, má ái rung erei di kurtara mam gam, gama mikmikwa di. ⁴⁴ Mái sár onin iau parai si gam ngo gama mámnai kamu tan kurtara, má gama sung Káláu sur di ái rung di lu long sáksákna gam, ⁴⁵ suri ngorer gama rang natun ái Kák gam imi naul bát sang. Má ngorer ninsin i gam na ngoro ninsin ái Káláu, kabin ái a longoi nas suri atalsai matananu no, tan tám nokwan má tan tám sápkín mul, má ák tari mul i ráin suri ák hus uri narsán ái rung erei di láklák mur i nagogon mái rung mul di lu tánlak. ⁴⁶ Ngo una mámnai sár i kálámul a lu mámnai iáu, suri dáh ái Káláu na supan iáu? Wa tan tám kip takis di lu longoi ngorer mul, di lu mámnai pas rung erei di lu mámnai di sang! ⁴⁷ Má ngo u lu worwor

pas di sár á rang turam, ái rung di kuluk mam iáu, kam tatalen erei kápte a kuluk taladeng alari tatalen kán matananu no. Wa ái rung di tánlak alar Káláu di lu longoi mul á ngorer. ⁴⁸ Ái Káláu erei Kák gam imi bát a tám armámna, má gam mul gama tám armámna ngorer i Kák gam. Ngorer gama lu mámnai aru matngan kálámul no, rang tur gam má kamu tan kurtara mul.”

6

Ái Iesu a worwor suri tángni kálámul a sáhár

¹ Ái Iesu a sopasun kán aratintin mák parai ngoromin,

“A kuluk gama talar mai him án lotu, mái sár koion gama longoi i mátán matananu suri da mák gam má dák para agas gam. Ngo gama longoi matngan tatalen ngorer, ái Kák gam imi naul bát kápnate supan gam suri á ngorer.

² “A kuluk á artangan uri narsán maris án kálámul, mái sár koion á salarek mai. Tan kálámul di longoi ngorer i mátán matananu i rumán lotu má tangrai sál, di tan tám tuar. Má ngorer di salarek mai suri matananu da mákái má da árngai ngis di sár. A támin muswan ina bit gam ngo ái rung erei dikte otoi sár á kandi arsupan. ³ Má ngorer á iáu u nem i tángni maris án kálámul, una tangan kodongnai suri á iáu masik una mánán i táit u longoi. ⁴ Má ngorer táit u long kodongnai na uri balam sár. Na mák

iáu ái Kakam u long kodongnai ngorer, má na supan iáu suri.”

Ái Iesu a atintini matananu suri sung

Luk 11:2-4

⁵ Mái Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin,
 “A kuluk gama sung uri narsán ái Káláu, mái sár koion á salarek mai. Tan kálámul di lu longoi ngorer i mátán matananu di sámTUR suri sung i rumán lotu má tangrai sál, di á tan tám tuar. Má ngorer di salarek mai suri matananu da mákái má da árngai ngis di sár. A támin muswan ina bit gam ngo ái rung erei dikte otoi sár á kandi arsupan.

⁶ “Mái sár á iáu, i pákánbung ngo una sung, ki una kusak uri kam rum má unák áng kodongna Kakam, ái koner kápate arwat una mákái mai matam. Mái sár ái a mák iáu, má ngorer a lu mákái táit u long kodongnai, má na supan iáu suri. ⁷ Má gam erei ngo gama sung, koion sang gama talka dolon kamu sung mai worwor bia sár. Ái rung tili risán di lu ngorer kabin di hol on ngo ái Káláu na longra di sang di utngi marán worwor i kandi sung. ⁸ Koion gama mur i kandi tatalen ái rung erei mai utngi dolon worwor kabin ái Káláu er Kák gam ákte táil i mánán sang on á táit erei gam sáhár suri. ⁹ Má ngoro minái á worwor gama utngi i pákánbung ngo gama sung:

Kák gim imi bát,

6:5: Mat 23:5; Luk 18:10-14

6:7: 1Ka 18:26-29

6:8: Mat

6:32

- gim nem ngo matananu no da para aposoi
ngo ngisam a pilpil má dák rumrum on.
- 10 Lolsit kaim imi bát,
gim sung ngo na sangar i hut main i naul bim.
Kam nemnem a ian támin ami bát,
má gim sung ngo na ian támin mul main i
naul bim.
- 11 Una tabar gim mai ángim balbal i bung onin.
- 12 Má una hol palai kángim tan sápkín tatalen
ngorer gim lu hol palai tan sápkín di lu longoi
uri narsá gim.
- 13 Má una áir kalar gim gima káp pur i pákánbung
án artohtoh,
ái sár una sáras pas gim tili limán áí Satan.

14 “A támin á ngoromin. Ngo ukte hol palai
sápkín dikte longoi uri narsam, ngorer áí
Kakam imi bát na hol palai mul i kam tan
sápkín. 15 Máí sár ngo káp una te hol palai kándi
tatalen áí rung er di longoi sápkín uri narsam,
ngorer sár áí Káláu Kakam kápnate hol palai
kam tan sápkín á íáu.”

Aratintin suri ahal

16 Máí Iesu a sopasun mul i kán aratintin
ngoromin,

“A kuluk gama ahal suri holhol sur Káláu, má
koion á salarek mai. Tan kálámul di lu longoi
ngorer di mák sasam má ngoro di kis án tinang
i mátán matananu. Di tan tám tuar, má ngorer
di salarek mai suri matananu da mákái má da

6:10: Luk 22:42   **6:12:** Mat 6:14-15, 18:21-35   **6:13:** Luk
22:40; Ioa 17:15; 2Te 3:3; 2Ti 4:18; Iak 1:13   **6:14:** Mar 11:25-26
6:16: Ais 58:5-9

árngai ngis di sár. A muswan á in iau bit gam on ngo ái rung erei dikte otoi sár á kandi arsupan.

“Mái sár á gam koion gama mák rumrum erei ngo gam ahal ngorer i tan tám angagur er. ¹⁷ Má iáu ngo u ahal, ki una dalus sang má unák lain siki nihum ¹⁸ suri ngorer kápte kesi kálámul na mánán i iáu ngo u ahal. Ái Káláu masik na mánán, ái koner kápate arwat una mákái mai matam, mái sár a mák iáu, má ngorer a lu mákái táit u long kodongnai má na supan iáu suri.”

Omobop ami bát

Luk 12:33-34

¹⁹ Mái Iesu a sopasun kán aratintin mul ngoromin,

“Koion una tiling konom main i naul bim mai matngan minsik erei na long bengtai i koropos má na lu morot má da tarápái kam rum i tan tám siksikip suri sipki táit iatung i niam. ²⁰ Mái sár una lu him suri una tiling konom ami bát mai matngan minsik erei koropos kápte na long bengtai má kápte na morot, iatung i pokon er tan tám siksikip kápdite arwat suri da tarápái rum má dák sipki. ²¹ Kabin kam omobop na kis i pokon erei, ki kam lala nemnem má balam na kis ái mul.”

Mátán kálámul, ái á talas uri kápán páplun

Luk 11:34-36

²² Mái Iesu a parai mul ngo,

“Matam ái a ngoro lam uri páplun i iáu. Pákánbung ngo matam a talas, bos kalkuir no

i iáu a talas. ²³ Má sár ngo pákánbung matam a sák, bos kalkuir no i iáu a kuron. U hol on ngo talas er i iáu a támin. Má sár ngo kápte, má ngo talas er i iáu a kuron, ki á iáu una káng mai kuron mul.”

Kápate arwat suri una bes mai minsik má toptop si Káláu mul

Luk 16:13, 12:22-31

²⁴ Má Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin, “Kápte kesá kálámul a arwat ngo na lu toptop singin aru konom no sár. Ngo na longoi ngorer, ki na mámnai kes sár, má na mikmikwai kesi tur diar. Na lu muswan ur singin kes, má kes na lu hol agengen on. Má ngorer ái koner a lala bes mai pirán tabal, kápate arwat ngo na toptop si Káláu mul.

²⁵ “Má ngorer ina parai si gam, koion gama konngkek suri namnam er a top i kamu liu ngo suri dan gama ngin on. Kabin ngo kamu liu a pakta taladeng alari namnam, má namnam kesi táit sár uri tángni kamu liu. Koion gama konngkek suri mermer uri merei kápán páplun i gam, kabin ngo kápán páplun a pakta taladeng alari mermer, má mermer kesi táit sár uri merei kápán páplun. ²⁶ Gama hol pasi tan man kápte di lu himhimna ngo da obop talmi balbal ákte matuk, má káp kándi te rumán balbal mul, mái Kák gam imi bát a tabar di sár. Má gam sang gam tuan kuluk pala i mátán ái Kák gam alari tan man. ²⁷ Be, ngo gama lala konngkek suri kamu liu, ngádáh? A arwat suri gama

bontai kamu liu mam te bet mul uramunang? Auh, kápate arwat.

²⁸ Má koion gama konngek suri mermer uri merei kápán páplun i gam. Gama hol pasi aun senal ngádáh di liu ngoi. Kápdite himhimna ngo bauti lusán i di. ²⁹ Mái sár a muswan á minái iau parai si gam. Tan purpur ngorer i aun senal, sián a tuan kuluk taladeng sorliwi mermer si Solomon er kabisit. ³⁰ Git mánán ngo ái Káláu a ololoh i tan purpur er a kopkom onin má latiu a bokoh sár, ngorer di tár sarai mák marang ki dik osoi i kámnah. Tan tu táit bia sár, mái sár ái Káláu a ololoh i di mai lain mermer. Má ngo ái Káláu a ololoh i tan táit bia ngorer, ngádáh, ái Káláu kápnate ololoh i gam mul? Suri dáh a gengen á kamu ruruna? Ái Káláu a ololoh i gam sár mul mai lusán i gam. ³¹ Má ngorer koion gama konngek suri táit gama ani má ngo dánih gama nginmi, ngo suri sulu gama oboi. ³² Áá, koion gama ngorer i di ái rung tili risán, ái rung er kápdite ruruna i Káláu má dik lala konngek suri ser pasi á tan táit erei. Mái sár á gam, a mon i Kák gam imi bát a mánán i tan táit gam sáhár suri. ³³ Io, ngorer gama mulán atri besang i kamu hol i lolsit si Kák gam má suri gama tám nokwan, má ngorer ái Káláu na tapálsi limán ur si gam má na long arwat i kamu tan sáhár no.

³⁴ “Koion á konngek onin suri táit na tapam hut latiu. Tan somsom kus a tapam hut onin

uri bung onin sang, má taun ur latiu uri bung latiu sár. Má koion una taun pápta iáu sang mai konngek suri aru bung i kesá bung sár. Koion una hol talmi táit tili lite bung mul uri turán til onin na mák taun pápta iáu.”

7

*Koion á parai uri tekes ngo a longoi sápkín
Luk 6:37-38, 6:41-42*

¹ Mái Iesu a sopasun kán aratintin mul má ák parai ngoromin,

“Koion una lu parai ngo turam a longoi sápkín, na káp parai ngorer uri iáu ái Káláu, ² kabin matngan nagogon erei u longoi uri turam, ái Káláu na longoi uri iáu mul namur.

³ “Suri dáh u lala mákái pektol erei i mátán ái tuam, mái sár kápute áslai má sepen kubau er i matam sang? ⁴ Iáu nem i parai si tuam ngo, ‘Tuang, inak long palai be pektol er i matam.’ Ái sár koion una parai ngorer si tuam ngo lala sepen kubau a kis i matam sang á iáu. ⁵ U tám tuar sang! Una long pala táilnai besang i lala sepen kubau tili matam, má namur ngo una lain mákmák sang, ki erei má unák long palai pektol tili mátán ái tuam.

⁶ “Táit a pilpil káián ái Káláu koion una tari singin pap, na mák aririu kaleng i pap má nák ngas iáu. Táit a tuan kuluk koion una sápkai ur singin tan bor. Ngo una longoi ngorer, tan bor da suka tahni má nák sák.”

*Ái koner a sung na atur páptai táit a sung suri
Luk 11:9-13*

⁷ Mái Iesu a sopasun kán aratintin ngoromin,
“Gama sung Káláu suri táit gam sáhár suri
má na tari si gam. Gama ser suri táit gam
sáhár suri má gama ser pasi. Má ngo gama
pinpidir i mátán sál, ái Káláu na pasbat pas gam
má nák tangan gam. ⁸ Kabin ái rung di sung,
da kebepai; mái koner a ser, na ser pasi; mái
koner a pinpidir, ái Káláu na pasbat i mátán sál
pasi.

⁹ “Suri aratámán mul, ngo natum na sung iáu
suri balbal, káp una te tabar natum mai hat,
káp te sang. Una támri mai balbal sang. ¹⁰ Ngo
natum na sung iáu suri isu, ngádáh? Káp una
te támri mai kanih. ¹¹ Á gam tan sápkín kálámul,
mái sár gam mánán suri támri rang nat gam mai
lain táit. Mái Kák gam imi bát a lala sorliu sang
i kán mánán suri artabar, má ngorer ák lu tari
tan lain táit si rung erei di sungi.

¹² “Gama lu longoi mai matananu á matngan
tatalen erei gam nem on ngo da longoi mam
gam. Erei á sálán muswan á nagogon si Moses
má aratintin káián tan tám worwor tus.”

*Mátán kas a kidut
Luk 13:24*

¹³ Mái Iesu a sopasun mul i kán aratintin
ngoromin,

“Koion gama kusak i mátán kas a tápál, ái sár
gama kusak sang i mátán kas a kidut. Kabin

7:7: Mar 11:24; Ioa 14:13, 15:7, 16:23-24   **7:8:** 1Ioa 3:22, 5:14-15

7:11: Iak 1:17   **7:12:** Mat 22:39-40; Luk 6:31; Rom 13:8-10

mátán kas a tápál a han uri pokon án hiru áklis, má marán kálámul dikte mur on kabin ngo sál erei a malmu sár. ¹⁴ Ngorer iau parai si gam ngo gama kusak i mátán kas a kidut. A támin ngo gama láklák i sál a marán i somsom kus on má kápte di marán ái rung di lu mur on, ái sár na lam gam uri liu áklis.”

Ololah kuluk suri tan angagur án tám worwor tus

Luk 6:43-44

¹⁵ Mái Iesu a parai mul ngo,

“Gama ololah kuluk i gam sang suri tan angagur án tám worwor tus. Ngo gama mák di di han sur gam, ki di han suri araturán ngoro tan sipsip, mái sár imi bál di di ngorer i pap roko i sang. ¹⁶ Má gama mánán ilmi ninsin i di muswan tili matngan tatalen di longoi. A ngorer i kaulbek kápte artálár suri na oboi wán wain ngo wán tawan. ¹⁷⁻¹⁸ Kubau a oboi sápkín wán, kápte ngo ái á lain kubau. Lain kubau a lu oboi lain wán, má káp a tini oboi sápkín wán. Má ngorer mul sápkín kubau a lu oboi sápkín wán, má káp a tini oboi lain wán. ¹⁹ Kubau erei kápte oboi lain wán, da tár palai má dák sápkai uri kámnah. ²⁰ Má ngorer una mánán ilam di á tan angagur án tám worwor tus suri tatalen di longoi.”

Ái sinih na kusak i lolsit si Káláu?

Luk 13:25-27

7:15: Mat 24:24; Apo 20:29; 2Pe 2:1   **7:16:** Gal 5:19-22; Iak 3:12   **7:19:** Mat 3:10; Luk 3:9; Ioa 15:6   **7:20:** Mat 12:33

21 Mái Iesu a sopasun kán aratintin mák parai ngo,

“Marán kálámul alatung di mur i iau mai ngus di sár ngorer di lu utung iau mai Konom, mái sár kápdate nem suri ina kátlán i di. Á di ái rung erei kápdate sol uri lolsit tilami bát. Mái sár ái rung di mur muswan i nemnem si Kang imi bát, ki á di sang da kusak uri lolsit tilami bát. ²² Má i bung ái Káláu na nagogon i tan kálámul no, marán kálámul da tur má dák parai singing ngo, ‘Konom, kang Káláu, á gim á minái rang tárím. Gim lu arbin mai ngisam uri narsán matananu, má gimá lu tipar palai sápkín tanián mai ngisam, má gimá lu longoi marán akiláng mul mai.’ ²³ Io, má iau ina parai si di ái rung erei ngo, ‘Auh, wa kápte iau mánán i gam má kápte ngo gam rang táring. Á gam á tan tám abulbul, má ngorer gama kaplah alar iau!’ ”

Aru tám long rum

Luk 6:47-49

24 Mái Iesu a arahi kán aratintin mák parai ngoromin,

“Ái koner a han sur iau má a longra pasi kak worwor má a mur on, ái ina para talsai si gam. Ái a ngoro kálámul a tám mánán erei a longoi kán rum máng kakas mai toros uradi sang i iátin hat er i pálkibán bim. ²⁵ Io, namur a hus i ráin má a tibin i dan má lala kihkih a hut, má atul i táit er ditul tohoi suri suhi rum erei suri na musuh. Mái sár ngo káp sang, kabin ngo

rum erei a longoi i iátin hat má ák tur rakrakai. ²⁶ Máí sár ái koner a longrai kak worwor má kápate mur on, ái a ngoro kálámul a ngul erei a longoi kán rum i lol kon má kápate lala kakas mai toros uradi lal. ²⁷ Má namur i pákánbung ngo a hus i ráin má a tibin i dan má lala kihkih a hut mák gunrai rum erei, ki ák musuh má ák lala sák taladeng!”

²⁸ Má ngorer a arahi kán aratintin ái Iesu, má ngo di longrai kán aratintin, di pánsálngát on, ²⁹ a kabin ngo kán aratintin kápate ngoro aratintin káián bos tám mánán uri nagogon. Kápte. Di longra ilmi ngo kán aratintin a mon i rakrakai on ngorer i kálámul a tarwai ái Káláu.

8

A aliu pasi kesi lepra ái Iesu

Mar 1:40-45; Luk 5:12-16

¹ Má namur, i pákánbung er ái Iesu a sosih til-amuni pungpung, tilik matananu iatung di láklák tiklik mai. ² Má kesi kálámul iatung a bonta noi kápán páplun i lepra. I pákánbung a mák Iesu, a han mák pur dirtapul i mátán táil ái Iesu mák sungi ngoromin, “Konom, ngo u nem on, u arwat suri ngo una asengsegeng pas iau!”

³ Máí Iesu a longrai ngorer mák sarsara mai limán mák top i páplun kálámul erei má a parai singin ngo, “Íau nem on. Inái ukte sengsegeng má!” Má káp melek sár mul má lepra a bokoh alari kápán páplun kálámul erei mák sengsegeng.

⁴ Má namur ái Iesu a inau on ngoromin, “Koion una kálik parai singin tekes. Una han má unák para inngas iáu singin tám osmapak, má unák tari singin á kam osmapak ngorer ái Moses a parai, má kam osmapak erei na inngas tari ngo kam sasam ákte rah.”

Ái Iesu a aliu pasi toptop káián kesi tátáil kán tan tám arup

Luk 7:1-10

⁵ Má ngorer di láklák má dik han hut iatung i malar á Kapernaum ái Iesu di. Má kesi tátáil kán tan tám arup til Rom, ái iatung, má a hut narsán má a lala sung Iesu suri na tángni, má ngorer a parai si Iesu ngo, ⁶ “Konom, kesi tám arardos kaiak a lala sasam, má kápate artálár suri na aptur má.”

⁷ Mái Iesu a longrai ngorer má a parai singin tátáil erei ngo, “A kuluk. Ina tiklik mam iáu uri kam rum suri inak asengsegeng pasi nák liu kuluk.”

⁸⁻⁹ Má tátáil er a parai ngoromin singin, “Konom, á iau á kálámul dikte obop iau i lalin kak pakpakta, má a mon mul i kak rakrakai suri kátlán i tan tám arup di lu kis i lalin i iau. Má ngorer a mon i kak nokwan suri tari palai kes ngo, ‘Han,’ má a han. Má ngo iau bin pasi kes mul ngo, ‘Lákám,’ ki a lu taram i kaungang má a lákám. Má ngo iau dos palai kak tám arardos ngo, ‘Longoi minái,’ ki ák lu longoi sár. Má iau mánán ngo á iáu a mon i kam rakrakai mul suri para palai worwor suri aliu pasi kálámul a sasam suri nák

liu. Má, Konom, iau lawa pas iáu. Káp iau te lain kálámul artálár suri ngo una kusak ur main i rum. Ngorer ki una tu para palai kam pinpidan sár, má kak tám arardos na sengsegeng kaleng.”

¹⁰ Má ngo ái Iesu a longrai ngorer, a sodar suri. A ilang suri matananu di lu murmur on má ák parai ngoromin,

“Mákái! A támin iau parai si gam, káp iau te banai besang i tekesi kálámul ngoro tátáil minái mai ruruna ngoromin, kápte kes til main Israel. ¹¹ A támin á ngoromin ina bit gam on, ngo i bungun nagogon na marán i kálámul tili risán tili ahat i mátán kihkih no da lákám má dǎng kis suri namnam tiklik mam Abaram mái Aisak mái Iakop i lolsit tilami bát a kabin i kándi ruruna i iau. ¹² Mái sár marán tili matananu Israel di hol on mul ngo da sukis suri namnam i lolsit tilami bát, mái sár kápte sang, kabin káp kándi te ruruna i iau. Á di da sǎpka di dák tang má ararat ngis iatung i pokon a tuan kuron.”

¹³ Má ngorer ái Iesu a parai singin tátáil kán tan tám arup erei ngo, “Una lu hut má, má kam ruruna erei ina long artálár pasi uri narsam.” Má i án pákánbung sang erei, tám arardos káián tátáil erei a sengsegeng sár.

Ái Iesu a aliu pasi marán kálámul

Mar 1:29-34; Luk 4:38-41

¹⁴ Má namur ái Iesu a han kusak uri rum si Petero. Mái mámán ái kán wák ái Petero a bop mai sasam, a lala málmálas. ¹⁵ Mái Iesu a han má ák top i limán, má ngorer a bokoh alari i sasam

erei má a sengsegeng. Má wák erei a aptur mák leget i te namnam ur áían ái Iesu.

¹⁶ Má ngo ákte ronron i bung erei sang, matananu di hut talum iatung. Marán si di a mon i rang tur di sápkín tanián a porta i di, má dik long pas di uri narsá Iesu, mái Iesu ák dos palai tan sápkín tanián alari tan kálámul erei. Mái rung di sasam mul, ái Iesu a aliu pas di no keskeskes má dik sengsegeng má. ¹⁷ A longoi ngorer ái Iesu suri long arwat pasi worwor er ái Aisaia tám worwor tus ákte parai ngo, “Ái sang ákte asengsegeng palai tan sasam alar git!”

Ái sinih na kalik án aratintin si Iesu?
Luk 9:57-62

¹⁸ Má ngo ái Iesu a mákái matananu di iatung kári, má ngorer a parai singin kán kalilik án aratintin ngo, “Git má urada i balsán dan taliu tilada.”

¹⁹ Má kesi tám mánán uri nagogon a hut i narsán má a parai si Iesu ngo, “Tám Aratintin, gitar no á iau. Tan pokon no una han ur on, ina mur i iáu.”

²⁰ Mái Iesu a parai singin ngoromin, “Tan pap rokoi a mon i nián i di di lu bop on, má tan man a mon i páhiun i di mul di lu bop on. Mái sár Natun Kálámul, kápte pokon na mangeh ái má oboi lul on. Ngo ái rung di áslai suri mur on, na kápte gut á nián i di mul suri mangeh ái.”

²¹ Má kesi kalik án aratintin mul a parai si Iesu ngoro minái, “Keskam, Konom. Mulán táit be, una mángát pala iau má inak han suri tahun tata be.”

22 Ái Iesu a kosoi kálámul erei ngo, “Suri tahni minat, kandi talar ái rung káp kandi te liu. Má ngo á iáu u nem i liu muswan, ki una mur i iau sang.”

Ái Iesu a amatau i bát

Mar 4:35-41; Luk 8:22-25

23 Má namur ái Iesu má kán kalilik án aratintin di sa uri mon má dik han. 24 Di lu hanhan tangrai dan taliu, mái Iesu a han bopbop iatung i polgon mon mák boptin. Má namur tilik bát a hut, má pákán nah a aptur má a kusak uri mon má a káng mai dan. 25 Má tan kalilik án aratintin di mákái ngorer má dik mátut, ki dik áplás Iesu má dik parai singin ngo, “Konom, una saras pas git! Gitáng kong má minái!”

26 Mái Iesu a pán mák parai singin kán kalilik ngoromin, “Gam mátut suri dáh? Káp kamu te ruruna?” Má namur a tur kári kihkih má dan mul, má kihkih a aunges má dan a siaroh.

27 Má tan kalilik án aratintin di mákái ngorer má dik sodar suri, má dik worwor arliu i di sang ngoromin, “Matngan kálámul ngádáh á minái kihkih má dan diar taram singin?”

Ái Iesu a asengsegengpasi aru kálámul a mon i diar i sápkín tanián

Mar 5:1-20; Luk 8:26-39

28 Má namur ái Iesu tiklik mai kán kalilik án aratintin di hut i balsán dan taliu tilada, i balis á Gadara. Má aru kálámul iatung sápkín tanián a mon i diar, má diar lala sák taladeng, taba kándiar arup. Diar lu kis tangrai tan mátán hat erei di

lu tahni tan buli ái, má tan kálámul di lu mátut suri urup on á pokon er. Má ngo ái Iesu a hut iatung, diar so tilatung i tarang er má diar hut i narsán ái Iesu. ²⁹ Má káp melek má diar má perek ngoromin, “Á iáu Natun ái Káláu, suri dáh u soksok gim? Ukte hut onin suri una arangrangas i gim, be? Mái sár bungán nagogon kápte besang!”

³⁰ Má pokon erei a hut on ái Iesu, a kálik tepák alari pokon erei kesi numán bor di lu namnam iatung on. ³¹ Má bos sápkín tanián di mákái ngorer má dik lala sung Iesu ngoromin, “Ngo u nem suri long pala gim alari aru kálámul minái, ki una dos i gim má gimák sol uri tan bor imunang.”

³² Mái Iesu a parai narsán tan sápkín tanián ngo, “Ngorer gama so má!” Io, tan sápkín tanián erei di so alari aru kálámul er má ding kusak uri tan bor. Má ngorer má numán bor erei di sangar i rut sosih uradi dan taliu má di no ding kong.

³³ Tan kálámul di lu ololoh i numán bor erei di mákái ngorer a longoi ái Iesu, má dik rut má dik para sarai arbin tangrai bimán rum erei suri numán bor má táit mul ákte hut i narsán aru kálámul er sápkín tanián a mon i diar. ³⁴ Má ngorer matananu tili bimán rum erei di han suri worwor mam Iesu, má dik sungi suri na han pas tilatung sang i kándi malar.

9

*Ái Iesu a aliu pasi kálámul a peu
Mar 2:1-12; Luk 5:17-26*

¹ Má ngorer ái Iesu di di sa kaleng uri mon erei sang má di alus kaleng polsai dan taliu á Galiláíá, má dik han masar kaleng á Kapernaum i malar er ái Iesu a lu kiskis ái. ² Má namur te kálámul di kipi kesi peu mai kibán sang kabin kálámul er kápte a lu láklák. A mákái kándi ruruna ái Iesu, má a parai singin peu ngoro minái, “Koion una mátut, tuang. Kam sápkín tatalen ákte pah alar iáu.”

³ Má tan tám mánán uri nagogon di longrai ngorer má dik turpasi wor arliu i di sang ngoromin, “Ái sinih á kálámul minái a pulus Káláu?”

⁴ Mái Iesu a mánán i kándi holhol má ák parai si di ngoromin, “Suri dáh a káng i bál gam mai boh sápkín holhol ngorer? ⁵ Á iau a mon i kak nokwan suri parai singin kálámul erei a peu ngo, ‘Kam tan sápkín tatalen ákte pah,’ kabin ngo iau arwat mul suri parai ngorer singin kálámul er ngo, ‘Una aptur, una kipi kibam má unák láklák!’ ⁶ Má inái ina inngas tari si gam ngo Natun Kálámul a mon i kán nokwan suri long palai bos sápkín tatalen main i naul bim!” Má ngorer a parai singin peu ngoromin, “Aptur má, unák pusak pasi kibam má unák han uri kam rum!” ⁷ Má kálámul erei a aptur mák pusak pasi kibán má a kaleng uranang i rum. ⁸ Má ngo matananu erei di mákái, di lala mátut má dik para agas Káláu suri a tari á matngan rakrakái erei singin kálámul.

Ái Iesu a kilkila pas Mataio

Mar 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Mái Iesu a aptur alari malar er mák han. Má ngo a lu lákláklák tangrai sál, a mákái kesi kálámul ngisán ái Mataio, kesi tám kip takis, a sukis pagas iatung i rumán kip takis. Ái Iesu a mákái mák parai singin ngo, “Una mur i iau.” Mái Mataio a longrai ngorer mák aptur má a mur i Iesu.

¹⁰ Má namur ái Mataio a longoi lala namnam sur Iesu i kán rum sang. Má ngorer ái Iesu má kán kalilik án aratintin má marán te rung tili rákán him án kip takis má te mul á tan tám abulbul, di no di kis talum suri namnam iatung. ¹¹ Má te Parisaio di mák Iesu ngo a kis tiklik mai tan tám sápkín ngorer, má dik parai singin tan kalilik án aratintin si Iesu ngoromin, “Suri dáh kamu tám aratintin a namnam tiklik mai tan tám kip takis má tan tám abulbul?”

¹² Má ngo ái Iesu a longrai, a han máng kos di ngoromin, “Ái rung di lain liu kápdite sáhár sur tekes ngo na aliu di, ái rung di sasam masik sár. ¹³ Gama han má gamáng kip aratintin tili Buk Tabu suri muswan on á pinpidan min er ái Káláu a parai ngo, ‘Tau nem i gam ngo gama lu armámna uri narsán matananu.

Ái a kuluk si diar á osmapak mai ololas.’ Ngorer má iau, káp iau te hut suri kilkila pasi bos tám nokwan, iau hut suri bos tám sápkín.”

Tatalen suri ahal

Mar 2:18-20; Luk 5:33-35

14 Má kesi bung kalilik án aratintin si Ioanes Tám Arsiu di han má di gálta Iesu ngo, “Suri dáh gim má tan Parisaio gim lu ahal, má sár ngo kam kalilik án aratintin á iáu kápte?”

15 Ái Iesu a longrai má a kos di ngoromin, “Ngádáh? Ngo da longoi namnam án akila, gam hol on ngo matananu da tinang má da álai namnam i pákánbung er kálámul a hutngin kila a kis tiklik mam di? Kápte! I bung kesi kálámul a kila, di no di namnam tiklik. Má namur da long pasi kálámul er a hutngin kila má nák bokoh alar di. I bung erei da ahal.”

Koion gita ardolat i torahin tatalen mai hutngin tatalen

Mar 2:21-22; Luk 5:36-39

16 Mái Iesu a sopasun kán worwor má a parai ngoromin,

“Ngo kes a mon i kán rápán sulu mák nem ngo na mapmap on, kápnate baut arsaktai mapmap a longoi mai hutngin sepen sulu kápte be di gorsai. Ngo na baut arsaktai ngorer, má namur na gorsai, hutngin na hius sang má nák tarápái torahin má na ráp pakta i mátán erei.

17 “Má kápte kesá kálámul na urai hutngin suir wain uri torahin átbán dan di longoi mai kápán me. Ngo na longoi ngorer, suir wain erei na sut má na korkor má nák tarápái torahin átbán erei má nák ráp, má suir wain na sal no. Gita totrai hutngin suir wain uri hutngin átbán dan suri diar no diara sut tiklik. Ngorer má suir wain má átbán diar no káp diara te sák.”

*Natun tahlik i pakpakta má wák a sami dár
Mar 5:21-43; Luk 8:40-56*

¹⁸ Má ngo ái Iesu kán tu worwor narsá di be iatung, io kesi kakun Iudáia a pakpakta án lotu a hut si Iesu iatung má a pur dirtapul i mátán táil mák parai singin ngo, “Iau han suri parai singim ngo inái sár natung tahlik ákte mat, má una lákám unák oboi limam on má nák aptur alari minat má nák liu.” ¹⁹ Má ngorer ái Iesu a aptur, má kán kalilik án aratintin mul di tiklik mai má di mur i kálámul erei.

²⁰ Má kesi wák iatung a sasam mai dár arwat mai sángul mai aru á bet. A mákái kalang má dár kápate rah. Má wák erei a láklák namurwa Iesu má a singli nomnobon lusán, ²¹ kabin a hol on ami bál ngoromin, “Ngo ina tu singli lusán sár, ina sengsegeng.”

²² Mái Iesu a ilang má a mákái ngorer má ák parai singin ngoromin, “Wákán, koion una mátut. Kam ruruna ákte aliu pas iáu!” Má i án pákánbung sang erei, wák er a sengsegeng sár.

²³ Má namur ái Iesu a hut iatung i rum káián pakpakta erei má a mákái di husi tulal, tatalen di lu longoi ami iátin buli, má lala matanenu di tang má di lala wakwak. ²⁴ A mákái ngorer ái Iesu má a parai si di ngo, “Gama so no tilatung i rum! Kalik átlái erei sinih ngo a mat, a boptin sár.” Má di longrai ngorer má dik lala nongnai. ²⁵ Mái Iesu a bit rangas uri narsá di ngo da so. Má ngo dikte so no, ái Iesu a kusak urami rum suri kalik átlái er má a top pasi limán, má kalik átlái er a aptur.

²⁶ Má matananu di para sarai arbin uri táit minái, má a han arkaliut i balis no á Galiláia.

Ái Iesu a apán pasi mátán aru rau

²⁷ Mái Iesu a aptur alari malar erei má a lu hanhan iamunang tangrai sál. Má aru kálámul diar rau diar iatung, diar longrai ngorer má diará lu murmur i Iesu. Má ngorer diará lu binbin suri ngo, “Natun ái Dewit, una mámna giur be!” Mái sár ái Iesu kápte be a bin kos diar. ²⁸ Má namur ái Iesu a hut iatung i kesi malar má a kusak uri kesá rum. Io, ngorer aru rau erei diar mur on má diará hut iatung i narsán ái Iesu. A longrai ngorer diar lu binbin i aru rau er ái Iesu, io ngorer a ilang má a mák diar má a gálta diar ngoromin, “Ngádáh á kamur ruruna? Gaur ruruna i iau ngo arwat ina apán pasi mát gaur?” Má diará kos Iesu ngo, “Áá, Konom, giur ruruna i iáu.”

²⁹ Mái Iesu a taram i diar má a singli mát diar mák parai si diar ngo, “Táit gaur ruruna suri ngo ina longoi mam gaur, ki erei má!” ³⁰ Má ngorer mát diar a pán má diará mákmák sang. Mái Iesu a inau i diar ngo, “Gauráte mákmák kaleng má erei, má koion sang gaura parai singin te kálámul!” ³¹ Mái sár diar aptur pas tilatung alar Iesu, má diará para sarai arbin ur on tangrai kunlán balis no erei.

Ái Iesu a asengsegeng pasi kálámul a gap i ngudun

³² Má ngo aru kálámul erei diar aptur pas má diará han má, ki te kálámul bul di tangnai

kesi kálámul narsá Iesu a gap i ngudun kabin sápkín tanián a mon on. ³³ Máí Iesu a long palai sápkín tanián alari kálámul erei, má kálámul erei a turpasi worwor kaleng. Má tan kálámul iatung di mák Iesu a long palai sápkín tanián alari kálámul er má dik pángáng suri, má dik parai ngoromin, “Na wa tikai sang! Onin pala sang gitá mákái á matngan táit ngoromin a tapam hut main Israel!” ³⁴ Máí sár tan Parisaio di mákái ngorer má dik parai uri Iesu ngo, “Rakrakai erei káián áí Satan. Kabisit káián tan sápkín tanián a tari singin suri ák lu tipar palai tan sápkín tanián mai.”

Ái Iesu a mámnaí matananu
Luk 10:2

³⁵ Má namur áí Iesu a han tangrai tan bimán rum má malar mul, mák lu atintini matananu i tan rumán lotu má a lu arbin mai lain arbin suri lolsit tilami bát, mák lu asengsegeng i matananu alari kandi toltolom sasam. ³⁶ Máí Iesu a mákái tilik lala matananu má a mámna di, kabin a mák di di ngoro tan sipsip kápte te kák di mák tabureng i kandi holhol suri kápte tám artangan. ³⁷ Má ngorer áí Iesu a inau i kán tan kalilik án aratintin ngoro minái,
“Matananu minái di ngoro balbal i num ákte matuk. Máí sár ngo tan tám him kápdite marán suri il talmi balbal. ³⁸ Má ngorer gama sung Koner a kátlán i num erei suri na tarwa pala te

---

9:33: Mar 2:12   **9:34:** Mat 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15   **9:35:** Mat 4:23; Mar 1:39   **9:36:** Lál 27:17; 1Ka 22:17; Skr 10:2; Mat 14:14; Mar 6:34   **9:37:** Luk 10:2

mul i tan tám him suri da dung talmi kán balbal erei ákte matuk i kámniánsit.”

10

Ái Iesu a ilwa pasi 12 á kalik uri kán kalilik án aratintin

Mar 3:13-19; Luk 6:12-16

¹ Namur ái Iesu a kilkila pasi kán sángul mai aru á kalik án aratintin uri narsán, má a tari nokwan si di suri da tipar palai bos sápkín tanián má dák asengsegeng i tan kálámul alari bos toltolom sasam. ² Má ngis di á sángul mai aru á bos apostolo er si Iesu a ngoromin:

turpasi tili Saimon, kesá ngisán mul ái Petero;
mái Enru tuán;
mái Iakobo diar tuán ái Ioanes, aru natun ái Sebedaio;

³ mái Pilip;
mái Batolomi;
mái Tomas;
mái Mataio tám kip takis;
mái Iakobo natun ái Alpius;
mái Tadius;

⁴ mái Saimon, kálámul a tur rakrakai suri da sikra palai kurtara alari Israel;
mái Iudas Iskariot, ái koner na agur tar Iesu.

Sángul mai aru di han mai arbin

Mar 6:7-13; Luk 9:1-6

⁵ Mái Iesu a eran suri na dos palai sángul mai aru á kálámul erei suri da han, má ák inau i di ngoromin,

“Koion gama han uri malar kándi ái rung tili risán, má tan malar mul á Samaria koion gama han átik ái. ⁶ Mái sár gama han nokwan uri malar kándi á matananu Israel, ái rung di ngoro tan sipsip di han benget má kápte kák di. ⁷ Gama han uri narsá di má gamák arbin talas suri lolsit tilami bát páput sár má na hut mái Káláu na kátlán i git. ⁸ Gama aliu pas di ái rung di sasam, mái rung er di mat, gama aptur kalengna di alari minat suri dák liu. Mái rung er di sami lepra, gama asengsegeng pas di mul, má gama long palai sápkín tanián er a porta i te kálámul. Rakrakai erei iakte tari si gam er gamáte otoi, kápte gam hul pasi singing. Má ngorer gama araliu sár má koion da hul gam suri.

⁹ “Má i kamu inan erei, koion gama kip te pirán tabal i kamu rat. ¹⁰ Má táit án dudung má buk uri tangan gam i láklák, rehei mul, koion gama top on. Má koion gama kip kamu te kelkeles má te bákrai kik gam mul, erei sár gamáte oboi. Gama han suri him i katbán matananu erei, má ngorer a kuluk da tabar gam mai táit gam sáhár suri.

¹¹ “Má i pákánbung gama hut iatung i bimán rum ngo malar erei, gama sáláh suri kálámul gama mákái ngo kálámul erei a lain ninsin má nák árár pas gam. Ki ái sang gama mur on uri nián, má ngorer gama kis tiklik mai pang i bung er gama aptur alari. ¹² Má ngo gama han átik

i rum káián kálámul erei má gamá kusak, io gama parai ngo, ‘Matau uri bál gam á gam kis i rum minái!’ ¹³ Ngo ái rung tilatung i rum erei di árár pas gam, ki kamu worwor án arasosah na kis tiklik mam di. Mái sár ngo kápte lain ninas di longoi mam gam, gama kaplah alar di mai kamu worwor án arasosah erei. ¹⁴ Io, má ngo te kálámul i malar ngo rum kápte di nem suri árár pas gam ngo da alongra suri worwor gama parai mam di, ki gama aptur alar di iatung i kándi rum, má gamák han alari malar erei má gamák tinra palai rah tili kik gam suri para inngasi ngo kándi sápkín a kis pagas i káil i di sang. ¹⁵ Gam mánán á lala rangrangas hirá er a hut i aru malar Sodom má Gomora má diará bam no. Wa a gengen sár á rangrangas erei. A muswan iau parai si gam ngo i bungun nagonon ái Káláu na arangrangas i matananu i malar Sodom má Gomora. Mái sár rangrangas erei kápnate lala pakta ngorer i lala rangrangas taladeng na oboi uri matananu i malar erei kápate tangan gam.”

Aramikmik na hut

Mar 13:9-13; Luk 21:12-17

¹⁶ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Erei gama han má, ina tarwa gam ngoro tan sipsip uri katbán tan pap rokoí. Má ngorer koion gama ngul sur di. Gama lain mákmák ngorer i tan tãrgau suri gamák lu mák ilam

10:14: Luk 10:10-12; Apo 13:51

10:15: Mat 11:24; Iut 7

10:16: Luk 10:3; Rom 16:19

di ngo kamu tan kurtara sang, mái sár gama liu namurwai tatalen a pilpil ngorer i bun i katbán i di. ¹⁷ Gama ololoh kuluk i gam. Da tola gam má kabat pas gam, má ngorer da kip gam uri nagogon. Má da lu tas gam i rumán lotu. ¹⁸ Má da lu talka ráhra gam uri mátán táil i bos tám nagogon má i mátán táil i bos kabisit kandi ái rung tili risán suri ngisang, má namur gama arbin narsá di. ¹⁹ Má ngo da obop gam uri nagogon, koion gama konngek suri worwor ngádáh gama parai. Pákánbung erei na hut sang á worwor gama parai, ²⁰ kabin pinpidan erei gama parai kápte ngo kamu. Ái Káláu Kák gam na tarwa palai Tanián nák apos tari uri kamu holhol á worwor gama parai, a ngoro Tanián sang á erei a worwor tili gam.

²¹ “I pákánbung erei, kálámul na kip tar tuán uri minat. Má ngorer mul i aratómán, kákán na kip tari minat uri natun. Mái natun mul na togor i kákán mái mámán má na obop diar uri minat. ²² Matananu no da mikmikwa gam káplabin sur iau. Mái sár kono a tur rakrakai pang i arahrahi, ái Káláu na aliwi sang. ²³ Má ngo di abilbilingna gam i malar erei gam han ur on, gama táu bul uri kesá malar. A muswan á minái iau parai si gam ngo káp gama te arah noi besang á balis á Israel mai kamu him, mái Natun Kálámul na tur soura.

²⁴ “Má kápte kesi kalik án aratintin a pakta

10:17: Mar 13:9-11; Luk 12:11-12, 21:12-15   **10:20:** Ioa 14:26

10:21: Mik 7:6; Mat 10:35; Mar 13:12; Luk 21:16   **10:24:** Luk 6:40; Ioa 13:16, 15:20

sorliwi kán tám aratintin, má kápte tám toptop a pakta sorliwi kán tátáil. ²⁵ Kalik án aratintin na kuluk i bál ngo na ngoro kán tám aratintin. Má toptop, ngo na ngoro kán tátáil, na kuluk i bál sang. Káksiai ngo tám aratintin a kuluk ngo a tám sápkín, matananu di lu hol on ngo kán kalik án aratintin a ngorer i kán tám aratintin sang. Má ngorer iak parai si gam ngoromin. E ngo di lu utung iau mai Belsebul, ki ngorer da utung gam mam te táit a lala sák sorliwi ngis er di utung iau mai.”

Ái sinih gama bulat suri?

Luk 12:2-7

²⁶ Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Má tan kálámul di kurtara mam gam, koion gama mata di. Táit erei di bohói, da sakra sarai. Má boh táit no a punpunam, da tur talas. ²⁷ Má ngorer táit iau parai si gam i kuron, gama parai i talas. Má táit mul gam longrai di arasás mai uri talngán kálámul, da bin mai i lol malar.

²⁸ “Koion gama bulat sur di ái rung da up bingi kápán páplun i gam sár má kápdite arwat ngo da up bingi tanián i gam. Ái sár gama mata Koner a mon i kán rakrakai suri na up bingi kápán páplun kálámul má tanián mul má ná k sápkai uri pokon án hiru áklis. Ái sang á matngan kálámul gama bulat on. ²⁹ Di sirai aru i usir artálár mai kesi gengen pirán tabal sár,

---

10:25: Mat 9:34, 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15   **10:26:** Mar 4:22;
Luk 8:17   **10:28:** Rom 8:31; Iak 4:12

be? Ái sár ngo kesi usir a pur mák mat, ái Káláu a talas ur on, wa ákte mángát palai suri ngorer!
³⁰ Má gam, ái Káláu a lala hol pas gam. Wa ákte wás noi á tan towon nih gam er i lul gam. ³¹ Io, ngorer koion gama bulat kabin gam no sang gam támin muswan i mátán táil ái Káláu alari tan usir.”

*Ái rung di mur i Iesu, dánih da longoi?
 Luk 12:8-9, 12:51-53, 14:26-27*

³² Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Ái koner a para talsa iau singin matananu ngo ái á kaiak, á iau ina longoi mul ngorer, ina para talsai kálámul er i mátán táil i Kakang imi bát ngo ái á kaiak. ³³ Mái sár ái koner a arkawar pala iau i mátán matananu ngo ái kápte ngo táring, á iau mul ina arkawar palai i mátán táil i Kakang imi bát.

³⁴ “Kái gama hol on á gam ngo iau hut mai moloh ur main i naul bim suri na tukes i kamu hol sár. Kápte sang! Kabin te da ruruna i iau má te kápte, ngorer iau hut ngoro is án arup suri gama kis arsagil. ³⁵ Áá, ái kákán na tur kaplah alar natun, mái natun na mos i kákán. Na ngorer mul ái mámán na tur kaplah alar natun tahlik, mái natun tahlik na mos i mámán. Wák na mos mai ián lik, má ngorer nák ru i diar. ³⁶ Mái rung di lu kis i kesá rum, á di da lu kurtara kaleng mam di sang.

37 “Ái koner kán armámna uri narsá kákán mái mámán a pakta sorliwi kán armámna sur iau, ái kápate arwat suri na kang kalik án aratintin. Mái koner kán armámna uri narsán rang natun a pakta sorliwi kán armámna sur iau, ái mul kápate arwat suri na kang kalik án aratintin. 38 Ngo ái koner a nem suri na mur i iau, na puski kán kubau kus sang má nák murmur i iau mai, ngorer na bál tari sang uri lalin i iau má na eran suri na mat ngoro iau. Mái koner kápate longoi ngorer, ái kápate arwat suri na kalik án aratintin kaiak. 39 Má ngorer ngo kálámul a tar kunlai kán liu suri na bes mai tan táit til main i naul bim, ki liu muswan er a kis áklis na bokoh alari. Mái sár ái koner kápate mámnai kán liu mák áslai rangrangas sur iau, ái na atur páptai liu muswan er.”

Arsupan

Mar 9:41

40 Mái Iesu a arahi kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Ái koner a árár pas iáu, kápate árár masikna pas iáu, a árár pas iau mul. Mái koner a árár pas iau ngorer, kápate árár pas iau masik, a árár pas Koner mul a tarwa iau ur mainái. 41 Má ngo kesi kálámul a tám arbin si Káláu má ngorer kesi kálámul ak árár pasi kabin a tám arbin, arul er ái Káláu na supni tám arbin mai, kálámul erei na otoi matngan arsupan erei mul. Mái koner a árár pasi tám arbin si Káláu kabin tám arbin

---

10:38: Mat 16:24-25; Mar 8:34-35; Luk 9:23-24, 17:33; Ioa 12:25

10:40: Mar 9:37; Luk 10:16; Ioa 13:20

er a lu mur arwat i nemnem si Káláu, ái Káláu na supan diar no mai kesi matngan arsupan sár. ⁴² Káksiai ngo kálámul a artangan mudán sár ngorer a tari dan a gáwár singin kes tili di á tan rang turang minái kabin ngo turang, a támin muswan ngo ái Káláu na supni kálámul erei.”

11

*Ái Ioanes a gálta Iesu suri ngo ái á Mesaia
Luk 7:18-23*

¹ A be para noi tan worwor talas ái Iesu uri narsán kán sángul mai aru i kalik án aratintin, io a aptur ái Iesu tilatung i malar er má ák han uri tan malar iatung i balis erei sang, má ák atintini tan kálámul má ák arbin mul.

² Mái Ioanes Tám Arsiu a kis i batbat kalar i pákánbung erei. A alongra tilatung má a longrai arbin sur Mesaia a longoi tan him, máng kálík ngátngát i kán hol. Má ngorer ái Ioanes a artari suri te kalilik án aratintin káián sang suri da alongra singin. Má te kalilik án aratintin káián di hut singin iatung, má ngorer a dos pala di má di han tapam hut narsá Iesu ³ má dik parai singin ngo, “Una para talsai si gim be. Á iáu sár ái koner si Ioanes a parai ngo na hut? Kol ngádáh, gima kis nanai besang i tekes alatung be?”

⁴ Má ngorer ái Iesu a parai si di ngo, “Gama kaleng má gamák bit atalsa Ioanes suri tan táit gamáte mákái má gamáte longrai. ⁵ Ngorer tan rau di mákmák kaleng; má tan rung di peu di láklák; tan lepra di sengsegeng; má tan rung a dik

i talngá di, di alongra mul; má ái rung dikte mat, di aptur kaleng; má lain arbin a tapam hut singin tan maris mul. ⁶ Ái koner a mánán tus iau má kápate mikmikwa iau, na kuluk pala. Mái koner kápate mánán tus iau má a hol pala iau, ngádáh na kuluk ngoi?”

*Ái Iesu a bitái matananu sur Ioanes Tám Arsiu
Luk 7:24-29*

⁷ Má tan kalilik án aratintin si Ioanes erei di aptur pas má dik turpasi láklák kaleng uranang i narsán ái Ioanes. Io, namur ái Iesu a turpasi worwor sur Ioanes uri narsán tilik matananu má a parai si di ngoromin,

“I bung er gam han suri longrai arbin si Ioanes iamuni pokon mau, dánih gam han suri gama mákái? Gam han suri mákái táit bia ngorer i aun got a sámTUR pagas má kihkih kán tu kihngai suri ák lek uradi ngo uranang? Kápte! ⁸ Dánih sang gam han suri mákái á gam? Gam han suri mákái kálámul kán mermer a tuan alal? Auh, kápte! Ái rung di lu mermer ngorer, wa di á tan konom sang má di lu kis i rum kán kabisit. ⁹ Gama parai singing, dánih gam hol on suri gama mákái má? Gam han suri mákái tám worwor tus? Mokol, a támin muswan. Má iau parai si gam ngo gamáte mákái má tám worwor tus, mái koner sang a sorliwi tan tám worwor tus, ¹⁰ kabin ngo ái ái koner Buk Tabu a arbin suri ngoromin,

‘Mákái! Ina tarwai kesá kálámul suri tari kak pinpidan.

Ái na táil i iáu, má na eran i matananu suri inan kaian.

¹¹ A támin muswan iau parai si gam. Ái Ioanes a pakta sorliwi tan kálámul no dikte káh di, mái sár ái koner a gengen i lolsit tilami bát, ái sang a pakta si diar ái Ioanes Tám Arsiu. ¹² Tangkabin tungu er i pákánbung ái Ioanes Tám Arsiu a arbin mák arsiu ák han pang onin, tan tám ngákngák dikte tohoi suri da tur kári má long sáksáknai lolsit tilami bát. ¹³ Tangkabin hirá ák han pang i bung ái Ioanes a hut, arbin ákte kis i buk án nagogon si Moses má i buk kán tan tám worwor tus, má worwor er a arbin sur Elaisa na hut táil suri eran i sál suri lolsit tilami bát na hut. ¹⁴ Má ngo gama kebeptai kandi arbin má gamá ruruna on, ki ngorer gama mák ilmi ngo ái Ioanes Tám Arsiu ákte hut suri kipi nián ái Elaisa, má ngorer a long arwat pasi worwor taru erei. ¹⁵ Ái koner a nem ngo na talas má na mánán, ki na kis án alongra.”

Tohtohpas ngádáh a artálár mam rung onin?

Luk 7:31-35

¹⁶ Mái Iesu a sopasun i kán worwor narsán matananu ngoromin,

“Ina toh arwat i ngaul matananu onin mai dánih? Di ngoro tan kalilik di sukis má di hom i lol malar. Kesi risán á kalilik di bin ur singin kesá risán, má dik parai si di ngoromin, ¹⁷ ‘Á gim minái gim posri kuduh má gimá saksak suri gama mil, mái sár kápgamte nem suri mil! Io, ki gimá ilang suri táit án tinang, má

ngorer gimá saki saksak án mihmih tinang, má sár kápgamte nem suri tang!’ ¹⁸ Má ngaul matananu onin di lu ngorer mam giur ái Ioanes Tám Arsiu. I pákánbung ái Ioanes a hut, kápte a lala namnam má kápte a lu ngin i wain mul, má gamá parai ur on ngo, ‘A ngul ái koner, a kis on gut i sápkín tanián!’ ¹⁹ Má namur Natun Kálámul a hut, má ái a namnam má a ngin, ki gamá parai bul ur on ngo, ‘Mákái! Tám namnam mat má taba kán ngin mul i wain, má a lu araturán mai bos tám kip takis má tan tám sápkín!’ Io, ái Káláu á polon á hol, má kán sál a támin, má ngorer ngo rung di mur on, di inngas tari ngo sál si Káláu a nokwan má a kuluk.”

Tan malar kápdite ruruna i Iesu

Luk 10:13-15

²⁰ Má i tan malar er ái Iesu ákte longoi tan akiláng ái tungu, kápdite ilang alari kándi sápkín, má ngorer ái Iesu a wor uri matananu tilatung mák parai uri di ngoromin,

²¹ “Gama tuan sák á gam tara Korasin má tara Betesaida! Gama tuan sák taladeng sang kabin ái Káláu na nagogon i gam á matananu tilatung suri tan akiláng ngo dikte longoi i katbán i gam má kápgamte kis án sum suri. Má ngo dikte han longoi mul á tan akiláng ngorer hirá sang i aru á malar erei Tair má Sidon, wa matananu tilatung da han te oboi akiláng án mokos, má ngorer da sámri mul i kápán páplun i di mai iahiah suri para apos di ngo dikte hol kaleng.

²² A támin muswan iau parai si gam, i bungun nagogon ái Káláu na tari rangrangas ur Tair má Sidon. Máí sár rangrangas na oboi i gam á matananu Korasin má Betesaida na lala sák taladeng sang.

²³ “Máí sár á gam á tara Kapernaum bul, gam ngoi ngo gama rakrakai taladeng má pakta sorliwi boh malar no, be? Wa ái sinih a parai si gam? Kápte sang! Ái Káláu na sáпка gam uradi tarang án minat kabin kápgamte hol kaleng alari kamu tan sápinkin i pákánbung erei gam mákái tan akiláng dikte longoi i katbán i gam. Ngo dikte han longoi mul á tan akiláng ngorer hirá sang i malar á Sodom, wa matananu tilatung da han te hol kaleng má, má ngorer malar erei kápnate sák, na ekési kis má pang onin! ²⁴ A támin muswan iau parai si gam, i bungun nagogon ái Káláu na tari rangrangas ur Sodom. Máí sár rangrangas na oboi i gam á matananu Kapernaum na lala sák taladeng sang!”

Ái Iesu a para agas Káláu

Luk 10:21-22

²⁵⁻²⁶ I pákánbung erei sang, ái Iesu a parai ngoromin,

“Io, Tata, á iáu Konom u kátlán i naul bát má naul matmatngan pokon no! Minái iau ot kuluk má para agas iáu, Tata, suri sál erei ukte ilwa pasi ngo una mur on, má ngorer ukte para

aposoi si rung kápdite lala mánán á táit er ukte punmai si di ái rung di mánán.”

²⁷ Má namur ái Iesu a parai mul singin matananu ngo,

“Ái Kakang ákte tar noi tan táit singing. Ái Káláu masik a mánán muswan i Natun, mái Natun masik a mánán muswan i Káláu er Kákán. Mái rung a ilwa pas di ái Natun, á di mul di arwat suri da mánán muswan i Káláu er Kákán, ngo ái Natun a inngas tari si di.

²⁸ “Bos tám mánán uri nagogon dikte taun pápta gam mai marán táit gam lu risgos suri mur on. Gama lákám ur main i narsang má inak pusak pasi kamu kipkip má gamák mangeh.

²⁹ Gama rusan tar gam uri lalin i iau má gamák mánán pasi singing á nemnem si Káláu. Ngo gama longoi ngorer, gamák lain aunges sang, kabin iau lu kuluk mai tan kálámul. ³⁰ Iau parai ngorer si gam kabin aratintin iau atintin gam mai a malmu, má talar ina tari si gam a tu bánbán sár.”

12

Argálta suri bungán aunges

Mar 2:23-28; Luk 6:1-5

¹ Má namur ái Iesu mai kán kalilik án aratintin di láklák tangrai te numán padi i bungán aunges, má kán kalilik án aratintin di matpám. Io, di turpasi suri pulái padi má di parak palai táprákon mai lim di má namur di ani kotlin. ² Má te Parisaio di mákái má dik gálta Iesu ngo, “Suri

11:27: Mat 28:18; Ioa 1:18, 3:35, 10:15, 17:2   **11:28:** Ier 31:25

11:30: 1Io 5:3   **12:1:** Nag 23:25   **12:2:** Kal 20:10

dánih kam kalilik án aratintin di longoi ngoro minái má uri nagogon kángit a parai ngo koion á longoi ngorer i bungán aunges?”

³ A kos di ái Iesu ngoromin,

“Ngádáh? Kápgamte wás pasi besang gut suri tatalen ngoromin a longoi ái Dewit i pákánbung a matpám tiklik mai rang turán? ⁴ A kusak uri rum si Káláu má a top pasi beret erei di artabar mai uri narsán ái Káláu, má ák ani. Má uri nagogon kángit kápate artálár singin ngo na ani mái rung mul di tiklik mai, arwat sár mai tan tám osmapak masik ngo da ani.

⁵ Mokol, gamáte mánán ngo nagogon a parai suri koion gita him on á bungán aunges. Mái sár gam mánán mul ngo tan tám osmapak tili rumán osmapak di lu lákái nagogon suri talar mai osmapak i bungán aunges. A támin sang, mái sár ái Moses a parai ngo tan tám osmapak kápdite longoi sápkín ngo di longoi ngorer.

⁶ “A támin muswan iau parai si gam ngo minái má ákte hut á támin táit er a pakta sorliwi rumán osmapak má torahin nagogon mul, ⁷⁻⁸ kabin Natun Kálámul a konom ur on á bungán aunges. Kápgamte talas suri worwor si Káláu er a parai ngoromin,

‘Tau nem i gam ngo gama lu armámna uri narsán matananu.

Ái a kuluk si diar á osmapak mai ololas.’

Ngo gamáte talas suri worwor min, ki gama mák ilmi ngo kápate di longoi sápkín ái rung

12:3: 1Sa 21:1-6

12:4: Him 24:5-9

12:5: Lál 28:9-10

12:6: Mat 12:41-42

12:7-8: Ose 6:6; Mat 9:13

minái, má kápte gama wás pala di.”

*Ái Iesu a timan pasi kálámul a sák i limán
Mar 3:1-6; Luk 6:6-11*

⁹ Má namur ái Iesu a láklák alari pokon erei má a kusak uri kandi rumán lotu. ¹⁰ Má kesi kálámul iatung a sák i limán. Má te kálámul di iatung di nem suri da atiutiu Iesu, má ngorer di gáltai ngoromin, “Bos nagogon kángit di atintin git suri dánih gita longoi i bungán aunges. A sormángát i git suri gita araliu i bungán aunges ngo kápte?”

¹¹ Mái Iesu a parai uri narsá di ngo, “Be, ngo kes tili gam a mon i kán sipsip mák han pur uri polgon tinkas i bungán aunges, ngádáh? Una tu mákmákái sár, ngo una long pas kalengnai tilatung? A támin muswan una duruk pasi sang tilatung! ¹² Mái sár kálámul a támin táit alari sipsip! Io, nagogon kángit a sormángát i git suri gita tángni kálámul i bungán aunges.”

¹³ Má namur ái Iesu a parai singin kálámul erei ngo, “Una anokwai limam!” Má kálámul erei a longrai ngorer má ák anokwai limán má limán áng kuluk kaleng, ák ngorer i kesi limán sang.

¹⁴ Má tan Parisaio di mákái ngorer má dik bál mos, má ngorer di nguruk arliu i di sang má ser sál suri dánih má da longoi mam Iesu suri da tari uri minat.

¹⁵ Má ngo ákte nuhi ái Iesu ngo da longoi ngorer mai, io a han pas tilatung i malar erei. Má tilik matananu di mur on má di kipi marán kálámul di sasam uri narsán, mái Iesu a aliu pas di no, ¹⁶ má

a dos kalar di suri koion da para sarai singin tan lite kálámul. ¹⁷ A tur kári matananu ái Iesu suri ák tapam hut muswan i midán ái Káláu er a parai si Aisaia tám worwor tus ngo,

¹⁸ “Kálámul minái kang Kalik alal, a gas i balang mai,
má ái á kak tám arardos iakte ilwa pasi.

Ina asosah on mai Taniang,
má ngorer na bit atalsai kak sál a nokwan uri narsán matananu on á naul matmatngan pokon no.

¹⁹ Má kálámul minái kápnate salarek mai kán worwor
ngo na arngangar mai tan kálámul i malar.

²⁰ Má ái mul kápnate bálsák mam rung erei di bilbiling,
ngo na mos pala di ái rung káp kandi te rakrakai.

Na sopasun kán him pang i bung ngo ákte suka bámiyai sápkín tatalen,
má tatalen a nokwan masik a kis.

²¹ Má kálámul erei sár,
matananu on á naul bim da atri kandi ngan-gai on suri na aliu pas di.”

Ái Iesu má kabisit káián tan sápkín tanián

Mar 3:20-30; Luk 11:14-23

²² Io, te kálámul bul di tangnai kesi kálámul narsá Iesu kabin kálámul erei sápkín tanián a mon on, má ngorer a rau á mátán mák gap i ngudun. Mái Iesu a long palai sápkín tanián alari, má kálámul erei a turpasi worwor má a mákmák kaleng mul. ²³ Má tan kálámul no iatung

di pángáng má dik parai ngoro mer, “Be, ngádáh? Ái sár gut ái koner Natun ái Dewit?”

²⁴ Má tan Parisaio di longrai ngorer má dik parai ngo, “Ái Belsebul sár á erei, kabisit káián tan sápkín tanián. Ái sár a tari rakrakai singin suri ák lu tipar palai tan sápkín tanián.”

²⁵ A mánán i kándi holhol ái Iesu má a parai narsá di ngoromin,

“Ngo tekesi mát a mon i tan boh i di má namur da arup arliu i di sang, ngádáh da ngoi? Mát erei na sák, má matananu kápnate kes kaleng i di mul. Má ngo tekesi aratámán da togor má dánh kis arsagil, kápnate mon i kandi rakrakai suri da pam talumna di, má na sák sang á kandi kiskis án aratámán.

²⁶ “Ái Satan mul a ngorer á kán lolsit. Ngo ái Satan na arup kaleng mai má nák ru on, kápnate tur rakrakai i kán him, má kán him na mat sár. ²⁷ Má gamá parai uri iau ngo iau tipri sápkín tanián mai rakrakai ái Belsebul a tari singing. Má ngo iau tipar palai sápkín tanián mai rakrakai si Belsebul, ki ngádáh? Ái rung tili gam er di lu tipar palai sápkín tanián, di lu longoi mai rakrakai si Belsebul mul? Kápte sang. Má ngorer di sang di inngasi kamu angagur. ²⁸ Mái sár ngo iau tipar palai sápkín tanián mai rakrakai er Tanián ái Káláu a tari singing, ki a támin muswan ngo lolsit si Káláu sang ákte tapam hut, mái Káláu ákte turpasi kátlán i te tili gam erei.

29 “Ngo kes a nem ngo na kusak i rum káián tám rakrakai ngorer ái Satan suri long sarai kán tan táit, na mulán kápti be tám rakrakai erei, má namur na kusak má nák long sáksáknai kán tan táit.

30 “Ái koner kápate táring sang, ái a kurtara mam iau. Mái koner kápate tangan iau suri iang talmi, ái a tam sarai matananu alar iau.

31 A támin muswan iau parai si gam. Tan sápkín tatalen má tan worwor sáksák gam longoi, a arwat ngo ái Káláu na pah palai. Mái sár ngo kálámul na ot bilingnai Tanián a Pilpil, ái Káláu kápnate hol palai. Kán sápkín tatalen na tur áklis. 32 Má ngo tekesá kálámul a ot bilingnai Natun Kálámul, arwat ái Káláu na hol palai sár á erei. Mái sár ái koner a ot bilingnai Tanián a Pilpil, ái Káláu kápnate hol palai til on i liu onin ngo i liu erei namur mul.”

Wán kábau a inngasi támin kábau

Luk 6:43-45

33 Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán tan Parisaio ngoromin,

“Git lu mák ilmi boh kubau tili wán i di. Lain kubau una soi, namur na pakta na oboi lain wán, mái sár sápkín kubau a oboi wán a sák.

34 Gam tan sápkín kálámul gam ngoro tan kaníh sáksák! Má ngádáh gama parai lain worwor ngoi kabin gam sápkín kálámul, má tan táit er a káng i bál gam a so má gamá parai mai ngus gam? 35 A mon i omobop imi bál git no

keskeskes. Lain kálámul a apos tari a kuluk imi bál má a oboi lain wán mák longoi lain tatalen. Má ngorer mul á sápkín kálámul. Ái a apos tari sápkín tilami bál má a oboi sápkín wán, ngorer ák longoi sápkín tatalen. ³⁶ A támin muswan iau parai si gam. I bungun nagogon, keskeskesá kálámul na tin murwai boh kuir worwor ákte utngi er kápate tangan tekes, má na parai mul i kápkabin si Káláu suri dáh ák parai ngorer. ³⁷ Má kam boh worwor sang ái Káláu na nagogon i iáu mai ngo iáu tám nokwan ngo iáu tám sápkín.”

Di nem i akiláng suri da mákái á tan tám mánán má tan Parisaio

Mar 8:11-12; Luk 11:29-32

³⁸ Má ngorer te tám mánán uri nagogon má te Parisaio di aptur má dik parai singin ngo, “Tám Aratintin, gim nem i tekesá akiláng una longoi be suri gimák mákái.”

³⁹ Mái Iesu a kos kalengna di ngoromin,

“Á gam á ngaul matananu onin gam lala sápkín sang, gam tur kaplah alar Káláu! Gam gálta iau suri ina longoi tekesi akiláng suri gamák mákái ngo ái Káláu a kis i narsang, mái sár kápate kesi akiláng ina longoi narsá gam. Akiláng ákte kis má, má ái sár á akiláng a longoi ái Iona tám worwor tus. ⁴⁰ Ái Iona ákte bop i polgon bál tilik isu pasi atul i pákán nas má atul i pákán libung. Má Natun Kálámul na ngorer

12:38: Mat 16:1; Luk 11:16; Ioa 6:30
8:12 **12:40:** Ion 1:17

12:39: Mat 16:4; Mar

mul, na bop i tanglon bim pasi atul i pákán nas má atul i pákán libung.

⁴¹ “I bungun nagogon, matananu til Niniwe da aptur má dák atiutiu gam kápkabin á di sang di hol kaleng alari kandi sápkín tatalen i pákánbung di longrai arbin si Iona. Má iau parai si gam ngo kálámul a pakta sorliu Iona minái má ákte hut, má kápgamte alongra singin. ⁴² Má namur, i bungun nagogon sang, tasim tili mátán kihkih matalames na aptur má nák atiutiwi ngaul matananu onin, kápkabin hirá tasim erei ákte aptur alari kán malar tepák suri longrai tan arabitbit si Solomon. Má iau parai si gam ngo kálámul a pakta sorliu Solomon minái má ákte hut, má kápgamte alongra singin.”

Worwor talas suri sápkín tanián

Luk 11:24-26

⁴³ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsá di ngoromin,

“I pákánbung ngo sápkín tanián a so alari kálámul, a han tangrai pokon mau mák ser sur te nián suri na mon ái. Má ngo kápate ser pas tekesi nián iatung i pokon erei, ⁴⁴ ki namur má a tubán parai singin sang ngo, ‘Auh, wa ina kaleng sang má mul uri niang iakte táu alari.’ Io, namur a kaleng i sápkín tanián erei uri torahin nián, má a mákái ngo ákte pilpil má a páhngán, má tan táit iatung i nián ákte kuluk pagas. ⁴⁵ Io, má sápkín tanián er a mákái ngorer

mák han pas mák lam pasi ahit mul i sápkín tanián di lala sápkín sorliwi sang, má di no di kaleng má ding kusak uri kálámul er má dik mon iatung on. Má kálámul erei tungu a kálik sák mai kes sár i sápkín tanián, onin ák lala sák taladeng sang. Má ngaul matananu onin mul da sák ngorer i kálámul erei.”

Kán mát ái Iesu

Mar 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ Ái Iesu kán tu worwor be narsán matananu iatung, má ái mámán tiklik mai rang tuán di hut má dik lu turtur iatung i risán rum má dik gálta suri. Di nem suri na so ái Iesu má dák worwor mai. ⁴⁷ Má ngorer kes a parai singin ngo, “Ái mamam má rang tuam di sámtur idi karpala má di nem suri da worwor mam iáu.”

⁴⁸ Mái Iesu a kosoí ngoromin, “Aia á mamang, mái sinih á rang tuang?” ⁴⁹ Mái Iesu a tusi kán kalilik án aratintin mák parai ngo, “Minái ái mang má bos rang tuang. ⁵⁰ Ái koner a mur i holhol si Kakang imi bát, ái á tuang má kukung má mamang.”

13

Tám himhimna

Mar 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ I bung sang erei, ái Iesu a so alari rum er má a han uratung i risán dan taliu á Galiláia mák sukis ái. ² Má lala matananu di hut iatung i narsán má dik sámtur kauli. Io, ngorer ái Iesu a roh uri kesi mon mák sukis, má matananu di tur

pagas iamuni kon. ³ Máí Iesu a atintin di mam te pinpidan artálár tilatung i mon má a parai si di ngoromin,

“Tám himhimna a tapam hut mák sápra sarai kotlin kubau iatung i rákrák. ⁴ Má te kotlin kubau a pur iatung i sál má bos man di roh kis má dik tokam pasi. ⁵ Má te a pur uri bim a kis i hat adi lal, kápte marán bim on, ngorer a kopkom melek. ⁶ Máí sár nas a ket má a kektai tan kopkobon kubau erei, má a maulur a kabin kápte bim suri nirwán na kip namnam til on, má ngorer ák marang no. ⁷ Má te kotlin kubau mul a pur uri katbán kaulbek, má kaulbek a pakta mák iaungi má kápate u. ⁸ Má te a pur uri lain bim má a tikbut má a lain kopkom kuluk má namur a u. A u ngoromin, te atul i sángul má te awon i sángul má te a u arwat mai kesi mar á wán. ⁹ Ái koner a nem ngo na talas má na mánán, ki na kis án alongra!”

Kápkabin worwor artálár

Mar 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Má kán kalilik án aratintin ái Iesu di longrai ngorer má namur di han narsán má dik gáltai ngo, “Suri dáh u atintini matananu mai tan worwor artálár ngorer?”

¹¹ Má a kos di ái Iesu ngoro minái,

“Tungu a tur punpunam á mánán suri lolsit tilami bát má sál a mur on ái Káláu suri kátlán i git. Má onin ái Káláu ákte tari mánán er si gam á tan kalilik án aratintin. Máí sár tan lite alatung, ái Káláu kápte a tari mánán si di. ¹² Ngorer

ái koner a hol páptai pinpidan káián ái Káláu, ái Káláu na apakta pasi kán pinpidan i bál má na lala mánán. Máí koner kápte a hol páptai kán pinpidan, ái Káláu na pah palai mudán er a kis i kán hol. ¹³ Má kápkabin iak tari worwor artálár minái narsá di, a kabin di mákái táit mai mát di má kápdite mák ilmi, má di longrai táit mai talngá di má kápdite longra ilmi, má kápdite talas suri. ¹⁴ Tan kálámul onin di ngoro tan kálámul i pákánbung a liu on ái Aisaia tám worwor tus er ák parai ái Káláu singin sur di ngoromin,

‘Á di da tu longrai worwor artálár sár, máí sár kápte da talas suri sálán.

Má da mákmák má da mákái, máí sár kápte sang da mák ilmi.

¹⁵ Bos kálámul minái kápte di nem suri longrai má taram i kak bos worwor.

Dikte su bah di uri iau.

Má ngorer iakte dung kári talngá di suri kápdite longra pasi dánih iau parai,
má iakte apedei mát di suri kápdite mák tusi dánih iau inngasi si di.

Ngo kápte da han su bah di uri iau,

ki da han tapriu sur iau má inak aliu pas di.’

¹⁶ “Máí sár á gam gam kuluk pala kabin gam mákái táit mai mát gam má gamá mák ilmi, má talngá gam a longra ilmi mul. ¹⁷ A támin muswan iau parai si gam ngo marán tan tám worwor tus má tan tám nokwan til hirá di nem suri mákái táit ngorer gamáte mákái, máí sár

kápdite mákái. Di nem suri longrai tan táit gam longrai, má kápdite longra te on.”

*Ái Iesu a para talsai sálán worwor artálár
suri tám himhimna
Mar 4:13-20; Luk 8:11-15*

¹⁸ Má ngorer ái Iesu a para talsai uri narsán kalilik án aratintin á sálán worwor artálár suri tám himhimna ngoromin,

“Gama alongra má gamáng kip mánán suri sálán á worwor artálár erei. ¹⁹ Tám himhimna a sápra sarai pinpidan suri lolsit tilami bát. Ngo tekes a longrai pinpidan erei, mái sár kápte a talas suri, ái a ngoro bim erei tangrai sál kotlin kubau a pur ur on. A pur ngorer, mái koner si Tám Sápkin a hut melek mák long palai pinpidan erei i bál má kápate hol páptai.

²⁰ Ngorer mul suri te kotlin a pur uri bim a kis i hat adi lal. Bim erei a tur arwat mai kálámul a longrai pinpidan má ák laes melek suri, ²¹ mái sár pinpidan kápate lala sisip i nirwán uri bál, má ngorer kápte a tur rakrakai. Má namur ngo arabilbiling a hut má ák áslai rangrangas kabin a lu mur i pinpidan si Káláu, ki ák teken pur melek. ²² Má te kotlin a pur uri katbán kaulbek. Bim erei a arwat mam koner a longrai pinpidan, mái sár holhol suri táit án naul bim má hol apakta i minsik a kusak i bál má ák iaungi pinpidan káián ái Káláu má kápate u.

²³ Má te kotlin a pur uri lain bim. Ái sang a arwat mam koner a longra pasi pinpidan má

ák talas ur on, má ngorer a u, kes atul i sángul, má kes awon i sángul, má kes mul a mar.”

Worwor artálár mai ngán

²⁴ Máí Iesu a sopasun kán worwor mai parai kesi worwor artálár mul uri narsá di ngo,

“Lolsit tilami bát a ngorer i kálámul a ilwa pasi tan lain kotlin padi mák soi i kán pokon.

²⁵ Máí sár i katbán libung tan kálámul no di boptin, má kesi kálámul a kurtara mai kálámul erei a hut iatung i pokon mák soi ngán i lolon numán padi erei má ngorer ák han alari má.

²⁶ Namur i bung a kopkom mák pakta i tan padi mák turpasi suri oboi wán, io má ngán erei mul a maras tiklik mai padi er. ²⁷ Má namur tan tám arardos káián kálámul er di mákái ngán iatung i num má ngorer dik han bitái kálámul er ngo, ‘Konom, ngádáh a ngoi á ngán máng kopkom turán padi kabin u so masiknai padi sár i kam pokon?’

²⁸ Má kálámul káián i num er a kokos kaleng mák parai si di ngo, ‘Te kálámul di kurtara mam iau di soi á ngán er.’ Tan tám arardos er di gáltai kálámul er ngo, ‘Ngádáh, gima han má gimák rabut palai ngán tili kam num?’

²⁹ Má kálámul er a kos kalengna di mák parai ngoromin, ‘Na, koion sang gama longoi ngorer. Erei ngo gama rabut palai ngán, gama káp rabut tikliknai mai padi. ³⁰ Páksiai ngorer nák lu tur pang na matuk i padi. Má ngorer inak parai singin tan kálámul di lu kip talmi balbal suri dák mulán rabut palai ngán er, má ngorer da dut talmi suri da osoi i kámnah, má

namur da kip talmi padi má dák oboi i kak boh suapok.’ ”

Worwor artálár mai kotlin kali

Mar 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹⁻³² Mái Iesu a parai kesi worwor artálár mul uri narsá di ngoromin,

“Lolsit tilami bát a ngorer i kotlin kali a gen-gen sár singin boh kotlin kubau. Kesi kálámul a top pasi mák soi i kán num, má namur a kopkom i kotlin kali erei má a lala aun kubau sang alari boh kubau no. Má namur tan man di roh kis on má di longoi páhiun i di iatung i boh rákán má.”

Worwor artálár mai yis

Luk 13:20-21

³³ Ngorer mái Iesu a bali worwor artálár mul ngoromin,

“Lolsit tilami bát a ngorer i yis. A long pasi mudán yis i wák mák argemwai turán lala palawa er i lus, má ngorer palawa no iatung i lus a sut pakta.”

Ái Iesu a lu atintini matananu mai worwor artálár masik

Mar 4:33-34

³⁴ Tan aratintin no suri lolsit tilami bát, ái Iesu a lu parai mai worwor artálár uri narsán matananu, má kápte a lu aratintin ngo na te tu worwor sár. Kápte. Pinpidan artálár sang a lu parai. ³⁵ A longoi ngorer ái Iesu suri ák long arwat pasi táit er a parai i kesi tám worwor tus ngo,

“Tan táit er a punpunam pagas tangkabin tili akaksim ák han pang onin, ina kip aut noi uri narsán matananu, má ina parai mai worwor artálár uri narsá di.”

Ái Iesu a pálás timani worwor artálár suri ngán

³⁶ Má ngo ái Iesu a arahi kán worwor narsán matananu, namur a aptur alar di ák han pas tilatung i pokon erei máng kusak kaleng uri rum. Má kán kalilik án aratintin di mur on má dik han hut i narsán ái Iesu má dik parai singin ngoro minái, “Gim ri suri ngo una bit atalsa gim be i sálán worwor artálár suri ngán er a kopkom i pokon. Dánih á sálán?” ³⁷ Ái Iesu a kos di mák parai ngo,

“A kuluk. Tan táit i worwor artálár er iakte parai, di arwat mai tan táit ngoromin. Ái koner a soi lain kotlin padi a tur arwat mai Natun Kálámul, ³⁸ má num a tur arwat mai naul matmatngan pokon, má lain kotlin padi arwat mai matananu káián ái Káláu. Dut ngán a tur arwat mai rung di mur i koner si Tám Sápkin, ³⁹ má kurtara er a soi ngán a tur arwat mam Satan. Má ngorer mul suri kip talmi balbal a matuk, a tur arwat mai arahrahi naul matmatngan pokon. Mái rung di kip talmi padi, di sang á tan angelo.

⁴⁰ “Má on á worwor artálár er, tan tám him di han dut talmi ngán má dák osoi i kámnah. Io, namur sang i arahrahi, naul matmatngan

pokon na ngorer mul. ⁴¹ I pákánbung erei sang, Natun Kálámul na dos palai kán tan angelo má dǎng kip talmi tan tám abulbul má tan kálámul erei di lam bengtai te kálámul má dik longoi sápkín. ⁴² Tan angelo da long pasi tan sápkín kálámul er tili katbán lolsit má da buswa di uri pokon án hiru áklis, pokon a málmálas i kámnah on, má iatung má da tang má ararat ngis ái. ⁴³ Má i pákánbung er, bos tám nokwan da ngoro nas a talas iatung i lolsit káián ái Kák di. Ái koner a nem ngo na talas má na mánán, ki na kis án alongra!”

Worwor artálár suri omobop a punpunam

⁴⁴ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Lolsit tilami bát a ngoro omobop kes a kas tahun punmai i kesá kuir pokon. Má namur kesá kálámul a him i pokon er mák banai. A kas pasi mák lu mákái, má namur a punam kalengnai mul iatung i pokon er. Má kálámul er a lala laes, mák han mák sira noi tan táit káián, má ngorer a kaleng mák hul pasi pokon ur káián suri ngorer omobop er na ur káián.”

Worwor artálár mai kekel

⁴⁵ Má kesi worwor artálár a parai ái Iesu a ngoromin mul,

“Kesi kálámul tám hul kekel, ái diar arwat i lolsit tilami bát. Kálámul erei a lu han tangrai malar mák lu ser iatung singin tan kálámul suri kodil mátán kekel má ák lu hul pasi si di. ⁴⁶ A

bali kaleng mul á kálámul suri hul kelel i kesá pákán mák mákái kesi kodil mátán kelel a tuan alal. Má ngorer a sira noi tan táit káián má a kaleng mák hul pasi ur káián á kodil mátán kelel er.”

Worwor artálár mai uben

⁴⁷ A ngoromin mul á worwor artálár ái Iesu a parai,

“Uben ái á táit diar arwat i lolsit tilami bát. Ngo tan kálámul di soksok, di asihái kandi uben uri lontas, má ngorer di talkai toltolom isu mai uben ⁴⁸ uratung i lol kon má dik sukis suri ilwai isu. Ngorer má isu er a arwat uri ani, di dungi iatung i rat. Má isu er a sák kápte a arwat suri ani, di sáпка palai. ⁴⁹ Má er namur sang i arahrahi naul matmatngan pokon, na ngorer mul narsán matananu no. Tan angelo da han má dák tam purwai matananu uri aru á boh, ki dák long pasi tan sáпkin kálámul alari tan kálámul er bos tám nokwan. ⁵⁰ Má tan sáпkin kálámul, tan angelo da buswa di uri pokon án hiru áklis, pokon a málmálas i kámnah on, má iatung má da tang má ararat ngis ái.”

Hutngin aratintin má torahin aratintin

⁵¹ Ái Iesu kán tu parai tan worwor artálár er uri narsán kán kalilik án aratintin, má ngo a para noi tan worwor er, ki ák gálta di ngoromin, “Be, ngádáh? Gam talas ur on sang á tan worwor artálár erei iakte bit gam on?” Io, má di kos Iesu ngo, “Áá, gimáte mánán on má.” ⁵² Mái Iesu a

kos kalengna di ngoromin, “Ngo kesi tám mánán uri nagogon a kipi aratintin uri lolsit tilami bát, ái a ngorer i kesi konom a mon á hutngin táit má torahin táit mul i kán omobop. Má ngorer i pákánbung a nem on, a arwat suri na han long pasi tili omobop á hutngin táit má torahin mul. Ngorer i tám mánán uri nagogon a arwat suri na kip artangan til on á aru aratintin no, hutngin aratintin má torahin mul.”

*Rung til Nasaret kápate gas i bál di sur Iesu
Mar 6:1-6; Luk 4:16-30*

⁵³ Ái Iesu a be para noi tan worwor artálár erei, má namur a han alari malar er, ⁵⁴ má a han uri kán malar sang. Má namur a atintini matananu tilatung ami rumán lotu. Má marán di longrai má di sodar on má di parai ngoromin, “Kálámul min a mánán ngádáh á bos táit minái? Til ái á rakrakai er ák longoi bos akiláng mai? ⁵⁵ Ái koner natun ái tám long rum erei, be? Má natun ái Maria mul, má rang tuán minái narsá git, ái Iakobo mái Iosep mái Saimon mái Iudas. ⁵⁶ Má rang kukun di minái mul. Má ái, ai a kipi til ái á mánán má rakrakai erei?” ⁵⁷ Má ngorer ák sák i bál di uri Iesu.

Mái Iesu a mákái ngorer má a parai si di ngo, “Tám worwor tus, di lu rumrum on i malar tepák. Ái sár i kán malar muswan má i kán rum sang, kápдите lu rumrum on ái.”

⁵⁸ Má ngorer kápate long te marán akiláng iatung i malar er kabin kápдите ruruna on.

14

Minat káián ái Ioanes Tám Arsiu

Mar 6:14-29; Luk 9:7-9

¹ I pákánbung erei ái Erodes, kabisit til Galiláíá, a longrai arbin sur Iesu ákte arkaliut, ² má a parai ngoromin singin kán tan tám arardos, “Kálámul er di parai, wa ái Ioanes sang, er Tám Arsiu. Ákte liu kaleng alari minat, má ngorer ák mon i kán rakrakai suri longoi bos akiláng erei.”

³⁻⁴ Káplabin worwor erei a ngoromin. Tungu sang, ái Ioanes a liu be, a worwor rakrakai uri mátán ái Erodes suri kesi sápkín tatalen a longoi. A parai ngoromin, “Ukte ras pas Erodiá, wák si tuam ái Pilip, má kápte nokwan.” Má ngorer a mos i bál ái Erodes diar mokson. Má namur ái Erodes a lala holhol sur kán wák, má ák tarwai wor ngo da kabat pas Ioanes uri rumán batbat kalar kápkabin sur Erodiá. ⁵ A nem ái Erodes suri na up bing Ioanes, mái sár a bulat suri matananu káplabin ngo di ngoi ngo ái Ioanes a tám worwor tus si Káláu.

⁶ Má namur ái Erodes a longoi kesi tilik lala namnam. A hol pasi bung er a káhái on ái mámán. A longoi lala namnam ngorer má a kilkilai marán kálámul. Má i pákánbung er, natun tahlik ái Erodiá a kusak mák mil. Ái Erodes a mákái ngorer má a lala nem on, ⁷ má ngorer a oror mam kukun ur singin tahlik er ngo, “Te táit una sung iau suri, ina tari singim.” ⁸ Má kalik átlái erei a so suri gátña mámán ngo dánih na sungi, má namur a kusak kaleng narsá Erodes má ák sungi

ngoromin, “Iau nem i lul ái Ioanes Tám Arsiu. Una oboi i map má unák tari singing.”

⁹ Mái Erodes a longrai ngorer má a tuan sák i bál suri, ái sár ákte oror i mátán bos kálámul erei má a rumrum suri na tah kusi kán oror, má ngorer a ardos suri da mur sár i nemnem si natun tahlik. ¹⁰ A dos palai kesi tám arup suri tah kusi pogong a Ioanes má náng kipi lul. Má tám arup erei a han má a tah kusi pogong a Ioanes iatung i rumán kamkabat. ¹¹ Má a oboi lul ái Ioanes i kesi map má áng kip tari singin kalik átlái. Má kalik átlái erei a top pasi má ák tari si mámán. ¹² Má namur tan kalilik án aratintin káián ái Ioanes di longrai, má dik han má ding kip pasi kápán páplun má dik tahni. Má namur di han uri narsán ái Iesu má dik para talsai singin á táit erei.

*Ái Iesu a tabar amasi alim i arip á kálámul
Mar 6:30-44; Luk 9:10-17; Ioa 6:1-14*

¹³ Má ngo ái Iesu ákte longrai arbin sur Ioanes ngo ákte mat má, ngorer ák roh uri kesi mon má ák han alari malar er uri kesá kuir pokon mau. Má ngo matananu di longrai ngo ái Iesu ákte han má, di aptur alari kandi tan malar má dik láklák tangrai sál namurwa Iesu, má dik han hut iatung i pokon er na han ur ái. ¹⁴ Má ngo ái Iesu a tapam hut, ák mákái tilik lala matananu má a mámna di. A roh alari mon má a asengsegeng pasi tan sasam er matananu dikte kip di uri narsán.

¹⁵ Io, ákte rahrah má i bung erei, má kán kalilik án aratintin di hut si Iesu má dik parai singin ngoro minái, “Wa nas ákte dorah má, má pokon mau mul á minái! Una dos palai mái matananu

sara suri da han uri tan malar iatung páput sár suri da ser namnam ándi.”¹⁶ Ái Iesu a longrai ngorer ki ák parai si di ngoromin, “Suri dáh da han? Á gam sang, gama tabar di.”¹⁷ Má tan kalilik án aratintin di kosoí ngoro minái ngo, “Kápate arwat á namnam minái si git. Alim i tigán balbal má aru isu sár.”¹⁸ Ái Iesu a longrai mák parai si di ngo, “Gama kipi ur main singing.”

¹⁹ Mái Iesu a parai ur singin matananu suri da sukis iatung i ur. Má namur ái Iesu a top pasi alim á tigán balbal má aru isu erei, má ák tántán urami bát mák sung kári. Má namur ák tibi balbal má ák tari singin kán kalilik án aratintin suri dik tulsai i matananu sang.²⁰⁻²¹ Má tan kálámul no iatung di arwat mai alim i arip á káláu, má boh wák má kalilik kápte di wás di. Má matananu di no di namnam má dik mas. Má namur tan kalilik án aratintin dik dungí sangul mai aru i kas áng káng mai namnam er di an tigán.

*Ái Iesu a láklák i kápkápán dan taliu
Mar 6:45-52; Ioa 6:15-21*

²² Mái Iesu a dos palai kán kalilik án aratintin suri da táil uri risán dan taliu, má ái na tarwa palai besang i matananu ki nák mur. Má kán kalilik án aratintin di sa uri mon má dik han.²³ Má ngo ákte tarwa palai matananu, ái Iesu masik sár a tapam uramuni punggung suri na sung, mák ronron on iatung.²⁴ Má bos kalilik án aratintin di iatung i mon, di kis tepák alari kon ada i katbán dan taliu, má bát a lala kihngai

mon kabin a hut tilamuda i táil i di. ²⁵ Io, má pákánbung kok a tang i kuir libung besang, ái Iesu a láklák iamuni kápkápán dan mák hut iatung narsá di. ²⁶ Má ngo tan kalilik di mák pasi a láklák iamuni iátin dan, di ráuráuwas má dik lala wakwak mai mátut má dik parai ngo, “Wai! Tesit á erei!” ²⁷ Mái Iesu a teken bin ur si di ngoromin, “Gama mangan! Koion gama mátut, á iau sár á min.”

²⁸ Mái Petero a aptur mák parai ngo, “Konom, ngo á iáu muswan á erei, ki una parai singing suri inak láklák uratung sur iáu ami kápkápán dan.” ²⁹ Mái Iesu a parai singin ngo, “Má iáu má! Lákám!”

Má ngorer ái Petero a roh alari mon mák turpasi láklák ami kápkápán dan tálángna Iesu. ³⁰ Mái sár a ilang ilang ái Petero mák mákái ngo bát a apturi dan ák sák, má ngorer a mátut mák turpasi dom uradi lol dan. Io, má ngorer a bin sur Iesu ngo, “Konom, una tangan iau!” ³¹ A sarsara melek ái Iesu má a top pasi limán ái Petero mák parai singin ngoromin, “Ngádáh, káp kam te ruruna? Suri dáh a gáugáu i kam holhol sur iau?”

³² Má ngorer diar sa uri mon, má bát a aunges. ³³ Má tan kalilik erei i mon di mákái ngorer ki ding kis dirtapul i mátán táil ái Iesu má dik parai singin ngo, “Támin muswan á iáu Natun ái Káláu!”

Ái Iesu a aliu pasi bos sasam á Genasaret

Mar 6:53-56

³⁴ Má ngo dikte polsai dan taliu ngorer, ki dik han masar á Genasaret. ³⁵ Má tan kálámul

tilatung di mák ilam Iesu, má ngorer di artari uri tan kuir balis no alatung má ding kipi bos sasam uratung i narsá Iesu. ³⁶ Má dik sung Iesu suri ngo ái rung di sasam da tu singli sár i nomnobon lusán. Mái rung di singli, di no di sengsegeng.

15

Arabitbit kán rang támin i di, a nokwan ngo kápte?

Mar 7:1-13

¹ Má tan Parisaio má tan tám mánán uri nagon tilami Ierusalem di hut narsá Iesu má dik gátnai ngo, ² “Suri dáh kam kalilik án aratintin di hol palai arabitbit káián rang támin i git, ngorer dik namnam má kápdite ililim táil besang?” ³ Mái Iesu a kos di ngoromin,

“Má gam, suri dáh gam hol palai arardos káián ái Káláu suri gama murmur i kamu arabitbit sang? ⁴ Ái Káláu a parai ngoromin, ‘Una rumrum i kakam mái mamam.’ Má kes mul, ‘Ngo kálámul a worwor sáksák i kákán mái mánán, da up bingi.’ ⁵ Mái sár gamáte pukdai má gam lu parai ngoromin. A arwat suri kálámul ngo a mon i kán pirán tabal uri tangan kákán mái mánán, má namur ák han uri narsá diar mák parai si diar ngoromin, ‘Pirán tabal minái uri tangan gaur, mái sár ina tari má ur káián ái Káláu.’ Ngo gam mákái ngorer, gam parai ngo kálámul er a sengsegeng alar kákán mái mánán, má kápte má na te tangan diar mul. ⁶ Gam lu parai ngorer, má ngorer gam hol

sirereh i pinpidan si Káláu suri gama murmur i kamu arabitbit sang. ⁷ Gam á bos tám tuar! Kán pinpidan ái Káláu i buk káián ái Aisaia tám worwor tus ákte para aposoi má á kamu tatalen er ák para ngoromin,

⁸ ‘Kabinhun erei di rumrum i iau mai kápán ngus di sár,
má bál di a tepák alar iau.

⁹ Di lu arabitbit sár mai nagogon káián rang támin i di má dik parai ngo worwor káián ái Káláu,
má ngorer dik omlawai kándi lotu uri narsang.’ ”

Matngan táit ngádáh a long adurwán i kálámul?

Mar 7:14-23

¹⁰ Mái Iesu a kilkila pasi matananu mák parai si di ngoromin, “Gama longra pasi worwor minái suri gamák talas ur on. ¹¹ Tan táit tili karpala er a kusak urami ngudun kálámul, kápnate long adurwán on i mátán táil ái Káláu. Kápte. Má táit a han pas tili hol kán kálámul mák so i ngudun, ái a long adurwán on.”

¹² Má tan kalilik án aratintin di han narsá Iesu má dik parai singin ngo, “Be, u mánán mul ngo tan Parisaio di kip sáksáknai worwor er u parai uri di mák sák i bál di suri?” ¹³ Mái Iesu a kos di ngo, “A kuluk, mái Kakang imi bát na rabut pala noi á tan kubau er kápte soi. ¹⁴ Koion gama konngek sur di á tan Parisaio, di ngoro kesi rau a lami rang turán. Mái sár kálámul a rau kápnate

arwat suri lami turán. Ngo na longoi ngorer, ki diar no diara pur uri tinkas.” ¹⁵ Máí Petero a parai si Iesu ngo, “Unák pálás timani worwor erei suri gimák talas ur on.”

¹⁶ Máí Iesu a parai ngoromin,

“Á gam mul gam ngul besang? ¹⁷ Gam mánán ngo namnam erei a kusak i ngudun kálámul a kusak sár uri pagarbal má namur ák pek palai. Ngádáh na adurwán ngoi á kálámul á ngorer?

¹⁸ Máí sár táit a lu so pas tili ngudun kálámul, ái sang a lu long adurwán on i mátán ái Káláu kabin a aptur pas tilami kán hol sang. ¹⁹ Til ami hol kán kálámul a so i tan sápkín tatalen ngoromin: hol sáksák, up bingi kálámul, bop mai wák káián lite, araturán sáksák, siksikip, angagur uri kes, má para bengtai kálámul.

²⁰ Bos sápkín táit no erei a tapam hut tili hol kán kálámul, má a tubán long adurwán i kálámul sang i mátán táil ái Káláu. Máí sár ngo kálámul a namnam má kápate ililim táil, tatalen er kápate long adurwán on i mátán ái Káláu.”

Ruruna káián wák tili risán

Mar 7:24-30

²¹ Má namur ái Iesu a aptur alari malar erei má a han uri balis á Tair má Sidon. ²² Má kesá wák tili malar erei, ái sang á tah Kanan, a han mák sung Iesu ngoromin, “Una mámna iau, Konom, iáu natun ái Dewit. Natung tahlík a kis on i sápkín tanián má kán liu a lala sák!” ²³ Máí sár ái Iesu kápate para te worwor mai wák er. Má ngorer kán kalilik án aratintin di han narsán ái Iesu má dik parai singin ngo, “Wák er kán tunga mur i git

sang mák lala ororok. Una dos palai má nák lu han!”

²⁴ Máí Iesu a parai ngo, “Káp iau te hut sur rung tili risán. Iakte hut sang mai kak him suri ina han narsá di á matananu Israel di ngoro tan sipsip kápte te kák di.” ²⁵ A longrai ngorer áí wák erei ki ák han mák pur dirtapul i mátán táil áí Iesu, má ák parai ngo, “Konom, una tangan iau!”

²⁶ Máí Iesu a longrai ngorer mák parai ngoromin, “Da tabar amasi bos kalilik táil, má kápate arwat ngo da kip palai balbal áían bos kalilik suri da támri bos pap mai.”* ²⁷ Má wák erei a parai ngo, “A muswan, Konom, áí sár bos pap di lu ani bos mulen namnam a pur tili suh káián kák di.” ²⁸ A kosoi wák er áí Iesu ngo, “Kam ruruna a pakta taladeng! Má táit u ngangai suri, ina longoi uri narsam.” Má pákánbung er sang, sápkín tanián a han alari tahlik er ki ák sengsegeng má.

Áí Iesu a támri ahat i arip á kálámul

Mar 8:1-10

²⁹ A han alari malar er áí Iesu má a láklák tangrai kon i risán dan taliu á Galiláíá, má a tapam uri kesi punggung mák sukis pagas áí. ³⁰ Marán kálámul di purut iatung i punggung narsá Iesu mam rung di sasam ngorer i te kálámul di rau, má te kálámul a sák i lim di ngo kik di, má

15:24: Mat 10:6 * **15:26:** Áí Iesu a parai ngorer kabin tan Iudáíá di hol apakta i di sang, má a gengen i kándi hol uri rung tili risán, ngorer i wák minái. Tan Iudáíá di hol on ngo rung tili risán di ngoro tan pap. Áí sár áí Iesu kápate hol on ngorer, a nem sár i tohoi ruruna káián wák minái.

te a gap i ngus di, mái rung di sasam mai toltolom sasam. Má ngorer di obop di iatung narsán ái Iesu má a asengsegeng i di. ³¹ Má tan kálámul er a gap i ngus di be, di worwor kaleng; mái rung mul a sák i lim di ngo kik di, di kuluk kaleng; mái rung di rau, a talas i mát di ngorer di mákmák mul. Tan kálámul di mákái ngorer má dik pángáng suri, má ngorer dik párngai ngisán ái Káláu káián matananu Israel.

³² Má namur ái Iesu a kilkilai kán kalilik án aratintin uratung i narsán mák parai si di ngo, “Iau lala mámnai matananu minái di kis tiklik mam git arwat mai atul á bung má káp ándi te namnam má. Kápate gas i balang ngo ina dos pala di mai matpám uri kándi bos malar, da káp bámrus hanhan tangra sál.”

³³ Má kán kalilik án aratintin di parai si Iesu ngoromin, “Til ái á te balbal á main i pokon bia min suri gita támri lala matananu minái mai?” ³⁴ Má Iesu a gálta di ngo, “A is á balbal erei?” Má dik mákmák má dik parai ngo, “Ahit sár, má te gengen isu mul.”

³⁵ Má Iesu a parai singin matananu ngo da sukis iatung i bim, ³⁶ má namur a kip pasi ahit á balbal má tan isu mák sung kári. Má namur a tibi mák tari singin kán kalilik án aratintin má dik támri matananu mai. ³⁷⁻³⁸ Di no di namnam on má dik mas. Má tan káláu no iatung di arwat mai ahat i arip, má boh wák má kalilik kápate di wás di, mái sár kápdite long arwat on ngo da arahi namnam erei. Má kalilik án aratintin si Iesu di kip talmi tigán balbal erei di mas tigán uri ahit

i kudut. ³⁹ Má namur ái Iesu a tarwa pala di uri kándi bos malar. Mái Iesu má kán kalilik án aratintin, di sa uri kesá mon má dik han uri balis á Magadan.

16

*Tan tátáił án lotu di sung Iesu suri akiláng
Mar 8:11-13; Luk 12:54-56*

¹ Má kesi pákán te Parisaio má te Sadukaio di nem suri da tohtoh Iesu, ngorer má dik han uri narsán má dik parai singin ngo na longoi tekesi akiláng tilami bát suri inngasi ngo rakrakai káián ái Káláu a kis i narsán.

² A kos di ái Iesu mák parai ngoromin,

“Á gam gam lu mákái bát a mirik i rahrah ákte dorah mái nas, ki gamá lu parai ngo, ‘Na lain bung á latiu.’ ³ Má i kábungbung gam mákmák má gamá mákái bát a mirik máng kuron i pokon mai kumlán mehmeh, ki gamá lu parai ngo ráin na hus. Áá, gam mánán sár suri mák ilmi pákánbung ngorer. Mái sár ngádáh, kápgamte arwat suri mák ilmi tan akiláng uri bung onin?”

⁴ A bali parai ngoromin mul ái Iesu,

“Á gam á ngaul matananu onin gam lala sápkín sang, gam tur kaplah alar Káláu! Gam gálta iau suri ina longoi tekesi akiláng suri gamák mákái ngo ái Káláu a kis narsang, mái sár kápte kesi akiláng ina longoi narsá gam.

Akiláng ákte kis má, má ái sár á akiláng a longoi ái Iona tám worwor tus.”

Io, ngorer a aptur pas ái Iesu ák han alar di iatung.

Ololoh suri tatalen án angagur

Mar 8:14-21

⁵ I pákánbung di alus kusai dan taliu uranang i kesi balsán ái Iesu di, kán tan kalilik án aratintin di barung, kápdite kip te balbal suri na arwat mai kándi inan. ⁶ Ái Iesu a parai si di ngoromin, “Gama ololoh na káp porta i gam i tatalen káián tan Parisaio má tan Sadukaio. Kándi tatalen erei na káp sinim i gam ngorer i yis a sinim i palawa.”

⁷ Mái sár kápdite talas ur on má dik argátna arliu i di ngoromin, “Dánih a worwor suri? A kabin káp ángit te namnam, be?”

⁸ Mái Iesu a mák ilmi uri kandi hol mák parai si di ngoromin,

“Suri dáh gam lala worwor arliu i gam suri ngo káp amu te namnam? Ngádáh, káp kamu te ruruna? ⁹ Má kápgamte talas besang uri iau? Ngádáh, kápgamte lu hol páptai á bung iau tabar amasi alim i arip á kálámul mai alim i balbal má aru i isu? Má gam kipi a is á kudut a káng mai tigán namnam di mas tigán? ¹⁰ Má i pákánbung er iau tibi ahit á balbal ur singin matananu di arwat mai ahat i arip á kálámul, gam akángái a is á kudut mai tigán balbal a lu kis? ¹¹ Iau ngo gama ololoh kuluk i gam suri tatalen káián tan Parisaio má tan Sadukaio, kabin tatalen erei a ngoro yis di lu argemwai

mai beret suri ák sut. Ngádáh, kápgamte talas be? Káp iau te parai si gam suri namnam.”

¹² Ki erei má dik talas á tan kalilik án aratintin ngo ái Iesu kápte a akeng i di suri yis erei di oboi i beret, mái sár suri aratintin káián tan Parisaio má tan Sadukaio.

Ái Petero a para apos Iesu

Mar 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Má namur ái Iesu má kán kalilik án aratintin di han hut i balis á Sisaria Pilipoi, má iatung i kuir er ái Iesu a gálta di ngo, “Matananu di lu parai suri Natun Kálámul ngo ái ái sinih?” ¹⁴ Má ding kos Iesu ngoro minái, “Te kálámul di parai ngo iáu ái Ioanes Tám Arsiu, má te bul di parai ngo iáu ái Elaia, má te kálámul sang di parai ngo iáu ái Ieremiá ngo kesi tám worwor tus til hirá.”

¹⁵ Namur mul ái Iesu a gáltai kán kalilik án aratintin ngo, “Má á gam sang, gam ngoi ngo iau sinih?” ¹⁶ Ngorer mái Petero a kos Iesu ngoro minái, “Á iáu á Mesaia, Natun ái Káláu koner a liu áklis.”

¹⁷ Mái Iesu a parai singin ngo,

“Saimon, natun ái Ioanes, iáu tuan kuluk pala kabin kam mánán sur iau ngorer kápte a hut singin tekesá kálámul a mon i kápán páplun. Kápte sang. Ái Kakang imi bát sang a para aposoi singim. ¹⁸ Má ina parai singim, iáu Petero sálán ngo ‘Hat’, má tan kálámul di rang táring ina aksim di ami iátin kábutkis minái,

---

16:14: Mat 14:1-2; Mar 6:14-15; Luk 9:7-8   **16:16:** Ioa 6:69

16:17: Gal 1:15-16   **16:18:** Ioa 1:42; Epe 2:20

má minat* kápate rakrakai arwat suri na suka bámia di. ¹⁹ Má iau ina tari singim á ki uri lolsit tilami bát, má ngorer na mon i kam rakrakai suri una tur kári táit main i naul bim mái Káláu na sormángát suri. Má ngorer mul táit una mángát palai main i naul bim, ái Káláu na taram on má na mángát palai mul.”

²⁰ A rah i kán worwor ngorer ái Iesu, má a tur kári kán kalilik án aratintin ngo koion sang da parai singin tekes ngo ái á Mesaia.

Ái Iesu a arbin talas suri kán minat má kán liu kaleng

Mar 8:31-9:1; Luk 9:22-27

²¹ I bung erei sang má, ái Iesu a tangkabin suri worwor talas narsán kán kalilik án aratintin ngo, “Ina han sang urami Ierusalem má inak áslai rangrangas singin bos kálámul pakta má bos pampakta kán tan tám osmapak má bos tám mánán uri nagogon, má da obop iau uri minat. Má ngo na rah i atul á bung, ina liu kaleng.”

²² Má ngorer ái Petero a talka pas Iesu suri diar masuk má ák turpasi wor rakrakai ur on suri matngan worwor erei ái Iesu a parai si di. Mái Petero a parai singin ngo, “Konom, kápate sang a arwat á ngorer! Táit ngorer kápnate hut i narsam!” ²³ Mái Iesu a ilang mák tur kalar Petero ngoromin, “Satan, á iáu sár u parai á worwor erei! Una kelkel alar iau! U nem una tur pala iau má inak tutkum i kam pidir! Kápute mánán

---

* **16:18:** Minat minái a tur sur Satan má rang táir. **16:19:** Mat 18:18; Ioa 20:23

i káplabin holhol káián ái Káláu. U hol pasi sár i tatalen káián matananu.”

²⁴ Máí Iesu a parai si di á tan kalilik án aratintin iatung ngoromin,

“Ngo kono a nem suri na mur i iau, koion sang na murmur i kán hol. Na puski kán kubau kus má nák murmur i iau mai, ngorer na bál tari sang uri lalin i iau má na eran suri na mat ngoro iau. ²⁵ Má ngorer ngo kálámul a tar kunlai kán liu suri na bes mai tan táit til main i naul bim, ki liu muswan er a kis áklis na bokoh alari. Máí sár ái koner kápate mámnai kán liu mák bál tari sang sur iau, ái na atur páptai liu muswan er. ²⁶ Ngádáh, a kuluk ngo kálámul na kátlán bos matmatngan táit main i naul bim, má nák omlawa palai kán liu suri? Má dánih á táit ngo na hul kelsei kán liu mai? Kápate sang. ²⁷ Páput sár má Natun Kálámul na hut sosih mul mai talsán minmáir i Kákán, má na hut tiklik mai kán tan angelo. Má na hut sang suri na supni tan kálámul keskeskes mai arsupan er a artálár mai kandi tan tatalen. ²⁸ A támin muswan iau parai si gam, te tili gam gam sámTUR minái, kápdate áslai besang á minat má dák mákái Natun Kálámul na hut suri na kátlán i kán matananu.”

17

A arkeles i kápán páplun ái Iesu
Mar 9:2-13; Luk 9:28-36

16:24: Mat 10:38; Luk 14:27

16:25: Mat 10:39; Luk 17:33; Ioa

12:25 **16:26:** Mat 4:8-9

16:27: Sak 62:12; Kis 24:12; Mat

25:31; Rom 2:6; Apa 22:12

¹ Má namur ngo ákte rah i awon á bung, ái Iesu a lam pas Petero mái Iakobo diar tuán ái Ioanes tiklik mai, má dihat má tapam uramuni iátin pungpung suri dihat masik. ² Má ngo atul i kalik án aratintin erei ditulá mákmák, ái Iesu a arkeles. Aur a talas ngoro talsán nas, má lusán a tuan bal sang mák pilpilpil. ³ Má namur ditul má mák Moses mái Elaisa diar worwor mam Iesu.

⁴ Má ditul má mákái ngorer, má namur ái Petero a parai si Iesu ngo, “Konom, a kuluk sang ngo git minái. Má ngo u nem on, arwat á iau ina longoi na tul i pálpálih, kes kiam, má kes káián ái Moses, má kes káián ái Elaisa?” ⁵ Má kán tunga worwor be ái Petero, má kumlán meh meh a talas a hut mák ámkuk di, má namur kaungán kes tilami kumlán meh meh a para ngoromin, “Minái á kang Kalik alal, iau laes suri, má balang a kuluk mai. Gama alongra singin.”

⁶ Má ditul longrai ngorer má ditul mátut taladeng má ditulá pur dirtapul uradi bim. ⁷ A han átik mul ái Iesu narsá ditul mák top i ditul mák parai si ditul ngo, “Gamtul aptur má koion gamtula mátut.” ⁸ Má ditulá mákmák kalar di, mái sár káp ditul te mák tekes mul, ái Iesu masik sár má iatung dihat no.

⁹ Má ngo di lu sososih tilamuni pungpung, ái Iesu a tur kalar ditul mák parai ngo, “Koion gamtula parai singin tekes suri táit gamtul mákái ná han pang i pákánbung ngo Natun Kálámul na liu kaleng tili minat.” ¹⁰ Má ditulá gátnai

---

17:2: 2Pe 1:16-18   **17:5:** Nag 18:15; Sak 2:7; Ais 42:1; Mat 3:17; Mar 1:11; Luk 3:22   **17:10:** Mal 4:5

ngoromin, “Suri dáh bos tám mánán uri nagogon si Káláu di parai ngo ái Elaísa na hut táil sang, má namur ái Mesaia?” ¹¹ Máí Iesu a parai si di ngoromin, “Támin muswan ngo ái Elaísa na hut táil suri na eran i tan táit no. ¹² Má iau parai si gam ngo ái Elaísa ákte hut má, ái sár matananu kápdite mák ilmi má dik long sáksáknai mai kándi sápkín holhol. Má da longoi ngorer mul mai á Natun Kálámul, da long sáksáknai sang.” ¹³ Má ngorer ditulá talas má ngo ái Iesu kápate worwor mam ditul sur Elaísa muswan. Kápte. A para tusi si ditul ngo ái Ioanes Tám Arsiu, ái sár ái Elaísa er ákte hut má.

*Kalik a gokgok, ái Iesu a asengsegeng pasi
Mar 9:14-29; Luk 9:37-43*

¹⁴ Má ái Iesu dihat, dihat lu sososih tilamuni pungpung uratung i narsán matananu. Io, má ngorer kesi kálámul a han mák pur dirtapul i mátán táil ái Iesu ¹⁵ mák parai singin ngo, “Konom, una mámnai besang i natung, kang kalik án káláu. A lala sasam mai gokgok, má a lu pur uri kámnah mák lu pur uri dan mul i te pákán. ¹⁶ Má ngorer iakte long pasi uri narsán kam kalilik án aratintin ngo da long palai sápkín tanián erei, mái sár kápdite long arwat on.”

¹⁷ Ái Iesu a longrai worwor erei máng kokos ngoromin, “Á gam er káp kamu te ruruna má kápgamte talas uri táit a kuluk alari táit a sápkín! Na is á bet ina kis tiklik mam gam? Iak ngesmat má, na is á bet mul ina mona gam?” Ngorer

mái Iesu a parai si di ngo, “Gama lam pasi kalik ur main.” ¹⁸ A mákái kalik ái Iesu má ngorer a wor uri sápkín tanián mák dos palai alari, má i pákánbung erei sang kalik er a sengsegeng má.

¹⁹ Má namur tan kalilik án aratintin di han kodong narsá Iesu má dik gátnai ngo, “Suri dáh á gim kápgimte arwat suri long palai sápkín tanián erei?” ²⁰ Mái Iesu a parai si di ngoromin,

“Kápkabin kamu ruruna uri narsán ái Káláu a gengen sár. A muswan iau parai si gam, ngo kamu ruruna na ngorer i kotlin kali, káksiai ngo a tu gengen sár, a arwat sang ngo gama parai singin pungpung min ngo, ‘Hai! Una kakat tilatung má unák han kis mamuda!’ Má pungpung er na longra pasi má na taram i gam. Ngorer kápte kesi táit na rakrakai sorliwi kamu ruruna! ²¹ [Má matngan sápkín tanián minái, sung má ahal masik sár arwat suri tipar palai.]”

*Ái Iesu a parai kán minat má kán liu kaleng
Mar 9:30-32; Luk 9:43-45*

²² Má ngo ái Iesu má kán kalilik án aratintin di hut talum á Galiláia, ái Iesu a parai si di ngo, “Da tari Natun Kálámul uri limán bos kálámul ²³ má dák up bingi. Má sár namur ngo atul á bung ákte rah, na liu kaleng.” Má kalilik án aratintin di longrai ngorer mák tabureng i bál di.

Hul takis uri rumán osmapak

²⁴ Má namur ái Iesu turán kán kalilik án aratintin di hut kaleng i malar á Kapernaum, má

ngorer kesi tám kip takis tili rumán osmapak a mák Petero mák gáltai ngo, “Be, Petero, ngádáh suri kam tám aratintin? Na hul takis uri rumán osmapak mul?” ²⁵ Máí Petero a kosoí kálámul erei ngo, “Áá, mokol. Na hul takis sang.”

Má namur ngo a kusak uratung i rum áí Petero, áí Iesu a teken sáng pasi mai worwor mák gáltai ngo, “Saimon, dánih u hol on suri á matngan ngoro minái? Di lu kip takis singin tara dáh á tan pakpakta til main i naul bim? Tili narsán rang buh di sang ngo singin tan lite?” ²⁶ Máí Petero a parai si Iesu ngo, “Di lu kip pirán tabal singin tan lite.”

Máí Iesu a parai ngoromin, “Io, ngo a ngorer, ki rang buh di káp kandi te kuir on uri hul takis. Má ngorer gitar sengsegeng á gitar suri takis er kabin gitar buhán áí Káláu. ²⁷ Máí sár da káp sák i bál di uri gitar áí rung tilatung, ngorer una han uradi dan má unák wonwon. Mulán isu una wonoi, áí una long pasi unák tapángni ngudun, ngorer una mákái kesá pirán tabal iatung. Una top pasi pirán tabal er má unák han tari singin tám kip takis má parai singin ngo pirán tabal er kángitar no sár uri takis.”

18

Sinih a pakta ami lolsit?

Mar 9:33-37; Luk 9:46-48

¹ I bung erei sang, tan kalilik án aratintin si Iesu di han uri narsán má dik gálta pasi mai kesi argálta ngoromin, “Be, áí sinih sang á kálámul a pakta i lolsit tilami bát?” ² A long pasi kesi gengen

kalik ái Iesu má a atri i katbán i di, ³ má namur a parai si di ngoromin,

“A muswan iau parai si gam, ngo gam nem i sol uri lolsit tilami bát, ngorer gama kelsen kamu holhol má nák ngoro holhol káián gengen kalik. Má ngo káp gamte kelsen kamu holhol, káp gama te kusak sang. ⁴ Mái koner a agengen pasi sang mák ngoro gengen kalik minái, ái a kálámul pakta uri lolsit tilami bát.

⁵ “Ái koner a tángni kesá gengen kalik a ngoro kono minái kabin ngo a mámna iau, kápate tangan masiknai kalik erei, a tangan iau mul.”

Koion á apurái ruruna kán kes

Mar 9:42-48; Luk 17:1-2

⁶ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Ái rung er di ruruna i iau di ngoro rang natung. Ái koner a lam bengtai kes tili di ái rung di ruruna i iau mák apurái kán ruruna, kálámul er a longoi táit a tuan sák. Ngo da putai tilik lala hat i án pogong á kálámul er má da lápkai urada i lontas náng kong, a gengen rangrangas sár. Má rangrangas er na oboi ái Káláu ur on, ái na lala pakta taladeng kabin a long sáksáknai ruruna káián kesi natun ái Káláu.

⁷ “Keskam singin matananu on á naul bim kabin di kis i katbán artohtoh. Boh artohtoh er a lu tutkum on i kálámul mák longoi sápkín, a támin na tapam hut sang. Mái sár na tuan sák uri kálámul er a lami kesá kálámul suri ák longoi

sápkín. ⁸ Má ngo kesi limam ngo kesi kikim a lam arong iáu má uk lu longoi sápkín mai, ki a kuluk una tár kusi má lápka palai. A kálík sák ngo una kusak uri liu áklis mai kesi limam masik ngo mai kesi kikim sár. Máí sár a lala sák sang ngo na mon i aru limam ngo aru kikim no má dik buswa iáu uri kámnah a inan áklis. ⁹ Má ngorer mul mai matam. Ngo u mákmák mai, má kesi matam a lam arong iáu, una bilwak palai má unák lápkaí. A kálík sák ngo una kusak uri liu áklis mai kesi matam sár, máí sár a lala sák sang ngo na kis i aru matam no má dák buswa iáu uri kámnah iatung i pokon án hiru áklis.

¹⁰ “Una mák hol on ngo di tu táit bia sár á tan gengen kalilik minái. Na war á di áí rung er áí Káláu a lala belbelken i di kabin ngo tan angelo di lu tur suri ololoh i di á tan gengen kalilik, di lu ekesi tur áklis i mátán táil áí Kakang imi bát. ¹¹ [Má Natun Kálámul ákte hut suri ser pas di áí rung erei di han benget, má suri na aliu pas di mul.”]

Worwor artálár mai sipsip a bokoh

Luk 15:3-7

¹² Máí Iesu a sopasun mul i kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin mai worwor artálár ngoromin,

“Dánih gam hol on á gam? Ngo kes tili gam á tan kálámul min a mon i kesá mar i kán sipsip, má ngo tekes tili di ák han rong, dánih na longoi á kálámul erei? Kálámul erei na han be alari asiu i sángul mai asiu á sipsip iatung

i pungpung er di lu namnam ái, má na han mákmák sur koner a rong. ¹³ Iau parai si gam ngo kálámul er a be ser pasi sipsip er a rong, a lala gasgas i bál suri, alari asiu i sángul mai asiu er di iatung sang. ¹⁴ Ái Kakang imi bát a ngorer mul á kán nemnem. Kápte a nem suri tekesi gengen kalik na bokoh.”

Una anokwa tuam ngo a longoi sápkín

¹⁵ Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor ngoromin,

“Ngo ái tuam ákte longoi táit a sápkín uri narsam, una han uri narsán má unák para talsai singin ngo a longoi sápkín. Má gaura tuán para masiknai arliu i gaur sár suri náknokwan. Má ngo a longra iáu má a mákními ngo ákte longoi sápkín, ngorer á iáu ukte lam kaleng i tuam alari tatalen erei. ¹⁶ Mái sár ngo kápate alongra singim, ngorer una long pas tekes ngo na ru i kálámul mul suri gamtula han tiklik uri narsán ái tuam má gamtulák worwor mai. Gamtula longoi ngorer suri mur arwat pasi Buk Tabu er a parai ngoromin, ‘Ngo aru á kálámul a tukes on i kándiar worwor uri kálámul er a longoi sápkín, ki ngorer a adikái kándiar worwor ngo a muswan.’ ¹⁷ Má ngo kálámul er kápate alongra si gamtul, ngorer gamtula parai singin matananu án lotu suri dák longrai mul á worwor erei. Má namur ngo kápate alongra singin matananu án lotu, io erár gamák gerger

palai á kálámul er kabin a tánlak alar Káláu má a tám abulbul mul.

¹⁸ “Má ngorer ina parai si gam no ngo na mon sang i kamu rakrakai suri gama tur kári táit main i naul bim mái Káláu na sormángát suri. Má ngorer mul táit gama mángát palai main i bim, ái Káláu na taram on má na mángát palai mul.

¹⁹ “Má inak parai mul si gam, ngo aru tili gam erei til main i bim, ngo diar sung Káláu má diara sormángát suri te matngan táit, ái Kakang imi bát na longoi sang narsá diar.* ²⁰ Á iau erei tiklik mam gam ngo gam kis talum i ngisang. Káksiai ngo gaur tara ru ngo gamtul tara tul sár, ngo gam marán sang, ina iatung tiklik mam gam.”

Worwor artálár suri kápte hol palai sápkín

²¹ Má namur ái Petero a han narsán ái Iesu mák gáltai ngo, “Be, Konom, a is á pákán ina hol palai sápkín er ái tuang a longoi uri narsang? Ahit á pákán sang?” ²² Mái Iesu a parai ngo,

18:18: Mat 16:19; Ioa 20:23   **18:19:** Mar 11:24; Ioa 15:7

* **18:19:** Buturkus minái kápote parai suri ngo gita sung Káláu suri nák tangan git mam te pirán tabal ngo tangan git mai minsik er tan kálámul di lala kákir suri. Ái sár a worwor suri ngo gita kis i katbán taun ngo rogorogo arliu i git á bos tám ruruna (buturkus 15-20), ki gita sung Káláu suri nák tangan pas git mai lain holhol suri ngádáh gita anokwai ngoi. Ngo te di sung arwat mai nemnem si Káláu (Iak 4:3; 1Io 4:15-16), má namur di sormángát suri táit a parai ái Káláu si di, ki ngorer bál di na tumran ngo ái Káláu ákte tangan pas di má na long artálár pasi kándi sung.   **18:22:** Luk 17:4

“Kápte á ngorer ngo ahit á pákán sár, apong Petero. Wa ahit i sángul mai ahit á pákán er una hol palai, ²³ kápkabin ngo lolsit tilami bát a ngoro minái. A ngorer i kesá kálámul a kabisit. Má kálámul er a hol pasi má ngo na turpasi suri tintinlán i kán tan kálámul di him singin suri anokwai kándi boh tinákum. ²⁴ Má ngo a lu ananokwai tan táit er ngorer, kán tan tátáil di lami kesi tur di a tátáil mul uri narsán pakpakta er. Má kálámul di lami uratung, ái a mon i tinákum si pakpakta erei on. Má kán tinákum a arwat mai kesi sángul á milion pirán tabal. ²⁵ Má ngo tátáil er kápate artálár suri kosoi kán tinákum, ngorer má pakpakta er a artari suri sirai kálámul er tiklik mam kán wák má rang natun má kán tan táit mul. Má pirán tabal da sira pasi tili kálámul má kán tan táit na uri kosoi má i kán tinákum. ²⁶ Má ngo kálámul er a longrai ngorer, a pur dirtapul mák sungi pakpakta erei ngoromin, ‘Konom, arwat una mámna iau be, má namur ina kálik lu koskosoi uri narsam á tan táit no erei.’ ²⁷ Má kálámul pakta a mámna kálámul er, má ngorer a hol palai kán tinákum má a arsok palai ák han sár.

²⁸ “Mái sár ngo kálámul er a han pas alari rum si kálámul pakta er, a han mák banai kesi turán diar lu him tiklik má a gálta pasi ngo, ‘Be, enges má una lu kosoi á kak sángul á pirán tabal er i iáu?’ Má a tolai kálámul er mák pami án pogong. ²⁹ Má kálámul er a pur dirtapul má sungi turán erei ngo, ‘Turang, arwat una mámna iau be, má namur ina kosoi á kam pirán tabal er.’ ³⁰ Mái

sár kálámul er kápate longra pasi worwor si turán. A long pasi turán er mák han asoloi i batbat kalar nák han pang i bung na kosoi kán tinákum.

³¹ “Má ngo te tur diar di longrai tatalen ngorer a longoi i kesá tur di uri narsán kes mul, bál di a sák má di han uri narsán kálámul pakta er má dik parai singin á tan táit er. ³² Má kálámul pakta er a longrai arbin, ngorer má a bin pasi kálámul er mák parai singin, ‘Iáu sápkín kálámul. Á iáu u sung iau ngo ina hol palai kam tilik tinákum, má ngorer iak longra pasi kam sung má iak hol palai má. ³³ Ngorer á iau iau mámna iáu, ki á iáu mul una han longoi ngorer mam turam, una han mámnaí sang.’

³⁴ Má kálámul pakta er a togor, má ngorer a han asoloi kálámul er i batbat kalar suri da oboi rangrangas on nák han pang i bung er na keles palai kán tilik tinákum.”

³⁵ Ái Iesu a arahi kán worwor artálár má namur ák parai ngoromin mul, “Mái Kakang imi naul bát na lu longoi ngorer mul mam gam keskeskes. Ngo gama hol palai sápkín ái tuá gam a longoi mam gam, ái Káláu na mámna gam sang. Mái sár ngo kápgamte ekesi hol palai tili bál gam á sápkín er ái tuá gam a longoi uri gam, ái Káláu na arangrangas i gam sang.”

19

Aratintin suri pásang kila
Mar 10:1-12

18:34: Mat 5:25-26   **18:35:** Mat 6:15; Mar 11:25; Epe 4:32; Kol 3:13

¹ I bung a arahi kán aratintin, ái Iesu a aptur pas ák han alari balis á Galiláia má a kaleng uri balis á Iudáia uri balsán dan á Ioridan tilada, ² má tilik morongnau di mur on. Mái rung di sasam, ái Iesu a asengsegeng pas di iatung.

³ Má te Parisaio di hut i narsán suri da tohoi má dik gátnai ngoromin, “Ngádáh? A sormángát á kángit nagogon suri ngo kálámul na pásang pala bia i kán wák ngo kápte?” ⁴ Mái Iesu a kos di ngoromin, “Ngádáh? Kápgamte wásái be ngo hirá sang i akaksim, ái Káláu a longoi káláu má wák? ⁵ Má a parai ngo, ‘Minái á káplabin kálámul na aptur alar kákán mái mámán má náng kis tiklik mam kán wák. Má diar no diara tukes sár. ⁶ Má kápnate ru i diar, diara tukes.’ Má ngorer ái Káláu ákte kabat arsakta diar, má koion á tekes na tah kusi kándiar kila.”

⁷ Má tan Parisaio di parai ngoromin, “Ngo ngorer, ki suri dáh ái Moses a sormángát tari nagogon án pásang kila singin matananu ngorer ngo tekesá kálámul a nem suri pásang kila, ki na siri tekesi pákán ram má nák tari si kán wák, ki nák pásang palai má?”

⁸ Mái Iesu a kos di ngo, “Ái Moses a tari nagogon erei má a sormángát suri pálás kila kabin a laklak i bál gam. Mái sár hirá i akaksim kápte a ngorer, ái Káláu kápte nem i pásang kila. ⁹ Má iau parai si gam onin ngoromin, koner a long pala kán wák máng kila pasi lite wák, ái a longoi sápkín ngo kán mulán wák kápte bop mam tekesi lite kálámul.”

19:4: Tgk 1:27, 5:2   **19:5:** Tgk 2:24; Epe 5:31   **19:7:** Nag 24:1-4; Mat 5:31   **19:9:** Mat 5:32; 1Ko 7:10-11

¹⁰ Kán kalilik án aratintin di longrai ngorer má dik parai singin ngoromin, “Ngo tatalen án kila a ngorer i nagogon i katbán káláu má wák er áng kabat pápta diar, ki koion sár á kila!”

¹¹ Mái Iesu a kos di ngoromin, “Aratintin minái suri kila a kuluk, mái sár kápte ngo di no di kebeptai má mur on. Ái Káláu ákte tari rakrakai singin te sár. ¹² Má marán kápdite artálár suri kila kabin kápdite arwat suri ararit, káplabin te di káh di ngorer sang má te bul dikte puras di. Má te mul kápdite kila, di álai sang suri tar noi kandi liu uri lolsit tilami bát. Ái koner a talas uri aratintin minái, ki na lain kebeptai sang.”

Ái Iesu a asosah i boh gengen kalilik

Mar 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Má te kálámul di lámí rang nat di ur si Iesu suri na oboi limán i di má nák sung suri ái Káláu na asosah i di. Mái sár tan kalilik án aratintin di mákái tan kálámul erei má dik tur kalar di suri koion da longoi ngorer. ¹⁴ Mái sár ái Iesu a parai ngo, “Gama hol palai boh gengen kalilik ur singing. Koion gama tur kalar di kabin ngo kandi ái rung ngoromin á lolsit tilami bát.” ¹⁵ Má ngorer ái Iesu a oboi limán i di má ák asosah i di má namur ák han má.

Kálámul a konom

Mar 10:17-31; Luk 18:18-30

¹⁶ Má kesi kálámul a han uri narsán ái Iesu má a gáltai ngo, “Tám Aratintin, dánih á lain tatalen ina longoi suri inak atur páptai liu áklis?” ¹⁷ Mái Iesu a longrai mák parai singin ngo, “Suri dáh u

gálta iau suri lain táit? Ái Káláu masak sár a kuluk má kápte kes mul. Ngo u nem i liu áklis, una mur i bos nagogon no.”

¹⁸ Má kálámul er a gálta Iesu ngo, “Boh nagogon ngádáh?” Io, mái Iesu a kosoi ngo, “Tan nagogon ngoromin: koion una up bingi tekesi kálámul, má koion una longoi sápkín mai wák káián lite kálámul, má koion una siksikip, má koion una poklah pasi angagur uri tekesá kálámul, ¹⁹ má una rumrum i kakam mái mamam, má una mámna turam ngorer u mámna kalengna iáu sang.”

²⁰ Má kálámul er a longrai mák parai si Iesu ngo, “Iau lu mur arwat pas noi tan nagogon erei, má dánih mul iau sáhár suri?” ²¹ Má a longrai ngorer ái Iesu má ák parai singin ngoromin, “U nem ngo na kuluk i ninsim arwat suri una atur páptai liu áklis, minái sár á táit una longoi. Una han sira palai kam bos minsik no má una tari pirán tabal singin bos maris. Má ngo una longoi ngorer, na kaiam besang á boh lain minsik imi bát. Má una lákám unák mur i iau.”

²² Má ngo kaukak erei a longrai worwor si Iesu uri narsán, a lala tinang má, kabin marán i kán minsik, má ngorer ák han alar di iatung.

²³ Mái Iesu a parai singin kán kalilik án aratintin ngoro minái, “A muswan á minái iau parai si gam. Na tuan rakrakai muswan si di á boh konom suri da kusak uri lolsit tilami bát. ²⁴ Iak te lu bal parai si gam, kamel ngo na sol uri polgon nil án babaut, ái a malmu si diar á kálámul a konom ngo na sol uri lolsit si Káláu.”

²⁵ Má ngo tan kalilik án aratintin di longrai ngorer, di lala sodar má dik gálta Iesu ngoromin, “Ngo ngorer, ki ái sinih sang na liu? Kápte kes sang na kusak!” ²⁶ Mái Iesu a mák di ngorer má a kokos ngo, “Matananu kápdite arwat ngo da aliu pas di sang. Ái sár ái Káláu a arwat, kabin ngo a lu long arwat pasi bos táit no.”

²⁷ Mái Petero a parai si Iesu ngoromin, “Mákái, Konom, gimáte han alari kángim boh táit no má gimá murmur i iáu. Ki dánih má kángim te arsupan á gim?”

²⁸ Ái Iesu a parai si di ngo,

“A muswan iau parai si gam. Namur i pákánbung ngo ái Káláu ákte ahutngin pasi naul matmatngan pokon, Natun Kálámul na kis i kán kiskis a tuan alal imi naul bát. Io má gam mul gamáte mur i iau, gama kis i sángul mai aru i kiskis án kabisit suri nagogon i sángul mai aru á mát til Israel. ²⁹ Má di no dikte han alari kándi rum ngo rang tuá di ngo rang kuk di, ngo mám di mái kák di ngo rang nat di, má alari kandi tan pokon suri ngisang, da atur páptai marán mul, má liu áklis turán. ³⁰ Mái sár marán si di onin i liu minái di konom, namur da gengen. Má marán si di ái rung di gengen onin, i liu namur da pakta.”

20

Worwor artálár mai tan tám him i numán wain

19:26: Iop 42:2   **19:28:** Mat 25:31; Luk 22:30; Apa 3:21

19:30: Mat 20:16; Luk 13:30

¹ Mái Iesu a sopasun kán worwor mák parai ngoromin,

“Lolsit tilami bát a ngorer i kesi kálámul káián á numán wain, má i ngahwán kábungbung a han suri el pas te kálámul suri him i kán numán wain. ² Má a nem sang suri hul di mai kesá pirán tabal ngorer i arul uri keskeskesá bung. Io, má tan tám him di mángát, má ngorer ák dos pala di suri him i kán numán wain. ³ Má namur kálámul er a han bul uri nián sirsira i asiu i pákánbung, má a mákái te kálámul kándi tu tur bia sár, ⁴ mák parai si di ngo, ‘Gam mul erei gama han him i num kaiak má inak lain supan gam. ⁵ Io, dik han má suri him. Má i sángul mai aru á pákánbung má i atul á pákánbung mul, a tungai han el pasi tan kálámul suri him.

⁶ “Ákte páput má suri alim á pákánbung má kálámul er a bali han uri nián sirsira má a mákái te kálámul di sámTUR pagas iatung. Má a gálta di, ‘Suri dánih gam bibialol sár on á kunlán bung onin?’ ⁷ Má di kosoi kálámul er ngo, ‘Káplabin kápte kesi kálámul a el pas gim suri him.’ Má kálámul er a parai si di ngo, ‘Io, ngorer gama han him kaiak mul i numán wain.’

⁸ “Má i rahrah, kálámul er káián á numán wain a parai singin kán tám ololoh ngo, ‘Bin pas rung di him má, má unák hul di. Una tahnga di ngoro minái tákwái mai áwáwat ák han átik i rung er iau mulán long pas di. Má una hul di no keskeskes mai pirán tabal ngorer i arsupan uri kesá bung.’ ⁹ Má ngorer ái tám ololoh a turpasi hul di keskeskes mai pirán tabal ngorer

arsupan uri kesá bung. ¹⁰ Má ngo tan kálámul di mulán el pas di di mákái ngo tan kálámul er di hut namur di top i arul arwat mai kesá kunlán bung, ngorer di hol on ngo da hul di sang mai arul pakta. Má ngo tan mulán kálámul di han top pasi kándi arul, dik mákái ngo kándi arsupan a artálár no sár mam rung di el pas namurwa di, ¹¹ má ngorer di ngurngurngur uri koner a kátlán i num. ¹² Dik parai ngoromin, ‘Ái rung minái di mur i him, má gim gimáte lala him má nas a kekta bing gim. Ngádáh a ngoi má kángim arul no ák tukes on?’

¹³ “Má koner a kátlán i num erei a kos di ngoromin, ‘Rang buhang, káp iau te lawa pas gam! Gam sormángát suri arsupan uri kesá bung ngo na kesi pirán tabal sár. ¹⁴ Má erei gamáte kipi kamu arul. Gama lu hut má! Iakte nem suri tari singin kálámul a hut namur ngorer i kak nemnem sang, má ngorer iak tari kesi pirán tabal si gam no keskeskes. ¹⁵ A nokwan suri ina tam purwai kak pirán tabal ngorer iau sang iau nem on. Kol gam bálsák kabin iau tari kes sár á matngan arul si gam no, be?’ ”

¹⁶ Mái Iesu a bontai worwor artálár er mák parai ngo, “Ái rung di konom onin i liu minái, namur da gengen. Mái rung di gengen onin, i liu namur da pakta.”

*Ái Iesu a worwor suri kán minat i átuil pákán
Mar 10:32-34; Luk 18:31-34*

17 Máí Iesu di di lu hanhan tangrai sál urami Ierusalem, má namur a lam pasi sángul mai aru á kán kalik án aratintin uri risán alari matananu mák para kodongnai si di ngoromin, ¹⁸ “Longrai, git han má urami Ierusalem á minái. Má ngorer bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos tám mánán uri nagogon da top i Natun Kálámul má da nagogon on suri na mat, ¹⁹ má da tari uri limán rung tili risán. Má dák tartar retret singin má dák rapis sáksáknai má dák up bingi. Má ngo na rah i atul á bung, na liu kaleng mul.”

*Ái Iakobo máí Ioanes diar nem i kiskis pakta
Mar 10:35-45*

²⁰ Má namur, mánán ái Iakobo máí Ioanes, aru i natun ái Sebedaio, a purut si Iesu tiklik mai aru natun er má a dirtapul mák parai singin ngo, “Konom, inak sung iáu be.” ²¹ Máí Iesu a mákái ngorer má a gáltai ngo, “Dánih u nem on?” Má a sungi ngoromin, “I pákánbung una hut mai kam lolsit, tekes tili aru natung minái na kis tili balsán mingim má tekes tili balsán káisam.”

²² Máí Iesu a parai si diar tuán ngoromin, “Káp gaur te mánán á táit erei gaur sungi. Ngádáh? Gaur arwat ngo gaura ngin tili kinleh án rangrangas erei ina ngin til on?” Má diará parai singin ngo, “Giur arwat.” ²³ Má namur ái Iesu a parai si diar ngo, “A muswan, gaura ngin tili kang kinleh. Ái sár suri kis i minging má káisang, káp ngo kaiak suri ngo ina tari. Káián sang ái Káláu

20:18: Mat 16:21, 17:22-23

20:21: Mat 19:28; Luk 22:30

20:22: Mat 26:39; Ioa 18:11

Kakang. Ái na tari si rung er ákte eran páksi nián i di.”

²⁴ Má namur sángul á kalik án aratintin di longrai ngorer ki dik togor i diar tuán. ²⁵ Mái Iesu a mákái ngorer ki áng kilkila pas di uratung i narsán mák parai si di ngoromin,

“Gam mánán i bos tátáil kándi ái rung tili risán, di lu kátlán i kándi matananu mai kándi rakrakai. Di lala apakta pas di má dik lu suka bámiyai matananu. ²⁶ Mái sár á gam, kápte gama ngorer. Ngo tekes tili gam a nem ngo na pakta, na toptop be si gam. ²⁷ Má kálámul a nem ngo na tátáil kamu, na toptop kamu no. ²⁸ A ngorer i Natun Kálámul, kápate hut suri kátlán i gam. A hut sár suri na toptop káián matananu, má suri sirai kán liu suri hul aliu pasi marán.”

Ái Iesu a aliu pasi aru i rau

Mar 10:46-52; Luk 18:35-43

²⁹ Má namur ái Iesu mai kán bos kalilik án aratintin di han pas til Ieriko, má lala matananu di lu murmur i di. ³⁰ Má aru rau diar lu kis iatung i risán sál. I pákánbung diar longrai ngo ái Iesu a láklák sorliu, diar lala bin ngo, “Iesu, á iáu natun ái Dewit! Una mámna giur!” ³¹ Má matananu di mos kalar diar má di parai si diar ngo diara kis pau. Mái sár diar lala bin sang urami bát ngo, “Konom, Natun ái Dewit, una mámna giur!”

³² Mái Iesu a longrai ngorer má a sámTUR, má a kilkila pas diar uri narsán má ák gálta diar ngo, “Dánih gaur nem on ngo ina longoi mam gaur?”

³³ Má diar parai ngoromin, “Konom, giur nem ngo una apádái mát giur má giurák mákmák.”

³⁴ Má Iesu a mámna diar mák singli mát diar, má káp melek sár mul má a talas i mát diar, má diará aptur má diará mur i Iesu tangra sál.

21

Ái Iesu a kusak ami Ierusalem

Mar 11:1-11; Luk 19:28-40; Ioa 12:12-19

¹ Di lu hanhan páput ur Ierusalem artálár mai malar á Betepage, má dik hut i pungpung á Oliwa, mái Iesu a dos palai aru kalik án aratintin ² mák parai si diar ngoromin,

“Gaura han uri malar imudi má gaura kusak on má káp melek mul gaurák mákái kesi gengen dongki di puta páksi tiklik mam mámán. Gaura pálás pasi aru dongki erei má gaurák lam diar ur main singing. ³ Má ngo tekes na gátna gaur ki gaura parai singin ngo, ‘Ái Konom na him mai besang’. Má ngo na longrai ngorer, na mángát melekna palai.”

⁴ Má táit minái a hut ngo na long arwat pasi worwor kán tám worwor tus er ák parai ngoromin,

⁵ “Gama parai singin tan matananu til Saion ngoromin,

‘Mákái! Erei má ái kamu kabisit a han sur gam.

A longoi tatalen án matau erei, má a kis i dongki. A kis i iátin kesi gengen dongki.’ ”

⁶ Má ngorer diará han má, má diará longoi ngorer ái Iesu ákte parai si diar. ⁷ Diar má lami aru dongki erei uri narsá Iesu, má diar má ulát pasi lusán i diar ki diar má pálsi i iátin aru dongki erei, mái Iesu a kis on. ⁸ Má marán mul di pálsi lusán i di tangra sál, má te di kot pasi pákán báibái má dik pálsi iatung i sál suri ák láklák on i dongki. ⁹ Má te di lu tátáilnai má te di lu murmur on má di lu wakwakwak ngoromin, “Huihui iá ur si natun ái Dewit! Ái Káláu na kuluk mam Koner a hut mai ngisán! Huihui iá sang urami!”

¹⁰ Mái Iesu a hut á Ierusalem, má matananu tilatung a pil i mansin i di má dik gátna ngo, “Ái sinih á kálámul minái?” ¹¹ Má lala matananu er di láklák tiklik mam Iesu tangra sál dik para ngoromin, “Minái á tám worwor tus, ái Iesu til Nasaret i balis á Galiláíá!”

Ái Iesu a tipar sarai bos tám sirsira alari rumán osmapak

Mar 11:15-19; Luk 19:45-48; Ioa 2:13-22

¹² Má namur ái Iesu a kusak uri pelbut i rumán osmapak káián ái Káláu mák tipar palai bos kálámul di lu sirsira má bos kálámul di lu huhul iatung. A pukda sarai kándi bos suh ái rung di lu keles pirán tabal má kándi bos nián kis ái rung di lu sira man. ¹³ Má ák parai ngo, “Dikte le on i Buk Tabu ngoromin, ‘Kak rum da utngi mai rumán sung’, mái sár gamáte pukda pasi suri ák nián him káián bos tám siksikip.”

¹⁴ Má tan rung di rau mái rung a sák i kik di di han narsá Iesu urami rumán osmapak má ák aliu

di. ¹⁵ Bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos tám mánán uri nagogon di mákái bos lain táit er a longoi ái Iesu, má tan gengen kalilik dik lu kilkil ami rumán osmapak ngo, “Huihui iá ur si Natun ái Dewit!” Di mákái ngorer má dik mos i Iesu ¹⁶ má ngorer dik gátnai ngo, “Kápute longrai á táit er di parai? Koion da parai ngorer!” Mái Iesu a kos di ngoromin, “Támin muswan iau longrai. Má gam ngádáh? Kápgamte lu longrai á kuir Buk Tabu er ák parai ngo,

‘Ái Káláu ákte atintini tan kalilik má tan goion kalik suri lain parpara agas na so tili ngus di!’ ”

¹⁷ Ái Iesu a parai ngorer mák han alar di iatung má a kaleng ur Betani suri bop ái i libung er.

*Ái Iesu a wor uri aun tawan
Mar 11:12-14, 11:20-24*

¹⁸ Ákte arasa má, ki dik so kaleng til Betani urami Ierusalem, mái Iesu a matpám. ¹⁹ Má iatung i risán sál kesi aun tawan a tur. Ái Iesu a mákái ngorer mák han suri ngo na ser pas te wán nák ani, má kápte. Kápte be te wán, tu pákán masik. Mái Iesu a mákái ngorer mák parai singin aun tawan ngo, “Turpasi onin káp una te lu u mul!” Má káp melek sár má aun tawan a maulur.

²⁰ Tan kalilik án aratintin di mákái ngorer má dik sodar suri, má dik parai ngoromin, “Ngádáh a ngoi á aun tawan erei má káp melek sár mul ák marang?”

²¹ Mái Iesu a inau i di ngoromin,

“Támin muswan iau parai si gam, ngo gama ruruna muswan má kápnate ru i kamu hol, ki gama long artálár pasi minái iakte longoi mai aun tawan erei. Má gama artálár mul suri parai singin pungpung min, ‘Una támrbaut má unák han tur ada i lontas,’ má na longoi ngorer sár. ²² Má táit no gam sungi, gama ruruna sár, ki gama atur páptai sang.”

Bos kálámul pakta di gátna Iesu suri kán rakrakai

Mar 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Io, má dik lu hanhan tangra sál ki dik hut á Ierusalem, má di kusak urami rumán osmapak, mái Iesu a lu aratintin iatung. Má bos pakpakta kán tan tám osmapak má te kálámul pakta di mákái má dik hut i narsán, má dik gátnai ngo, “Una parai si gim, sinih a dos pala iáu er uk longoi tan táit ngorer, mái sinih a tari nokwan erei singim?” ²⁴ Mái Iesu a kos di ngoromin, “Má iau mul ina gálta gam. Ngo gama kos iau, ki á iau mul ina para koner a tari nokwan singing má iak longoi bos táit er mai. ²⁵ Gam mánán ái Ioanes Tám Arsiu? Sinih a dos palai suri arbin má arsiu? Sinih a tari singin á him erei? Ái Káláu? Ngo a hut sang tili kán holhol sár?”

Má dik nguruk arliu i di sang ngoromin, “Ngo gita parai ngo ái Káláu a tarwa Ioanes ur main, ki na parai ngo, ‘Suri dáh kápgamte ruruna i kán pinpidan?’ ²⁶ Má ngo gita parai ngo káián sang ái Ioanes a hut tili kán hol sang, ki matananu da up

git kabin di ruruna i Ioanes ngo ái á tám worwor tus káián ái Káláu.” ²⁷ Má ngorer ding kos Iesu ngoromin, “Kápgimte mánán.” Mái Iesu a longrai ngorer mák parai si di ngo, “Á iau mul káp ina te parai si gam ngo ái sinih a tari nokwan singing má iak longoi bos táit minái.”

Worwor artálár mai aru natun kesá kálámul

²⁸ Mái Iesu a sopasun kán worwor singin bos pakpakta kán tan tám osmapak má tan kálámul pakta ngoromin, “Ngádáh má er gam hol on? Kesá kálámul aru i natun, aru káláu, mák han ur si mulán natun mák parai singin ngo, ‘Kauh, una han má unák him ami numán wain onin.’” ²⁹ Mái natun a matai han mák parai si kákán, ‘Auh, iau matai han.’ Mái sár namur a kelsei kán hol má ák han uri numán wain. ³⁰ Má namur kák diar a han uri narsán kalik mur mák parai mul singin ngorer ákte parai singin mulán natun, ngo na han uri numán wain suri him. Kalik mur er a longrai mák mángát suri na han, mái sár kápate han.” ³¹ Mái Iesu a gálta di ngo, “Sinih tili diar a taram mák longoi táit a parai ái kák diar?” Má ding kos Iesu ngo, “Ái koner mulán.”

Má ngorer ái Iesu a ngoi si di ngo,

“Támin muswan iau parai si gam, rung di lu kip takis má tan wák án sál da kusak táil i gam i lolsit si Káláu. ³² Kabin tungu ái Ioanes Tám Arsiu a hut narsá gam má ák inngas tari si gam á sál a nokwan i mátán ái Káláu ngo gama mur on, mái sár kápgamte ruruna on. Támin, tohtohpas gamáte mákái, ngorer i rung di lu

kip takis má tan wák án sál di ruruna on, má gamáte mákái. Mái sár á gam gam tu mákmákái sár má kápgamte hol kaleng má ruruna on.”

Worwor artálár mai bos tám himhimna i numán wain

Mar 12:1-12; Luk 20:9-19

³³ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsá di ngoromin,

“Gama longrai mul i kesi worwor artálár. Kesi kálámul a soi kesi numán wain mák áir kári mák longoi kesi tilik lus uri suir wain. A longoi mul i kesi rum, rum erei uri mákmák kári numán wain sang. A longoi ngorer ki ák tar páksi singin bos tám himhimna mák han alar di uri malar tepák. ³⁴ Má namur ngo ákte arwat i pákánbung suri lus talmi wán wain, io a dos palai kán tan tám arardos suri kip te risán wán wain tili kán num. ³⁵ Má ngo bos tám himhimna di mákái tan tám arardos erei di hut narsá di, di tola di má dik ubi kes, má kes mul dik sá bingi, má kes bul dik bás bingi mai hat.

³⁶ Má namur kákán num a dos palai kán te tám arardos mul di kálik marán. Io, má bos tám himhimna di mákái tan tám arardos iatung má dik longoi matngan tatalen ngorer mam di mul.

³⁷ Má namur kálámul erei a para ngoromin, ‘Ina dos palai sang i natung suri da rumrum on má kápdáte ubi.’ Má ngorer ák dos palai natun.

³⁸ Mái sár bos tám himhimna di mák pasi má dik worwor arliu i di ngoromin, ‘Mákái, erei mái koner na tur kelsen. Gita up bingi suri numán

wain na ur kángit.’ ³⁹ Má ngorer di tolai má dik sáпка aso palai tilami numán wain má dik up bingi.”

⁴⁰ Má ngo ái Iesu a arahi puksai worwor artálár erei, ki ák gátna di ngoromin, “Dánih má na longoi á kákán numán wain narsán tan tám himhimna i bung na purut kaleng?”

⁴¹ Di longrai ngorer má ding kos Iesu ngo, “Bung na purut kaleng ái kákán numán wain, kápnate mámnai bos tám himhimna er, na up bing di má náк tari numán wain ur singin tan lite tám himhimna di lain kálámul suri da tari risán wán wain singin kákán numán wain i bung na matuk.”

⁴² Mái Iesu a gátna kalengna di ngoromin,
 “Ngádáh, kápgamte wásái pinpidan minái tili
 Buk Tabu er a para ngoromin,
 ‘Hat erei bos tám long rum di pukpukwai,
 mái sár ái Káláu a aksimi hat erei suri áng
 kábutkis si di no á tan hat,
 má uri mát git a tuan kuluk taladeng.’

⁴³ Má ngorer iau parai si gam ngo ái Káláu na long palai kán lolsit alar gam má náк tari si rung da him pasi lain wán. ⁴⁴ Má tara dáh da pur uri iátin hat erei da tu gingin sáksák. Má ngo hat erei na pur uri tekes, na ekesi sá peksai má náк mat.”

⁴⁵ Má bos pakpakta kán tan tám osmapak má tan Parisaio di longrai ngorer má dik longra ilmi ngo ái Iesu a parai worwor artálár a arwat mam di sang, ⁴⁶ má ngorer dik nem suri kabat Iesu. Mái sár kápdite long arwat pasi kabin di bulat suri

matananu er di ruruna i Iesu ngo áí á tám worwor tus.

22

Worwor artálár mai namnam án kila

Luk 14:16-24

¹ Máí Iesu a atintini matananu mul mai worwor artálár mák parai ngo,

² “Lolsit tilami bát a ngorer i kabisit a mian i namnam án kila káián natun. ³ Ákte mian no i boh táit ák wat, má ngorer a dos palai kán te tám arardos suri da el pasi tan kálámul suri da lákám má suri namnam. Máí sár kápte di taram má suri han.

⁴ “Io, a bali dos palai te tám arardos káián mai worwor suri da bit rung er ngo, ‘Kak long namnam ákte eran, má bulumakau gimáte up bingi má boh táit ákte eran no. Gam lákám má suri namnam án kila!’ ⁵ Máí sár áí rung er worwor erei ákte sigil di, di hol sirereh on sár má dik mur sang i kándi tan talar. Kesá kálámul ák han uri kán num, má kesá kálámul bul ák han uri kán rumán sirsira, ⁶ má te kálámul dik tolai tan tám arardos má di long bengta di ngorer má dik up bing di. ⁷ Má kabisit er a longrai worwor suri kán tan tám arardos má a lala togor. Má a dos palai kán boh tám arup dik han má dik up bingi boh kálámul er dikte up bingi boh tám arardos, má dik osoi kándi rum iatung i kándi malar ák bam.

⁸ “Má namur kabisit er a bin pasi kán boh tám arardos mák parai narsá di ngo, ‘Kak long

namnam án kila ákte eran má, mái sár tan kálámul iakte bit di, wa tan sápkín kálámul. Kápte di muswan, má ngorer kápdite artálár suri da kusak. ⁹ Má ngorer inái gama han tangrai sál, má sinih alatung gama banai, á di sár gama el pas di.' ¹⁰ Io, boh tám arardos di han má di tangrai boh sál má dik bitái marán kálámul, tan lain kálámul má tan sápkín kálámul turán, má dik akángái rum.

¹¹ “Má kabisit a kusak suri mákái tan kálámul erei, má a mákái kesi kálámul iatung kápate oboi kán lain mermer. ¹² Má kabisit a mákái kálámul er mák gáltai ngo, ‘Awái, turang, káp iáu te obop te lain mermer, má ngádáh u kusak ngoi ur main?’ Mái sár án kálámul er kápte worwor on sang. ¹³ Má namur kabisit er a parai narsán te tám arardos ngo, ‘Gama kápti limán má keken á kálámul minái má gamák buswa aso palai uradi pokon er a tuan kuron. Iatung má na tang má nák ararat ngis ái.’ ”

¹⁴ Mái Iesu a arahi kán worwor mák parai ngoromin, “Ái Káláu a kilkilai marán, mái sár tu án aru a ilwa pasi.”

Di gátna Iesu suri hul takis

Mar 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵ Boh Parisaio di han má dik ngurkai sál arliu i di suri ngo da pidir pas Iesu mam te worwor. ¹⁶ Má namur di dos pala te bos Parisaio má te bos kálámul tili kiskis si Erodes má dik han uri narsá Iesu má dik gátnai ngoromin, “Tám Aratintin, gim talas ngo u lu parai támin muswan masak.

Káksiái ngo ái sinih alatung a longra iáu, u lu para puri mát di mai muswan. Má kápute lu hol pasi mul ngo sinih á bos kálámul pakta má kandi bos kiskis. Kápte. U lu aratintin sár mai sál si Káláu. ¹⁷ Gim nem ngo una bit gim be. A mángát á kángit nagogon ngo gita tar takis ur si Kaisar, ngo kápte?”

¹⁸ Ái Iesu a mákái má a mánán i kandi nemnem ngo da agur tari, mák parai si di ngo, “Gam á bos tám tuar, gam hol on ngo gama pidir pas iau? ¹⁹ Gam kip tekesi pirán tabal er gam lu hul takis mai ur main inak mákái.”

Má di kip tari kes ur singin, ²⁰ ki ái Iesu ák gátna di ngo, “Sinih á tantanián má ngisán á minái di le on?” ²¹ Má ding kos Iesu ngo, “Ái Kaisar.” Mái Iesu ák parai mul si di ngoromin, “A kuluk. Gama tari sang si Kaisar táit káián ái Kaisar, má táit káián ái Káláu gama tari sang si Káláu.”

²² Má di longrai ngorer má dik pángáng suri táit ái Iesu ákte parai uri di. Má dik aptur má dik han pas alari.

Di gálta Iesu suri liu kaleng

Mar 12:18-27; Luk 20:27-40

²³ Má i bung erei sang, te á bos Sadukaio di han suri gálgálta i Iesu, di ái rung er kápdite ruruna ngo kálámul erei a mat na liu kaleng mul i liu namur. Di hut narsá Iesu ngorer má dik parai ngoromin,

²⁴ “Tám Aratintin, ái Moses ákte le i nagogon minái ur si gim. Ngo kálámul a mat alar kán wák

má kápate kákáh ái kán wák singin, ái tuán na kila pasi bul i kán mokos suri nák mon i natun suri ngisán ái kákán na liu pagas sang.

²⁵⁻²⁶ “Tungu ahit i aratuán di main i katbán i gim. Mulán i di a kila, má namur ák mat má kápate te natun be. Má ngorer kono áruán áng kila pasi bul i mokos, má káp melek mul ki ák mat má kápate besang te natun. Má ngorer mul ái kono átuil a mat má kápate natun. Má ngorer ahit no á aratuán er, di kila pasi kes sár á wák, má di no di mat alari má kápate mon i te nat di singin wák er. ²⁷ Má namur má, wák mul a mat. ²⁸ Ki namur di no da liu kaleng i liu namur, sinih sang má tili di na kán wák muswan á wák erei, kabin ahit no di kila pasi?”

²⁹ Ái Iesu a kos di ngoromin,

“A rogorogo i kamu hol kabin kápgamte mánán i worwor tili Buk Tabu má kán rakrakai ái Káláu. ³⁰ Má er namur matananu da aptur kaleng alari minat, kápdate kila mul, da ngoro boh angelo imi bát.

³¹ “Gam ruruna ngo rung di mat kápate da liu kaleng. Má gam ruruna ngorer káplabin kápate gam talas suri pinpidan si Káláu er a parai ngo, ³² ‘Tau á Káláu káián ái Abaram má Káláu káián ái Aisak má Káláu káián ái Iakop.’ Git talas ngo sálán kán worwor ái Káláu er ngo káksiai ngo dituláte mat má, ditul liu be má ditulá lu lotu uri narsán ái Káláu. Ái rung er di lu lotu uri narsán ái Káláu, káksiai ngo kápán páplun i di ákte mat, wa di á tan liuán kálámul sang.” ³³ Má

ngo tan kálámul di longrai kán aratintin er, di lala sodar suri.

Nagogon dáh a pakta?

Mar 12:28-31; Luk 10:25-28

³⁴ Má tan Parisaio di longrai ngo ái Iesu ákte tur kári tan Sadukaio, má ngorer dik hut talum. ³⁵ Má kes tili di, a tám mánán uri nagogon, ák han narsá Iesu suri na tohoi mai kesi argátña ngoromin, ³⁶ “Tám Aratintin, arardos dáh a pakta si di no á bos nagogon?”

³⁷⁻³⁸ Mái Iesu a kos kalengnai ngoromin, “Arardos er a pakta á minái. Una mámna Káláu kam Konom mai kunlán balam má mai taniem no má mai kam kunlán hol no. ³⁹ Má áruán arardos er a pakta a ngoromin. Una mámna turam ngorer u mámna kalengna iáu sang. ⁴⁰ Má tan nagogon no si Moses má bos aratintin kándi tan tám worwor tus a but pas tili aru arardos min.”

Ái sinih á Mesaia?

Mar 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Io, má tan Parisaio di kis talum mam Iesu, má ái Iesu a gálta di ngoromin, ⁴² “Ngádáh má gam hol on sur Mesaia? Sumlahin ái sinih?” Má di kosoi ngo, “Ái Mesaia, ái á natun ái Dewit.”

⁴³ Mái Iesu a parai si di ngo, “Ngo ngorer, ngádáh a ngoi má Tanián a Pilpil a tari sang á mánán si Dewit má ngorer ák utung Mesaia mai Konom? Ái Dewit sang a parai ngoromin, ⁴⁴ ‘Ái Káláu a parai singin kang Konom ngo,

“Una kis main i risán minging suri da árnga iáu,
 má iau ina suka bámiçi kam tan kurtara uri
 lalin kikim má ina arumrum di.”’

⁴⁵ Ki ngádáh a ngoi ngo Mesaia a sumlahin ái Dewit má ái sár mul á kán Konom? A kabin ái Dewit a mák ilmi ngo Mesaia ákte kis má i pákánbung er. Ngorer a talas ngo Mesaia a sumlahin ái Dewit, má ái sár á kán Konom mul.”

⁴⁶ Má kápte kesá kálámul a mánán pas tekesá kuir worwor ngo na kosoi mai. Má turpasi bung erei, kápte kes mul a mangan suri bali gálta Iesu.

23

Tatalen káián tan tám mánán uri nagogon má tan Parisaio

Mar 12:38-39; Luk 11:43, 11:46, 20:45-46

¹ Namur ái Iesu a atintini matananu má kán tan kalilik án aratintin mul mák para ngoromin si di,

² “Tan tám mánán uri nagogon má tan Parisaio a mon á kandi mánán suri atalsai nagogon si Moses singin matananu. ³ A kuluk ngo gama mur i tan táit di parai si gam, mái sár koion gama mur on á kandi tatalen di longoi, káplabin ngo á di sang kápdite mur on á táit di arbin mai.

⁴ Di lu poklah pasi te nagogon mul uri bontai er ákte kis, má dik lu oboi uri káil matananu má ák lala taun di, mái sár kápte di kálik soai lim di ur on suri tangan di mai kánda kipkip. ⁵ Má bos táit di longoi di lu longoi sang suri matananu dák mákái sár. Tatalen er di mur on ngorer tan kuir worwor án Buk Tabu di kabat lul tengteng

mai má ding kápti uri lim di, a kuluk. Ái sár di longoi kuán worwor bul ák pakta suri da mákái i matananu, má ngorer kándi tatalen a sák. Má tatalen er di mur on suri oboi nomnobon lusán i di suri akiláng i kándi hol páptai arardos káián ái Konom, a kuluk. Ái sár di longoi nomnobon bul ák lala dol suri da mákái i matananu, má ngorer kándi tatalen a sák. ⁶ Má di lu nem suri sukis i tan kiskis táil i rumán lotu, má i bos longsit di lu nem i sukis i kiskis erei matananu da rumrum i di ái. ⁷ Má di nem ngo matananu da lu árár pas di i pokon án sirsira má da lu utung di ngo ‘Tám Aratintin’.

⁸ “Mái sár koion ngo gama utung gam mai ‘Tám Aratintin’ kápkabin gam aratuán sár, má tukesá Tám Aratintin kamu. ⁹ Má main i naul bim koion gama utung tekesi kálámul ngo kák gam. Kes masik sár á Kák gam, má a kis imi bát. ¹⁰ Má kápdate utung gam ngo gam tan kálámul pakta. Ákte mon á kamu kesi kálámul pakta, ái Mesaia masik sár. ¹¹ Ái koner a pakta si gam, na toptop kamu. ¹² Mái rung di apakta pas di sang, ái Káláu na agengen i di sár. Mái koner a agengen pasi sár, ái Káláu na apakta pasi sang.”

Ái Iesu a parai kándi angagur

Mar 12:40; Luk 11:39-52, 20:47

¹³ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsá di ngoromin,

“Gama tuan sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má gam á tan Parisaio, gam tan tám

tuar! Gam batbat i mátán sál i lolsit tilami bát da máng kusak on á matananu. Á gam sang kápgamte kusak, mái rung di kákir muswan suri kusak, kápgamte mángát pas di.

¹⁴ [“Gama tuan sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má tan Parisaio, gam tan tám tuar! Gam lu agur pasi minsik kán tan mokos, má namur gamá lu angagur mai parai tara dolon sung. Má na lala sorliu á rangrangas ur si gam namur.]

¹⁵ “Gama tuan sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má tan Parisaio, gam tan tám tuar! Gam lu polsai lontas má gam lu láklák tangrai bim ur tepák suri totor pasi kálámul suri na tur gam. Má i pákánbung gam long artálár pasi kálámul erei ák ngoro gam, wa ák sorliu gam mul mai sápkín tatalen er gam longoi! Má ngorer na sorliu mul i rangrangas na kipi er namur.

¹⁶ “Gama tuan sák á gam er gam ngoro tátáil a rau, gamá parai ngoromin, ‘Ngo tekes na oror suri na longoi kesí táit, má na utngi ngisán rumán osmapak suri kápti kán oror erei, ki gamá parai ngo ngisán rumán osmapak kápate rakrakai artálár suri kápti kán oror, má ngorer a tu táit bia sár á kán oror. Mái sár ngo tekes na oror má na utngi tan táit imi sang i rumán osmapak, tan táit er di longoi mai gol, ki gamá parai ngo erár ák dik má i kán oror má ngorer na long muswan on sang.’ ¹⁷ Wa gam tilik ngul má a rau i mát gam! Dánih sang a pakta, rumán osmapak ngo tan táit imi rumán osmapak? Ngo

táit er kápnate kis i rumán osmapak, na tu táit bia sár. Má sár rumán osmapak a pilpil, má ngorer a apilpil pasi táit a kis imi. Má ngorer rumán osmapak a pakta i di no á tan táit a kis imi polgon.

¹⁸ “Má kesi táit mul gam lu parai a ngoromin. Ngo tekes na oror suri na longoi kesi táit má na utngi nián osmapak suri kápti kán oror, ki gamá parai ngo nián osmapak kápate rakrakai artálár suri kápti kán oror, má ngorer a tu táit bia sár á kán oror. Má sár ngo tekes na oror má na utngi artabar di osmapak mai, ki gamá parai ngo erár ák dik má i kán oror má ngorer na long muswan on sang. ¹⁹ Wa gam tan rau er! Dánih sang a pakta, nián osmapak ngo artabar di osmapak mai? Ngo táit er di artabar mai, ngo kápate kis i nián osmapak, na tu táit bia. Má sár nián osmapak a apilpil pasi artabar er ák pilpil, má ngorer nián osmapak a pakta alari artabar a kis on.

²⁰ “Ngorer ngo tekes na oror mai nián osmapak, ki a oror no mai nián osmapak sang má tan táit no a kis on. ²¹ Má ngorer mul ngo tekes na oror mai rumán osmapak, ki a oror sang mai rumán osmapak má mam Koner a lu mon iatung. ²² Má ngoromin mul, ái koner a oror mai naul bát, ki a oror mul mai nián kiskis si Káláu má mam Káláu sang, koner a lu kis ái.

²³ “Gamáte sák á gam á tan tám mánán uri nagonon má tan Parisaio, gam tan tám tuar! Kabin gam lu mur arwat pasi tan gengen táit

no tili nagogon, má sár tan támin táit muswan, kápgamte lu mur on. Ngorer gam lu tabar Káláu mai risán i kamu tan lobo má kamu tan mánáp mul, má sár gam matai suri mur i tatalen a arkip má tatalen án armámna uri narsán matananu má suri ruruna i Káláu. A kuluk gamáte mur arwat pasi tan gengen táit i nagogon, má ngádáh á tan támin táit erei? Koion gama hol pala tekes tili di, gama mur i tan támin táit mul. ²⁴ Gam tan rau kabin gam lu kebeptai tan gengen táit suri gama longoi, má sár nagogon pakta si Káláu, kápgamte lu mur on. A ngoro gam lu long palai lang tili amu dan, má sár kamel gam lu konam aliwai sár!

²⁵ “Gamáte sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má tan Parisaio, gam tan tám tuar! Gam ngorer i rung di lu gorsai tan kinleh má kuro tili karpala sár, má dik lu páksiai dur imi polgon. Gam lu long arwat pasi bos tatalen án arapilpil tili karpala suri gama mák nokwan uri mátán matananu, má sár imi bál gam a káng mai tan sápkín holhol má tatalen án kiu. ²⁶ Gam á tan Parisaio gam rau. Gamáte mánán má i gorsai polgon kamu tan kinleh má kuro. Má ngorer gama lu anokwai mul i bál gam pasi gamák pilpil no i mátán ái Káláu.

²⁷ “Gamáte sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má gam á tan Parisaio, gam tan tám tuar! Gam ngoro tan tarang er di lu dungi minat on. A tuan pilpil tili karpala kabin di sámri mai kabang mák tuan bal, má sár

imi polgon a káng mai tuán buli má sangnán minat. ²⁸ A ngorer sár mul á kamu tan tatalen. Matananu di mák gam ngo gam tám nokwan, mái sár imi nárum i gam a tuan káng mai abulbul má mai tatalen kán tám tuar.

²⁹ “Gamáte sák á gam á tan tám mánán uri nagogon má gam mul á tan Parisaio, gam bos tám tuar! Gam lu lain longoi sang á tan nián minat káián tan tám worwor tus, má gamá lu merei tan tarang kán tan kálámul er di tám nokwan. ³⁰ Má gamá lu parai ngo, ‘Ngo gimá han liu tungu er di liu i rang kámpup gim, kápte gima longoi ngorer di longoi mai tan tám worwor tus er di up bing di.’ ³¹ Gam parai ngorer má ngorer gamá para tus gam sang ngo gam á tan rang buh di ái rung di up bingi tan tám worwor tus. ³² Áá, rang kámpup gam dikte turpasi má i him er! Má gam mul gam han má! Gamák arahi be him er di longoi i rang kámpup gam. ³³ Gam tan kanih má gam natun kanih sáksák mul! Ngádáh gama ngoi má gamák elai nagogon án hiru áklis? Wa kápte sang!

³⁴ “Má suri gama talas suri rangrangas na pur uri ngaul matananu onin, ngorer ina parai si gam ngoromin. Ina tarwa palai tan hutngin tám worwor tus má tan tám mánán má tan tám aratintin. Te tili di gama up bing di, má te gama bás pápta di iamuni páspáng, má te mul gamák rapis di iatung i kamu bos rumán lotu má gamák tipar sara di tili kamu tan malar. ³⁵ Má

ina tarwa palai tan kálámul erei suri wán kamu sápkín tatalen na tur talas má suri rangrangas tili dár di na duk i gam. Má kápte ngo tan kálámul minái sár gama áslai rangrangas suri dár di. Kápte sang! Gama tur i rangrangas mul suri dárán tan tám nokwan no turpasi tili Abel er a mulán hiru ák han pang i Sakaria natun ái Barakia, koner di up bingi iatung i arliwán rumán osmapak má nián osmapak.
³⁶ A muswan iau parai si gam, rangrangas suri dárán tan tám nokwan er na duk i ngaul matananu onin.”

*Ái Iesu a mámnai matananu á Ierusalem
 Luk 13:34-35*

³⁷ Mái Iesu a parai mul si di ngoromin,
 “U, tara Ierusalem, ái Káláu ákte dos palai tan tám worwor tus káián ur si gam má gamá up bing di má tan tám arbin mul gamá bás di mai hat. Marán pákán sang iau nem i gam á matananu til Ierusalem suri ina lu pam talum gam ngorer i kok a iang talmi rang natun uri lalin bábán, mái sár á gam kápgamte nem i iau.
³⁸ A muswan á minái iau parai si gam, kamu malar er gam lu kis ái, na mosrah no. ³⁹ Má iau sang mul ina bokoh alar gam. Káp gama tini mák iau mul pang i bung ngo gama parai ngoromin ngo, ‘Ái Káláu na kuluk mam Koner a hut mai ngisán!’ ”

24

*Ái Iesu a parai rumán osmapak ngo na sák
Mar 13:1-2; Luk 21:5-6*

¹ Má namur ái Iesu a so alari rumán osmapak, má kán tan kalilik án aratintin di parai singin suri na ilang kaleng má nák mákái tan rum on á rumán osmapak. ² Ái Iesu a longrai ngorer má ák parai ngo, “Áá, gam mákái á bos táit imuni? A muswan iau parai si gam ngo kápte kesá hat na lu kis i nián, na pospos no má na purpur ur main i bim. Bos kurtara da hut má dák amosrah noi.”

*Pákánbung án arangrangas
Mar 13:3-13; Luk 21:7-19*

³ Mái Iesu a tapam urami pungpung á Oliwa mák sukis pagas. Má namur tan kalilik án aratintin di han má dik gátna kodongnai ngoromin, “Awái, Tám Aratintin, unák bit gim be á iáu suri tan táit minái. Enges na hut, má dánih á akiláng gima mákái suri mák ilmi ngo kam purpurut kaleng ur main a páput má suri na rah i kuir pákánbung inái git liu on?”

⁴ Mái Iesu a parai si di ngoromin,

“Gama ololoh kuluk suri koion á tekes na agur gam. ⁵ Kabin marán da hut má da arbin mai ngisang má dák parai ngo, ‘Á iau á Mesaia,’ má da lam bengtai marán. ⁶ Koion gama ráuráuwás suri kaungán tan táit án arup gama longrai er páput, má koion gama ráuráuwás i arbin suri arup gam longrai iamunang tepák. Tan táit er na hut sang, má kápte besang á

arahrahi. ⁷ Má kesi matananu na aptur má nák arup mai kesi matananu sang. Má bos mát mul ngoi, kesi mát na aptur má nák arup mai kesi mát sang. Marán kunkun má taul itol mul na hut arkaliut i te tan balis. ⁸ Tan táit erei na hut, ái á mátmátán sár á rangrangas ngorer i rangrang a hut singin wák er a eran suri kákáh.

⁹ “Má namur da tola gam má kabat pas gam, má ngorer da kip gam uri rumán batbat kalar má dák up bing gam. Má bos matananu no da mikmikwa gam káplabin sur iau. ¹⁰ Má i pákánbung er, marán tili gam na pur i kandi ruruna má dák agur tar te, má dák mikmikwa arliu i di. ¹¹ Má namur marán angagur án tám worwor tus da tapam hut má lam bengtai marán. ¹² Sápkin na lala maras taladeng, má ngorer armámna i bál matananu nák gáwár. ¹³ Mái sár kono a tur rakrakai pang i arahrahi, ái Káláu na aliwi sang. ¹⁴ Má mulán, gama lu arbin mai lain arbin suri lolsit tilami bát, suri matananu on á naul matmatngan pokon da talas ur on. Má namur na hut i arahrahi.”

Tan táit a sák

Mar 13:14-23; Luk 21:20-24

¹⁵ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Má gam er gam wásái worwor minái, a kuluk ngo gama talas suri sálán á táit minái ái Daniel tám worwor tus a arbin táil suri. A ngoromin. Namur gama mákái táit a tuan sák

na long adurwán rumán osmapak. Táit er na hut má náng kis i pokon er kápate nokwan ngo na kis ái. Máí Káláu na mákái ngorer pasi kápnate kis be i rumán osmapak. ¹⁶ Má ngo gam á tan Iudáia gama mákái táit erei, gama táu uramuni pungpung. ¹⁷ Ái koner ngo na iatung i lol malar, kápnate kusak mul uri kán rum suri kip kán te táit. Na tu táu sár. ¹⁸ Má kálámul erei a him i kán pokon, kápnate kaleng uri kán rum sur kán te bobor. Na tu táu sár. ¹⁹ Keskam singin tan wák erei di tián mái rung di kis tinánkak mai goion kalik. ²⁰ Gama sung Káláu suri koion gama táu i taul gáwár ngo i bungán aunges. ²¹ Lala rangrangas er na hut i pákánbung erei, ái na sorliwi tan rangrangas no turpasi tili tangkabin i akaksim nák han pang onin, má kápte kesi táit mul na ngorer namur. ²² Má ngo na lala dol i pákánbung er, ki da han mat no. Máí sár ái Káláu ákte put aruái á pákánbung. A hol pasi bos tám ruruna er ákte ilwa pas di, ki ak put aruái pákánbung er kabin sur di.

²³ “Má ngo tekes na parai si gam, ‘Mákái, minái má á Mesaia,’ ngo ‘Ái sang á Mesaia,’ koion gama longra pasi má ruruna on. ²⁴ Kabin tan bos angagur án Mesaia má bos angagur án tám worwor tus da hut má da longoi tara akiláng, má matananu da mákái má da pángáng on. Ái rung er da tohoi suri lam bengtai matananu si Káláu er ákte ilwa pas di sang, máí

sár káp sang da te arwat. ²⁵ Iakte para noi si gam á bos táit er kápate hut besang. ²⁶ Má ngorer ngo di parai si gam ngo, ‘Alami bos ái Iesu,’ ki koion gama han mákmák suri. Má ngo di parai ngo, ‘Imi rum ái,’ koion gama ruruna on. ²⁷ Má kalkaleng káián Natun Kálámul na ngorer sár i talsán pil a talas tilamunang i kesá kuir armongoh uramudi kesá kuir. ²⁸ Erei ngo gama mákái tan wokwok di roh má dik han roh sukis ái, alatung i pokon er á minatin táit. Na mon mul i akiláng ngorer suri para tusi ngo erei má táit na tapam hut.”

Natun Kálámul na hut

Mar 13:24-27; Luk 21:25-28

²⁹ Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Má namur, ngo ákte rah i pákánbung án rogorogo, mátán nas na kuron, má kalang mul kápnate pos. Tan mátmátiah da lu purpur tilamuni naul bát, má tan táit a mon i rakrakai i di iamuni armongoh, da dikdikdik ngorer i kunkun a gunra di.

³⁰ Ki erár da mákái akiláng káián Natun Kálámul na hut iamuni armongoh. Má ngo da mákái ngorer, matananu no on á naul matmatngan pokon da ráuráuwas má dák tang. Má da mákái Natun Kálámul na hut soura tili kumlán meh meh tiklik mai kán rakrakai má mai tilik minmáir mul. ³¹ Má taur na lala tang sang, má

24:26: Luk 17:23-24   **24:27:** Mat 24:37-39   **24:28:** Luk 17:37   **24:29:** Ais 13:10, 34:4; Ese 32:7; Ioe 2:10, 31; 2Pe 3:10; Apa 6:12-13   **24:30:** Dan 7:13; Skr 12:10; Apa 1:7   **24:31:** 1Ko 15:52; 1Te 4:16

Natun Kálámul na dos palai kán tan angelo uri ahat i mátán kihkih main i naul bim suri iang talmi tan kálámul er ái Káláu ákte ilwa pas di.”

Aratintin uri aun rarah

Mar 13:28-31; Luk 21:29-33

³² Mái Iesu a parai mul si di ngo,

“Gama kip aratintin tili aun rarah. Ngo rarah a oboi hutngin pákán mák oboi mul i sián, ki gita mák ilmi ngo ákte páput má á taul ráin.

³³ Má ngorer sár mul, ngo gamáte mákái tan táit erei ákte lu huthut, ki gama mánán ngo Natun Kálámul ákte páput má, erei sár má i mátán kas ái. ³⁴ Támin muswan iau parai si gam, ngaul matananu minái kápdate mat besang má nák tapam hut á tan táit erei. ³⁵ Naul bát má naul bim na bokoh, mái sár kak pinpidan kápnate pah.”

Kápte kes a mánán i pákánbung

Mar 13:32-37; Luk 17:26-30, 17:34-36

³⁶ Mái Iesu a sopasun i kán worwor mul uri narsá di ngoromin,

“Kápte kes a mánán i bung ngo pákánbung na hut i Natun Kálámul on. Boh angelo imi bát kápdite mánán, má Natun sang mul kápte mánán. Ái Kákán masik sár a mánán. ³⁷ Má pákánbung káián Natun Kálámul na ngorer sár i bung hirá ái Noa má rang natun di kusak uri tilik mon. ³⁸⁻³⁹ I tan bung til tungu ák pang i bung a tibin mák lámán i naul matmatngan

pokon, matananu di lu namnam sár má dik lu ngin má dik lu kila mul, mái sár kápdite mákái táit er na hut. Kandi tu taltaladeng sár pang i bung er ái Noa a kusak uri tilik mon, má ngorer tilik tibin a hut má ák sanra palai matananu má dik bokoh. Má na ngorer mul i bung Natun Kálámul na hut on. ⁴⁰ On á bung erei, ngo na ru i kálámul diara him tiklik ami bos, kesá turán na bokoh má kes nák lu kis iatung. ⁴¹ Má ngo na ru i wák diara ioh tiklik iatung i kesá goson sár, kesá turán na bokoh má kes masik sár nák lu kis iatung. ⁴² Má ngorer gama ololoh kuluk kabin kápgamte mánán i pákánbung na hut ái kamu Konom. ⁴³ Gama mánán ngoromin ngo kálámul a mon i kán rum má ákte mánán i kuir libung er na hut on i tám siksikip, io arwat suri na eran monai tám siksikip, má ngorer kán rum kápnate sák. ⁴⁴ Io, ngorer gam mul gama eran suri Natun Kálámul, kabin na hut sang i pákánbung ngo kápgamte hol on ngo na hut on.”

Tohtohpas suri aru matngan tám arardos

Luk 12:42-46

⁴⁵ Mái Iesu a sopasun kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Pákánbung kálámul pakta a eran suri na han uri lite malar, a ser suri kán tekesi tám arardos na kátlán i kán rum. Má matngan kálámul ngádáh a nem on ái pakpakta erei? A nem i kálámul a tám mánán má a lu muswan suri ololoh i kán rum turán rung di lu kis on, má suri tabar di mai namnam. ⁴⁶ Namur a kaleng i

pakpakta erei má a mákái ngo kán tám arardos erei a long arwat pasi tan táiit no kán konom ákte parai singin. Má ngorer a tuan kuluk pala á tám arardos er. ⁴⁷ A muswan iau parai si gam, pakpakta erei na mákái ngorer, má nák tari singin kán tám arardos á bos táiit no suri kátlán. ⁴⁸ Mái sár ngo tám arardos erei, ngo kápate muswan uri narsán kán konom ngorer, na hol pasi sápkín ami bál má nák parai singin sang ngoromin, ‘Kak pakpakta ákte han tepák má kápnate kaleng melek.’ ⁴⁹ Má ngorer na turpasi ubi tan toptop sang, má na lala namnam má nák lala ngin i dan rakrakai tiklik mai tan rung di lu ngin. ⁵⁰ Má namur i tekesi bung má, pakpakta erei na kaleng. Má i pákánbung na kaleng on, kán tám arardos er kápnate mánán on má kápnate eran monai. ⁵¹ Ngorer má pakpakta na mákái tám arardos er a longoi ngorer má nák mos on, má na lala ubi má na oboi suri na áslai rangrangas tiklik mam rung kápdite lu muswan uri narsán kándi tan konom. Iatung i pokon er di lu tang má dik lu ararat ngis ái.

25

Worwor artálár mai sángul á wák

¹ Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor mák parai ngoromin,

“I bung er, lolsit tilami bát na ngoromin. Bungán arakila kán aramokson ákte hut. Má i libung on, sángul á wák, tan tahlík sang, di

kipi kandi tan lam má dik han suri kis monai kálámul na kila na hut mai kán wák má mam rung da han tiklik mam diar i pákánbung da láklák kaleng urami rum káián kálámul suri namnam án kila. Má sángul á tahlík erei di no da tiklik má. ² Má alim tili sángul á wák er di ngul, má alim di tám mánán. ³⁻⁴ A mon i karasin i kandi tan lam no. Má i rung er di tám mánán di kipi mudán karasin mul uri nanau i di. Mái sár alim á wák er di ngul di kipi kandi tan lam masik sár, má kápte di kip te karasin mul. ⁵ Mái sár kálámul er a kila kápte hut melek, má tan wák er ngo di suám ki dik boptin má.

⁶ “Ákte katbán libung sang má, má dik bin ngo, ‘Er má kálámul a kila! Gam lákám má gamák mákái!’ ⁷ Má sángul á wák er di pán má dik tinrai kandi tan lam. ⁸ Má alim á wák er di ngul di tinrai kandi lam má pátum na rah i kandi karasin. Má ngorer dik sungi alim á wák er di tám mánán sur kandi te karasin. ⁹ Má alim á wák di tám mánán di ruti kandi karasin má dik paraí ngo, ‘Kápte arwat mam gam má gim mul á minái. Gam han hul te ur kamu.’ ¹⁰ Má ngorer alim á wák er di ngul di han má dik hul karasin. Má pákánbung di han suri hul karasin, kálámul a kila a tapam hut tiklik mai rang turán. Má alim á wák er dikte eran kuluk, di kusak mam di suri long namnam án kila. Má namur mátán sál a batbat.

¹¹ “Má namur alim á wák di kaleng má di mákái ngo dikte batbat i mátán sál, io dik lu binbin ngo, ‘Konom, pasbat sur gim!’ ¹² Mái sár

a kos di ngoromin, ‘Auh, wa iau parai muswan, káp iau te mánán i gam.’

¹³ “Ngorer má gama ololoh kuluk kabin kápgamte mánán i bung má pákánbung er Natun Kálámul na hut on.”

*Worwor artálár mai atul á tám arardos
Luk 19:11-27*

¹⁴ Mái Iesu a sopasun mul i kán worwor uri narsán kán kalilik án aratintin ngoromin,

“Pákánbung Natun Kálámul na hut a ngorer i kesi kálámul a han uri malar tepák. A bin talmi kán tan tám arardos uri narsán mák tari kán minsik uri lim di suri da ololoh on. ¹⁵ Má kálámul er a mánán i kán tan tám arardos no. Má ngorer a tam purwai kán te pirán tabal si di suri nák arwat mai kándi mánán suri da him mai. Kesá kálámul a tari alim i arip á kepwen pirán tabal gol singin, má kes a tari aru i arip singin, má kesá tur ditul a kipi sár i kesi arip. A longoi ngorer mák han pas. ¹⁶ Ákte han má, má káp melek sár tám arardos er a kipi alim i arip ák han him mai, ki áng kipi mul i alim i arip á kopkobon tili mulán pirán tabal. ¹⁷ Má kálámul er a kipi aru i arip a longoi ngorer mul má áng kipi aru mul. ¹⁸ Mái sár kono a kipi kesá arip sár, a kip pasi pirán tabal er káián kán pakpakta mák han mai. Ák ili bim ngorer mák punmai adi polgon bim na mák rong singin.

¹⁹ “Namur ákte dol má i pákánbung, kándi tátáil a kaleng, má a nem ngo na anokwai tan pirán tabal er a tari si ditul. ²⁰ Má tám arardos

a top i alim i arip a tapam hut mák tari alim mul i arip a him pasi mák parai ngo, ‘Konom, ukte tari alim i arip singing. Má mákái, iau him mai má áng kipi alim i arip mul.’ ²¹ Má kálámul erei a mákái ngorer mák parai singin tám arardos erei ngo, ‘A kuluk taladeng. Iáu lain tám arardos sang. Ukte muswan suri longoi gengen talar erei, má ngorer ina tari tilik talar singim. Lákám, una kusak má giták laes tiklik.’

²² “Má namur a kusak i tám arardos er a top i aru i arip á kepwen pirán tabal má ák parai singin kabisit er ngo, ‘Mákái, konom, iáu tari aru i arip singing, má min mul á aru i arip iau himna pasi.’ ²³ Má kálámul a parai ngo, ‘Kuluk taladeng. Iáu lain tám arardos sang. Ukte muswan suri longoi gengen talar erei, má ngorer ina tari tilik talar singim. Lákám, una kusak má giták laes tiklik.’

²⁴⁻²⁵ “Mái koner a top i kesi arip a hut i narsán mák parai ngoromin, ‘Konom, minái sár á kam pirán tabal. Iau mátut na mák rong i kam pirán má iang kas tahni i bim, kabin iáu tuan songap. Kam tan minsik kápte ngo iáu u lu himna pasi sang. Auh, iáu konom mai tan táit bos lite kálámul di himna pasi.’

²⁶ “Má kálámul a parai singin tám arardos er ngo, ‘Iáu tám merok má iáu sápkín kálámul sang. U mánán ngo iau tuan songap má kak tan minsik kápte ngo iau lu himna pasi sang, ái sár iau konom mai tan táit bos lite di himna pasi.’

²⁷ Ngorer ki suri dánih kápute oboi kak pirán tabal i rumán pirán tabal? Má ngorer minái má iakte kaleng, ina top kalengnai á pirán tabal er mam te pirán mul urami iátin.’ ²⁸ Má namur a parai singin tan kálámul di sámTUR pagas iatung ngo, ‘Gama long pasi alari á pirán tabal erei má gamák tari si koner a top i sángul i arip á pirán tabal. ²⁹ Ái koner a atur páptai marán má a lu him mai, na kipi marán mul má kápnate sáhár. Mái sár koner a atur páptai mudán sár, má kápate lu him mai mudán er a top on, namur na bokoh alari á mudán er singin. ³⁰ Má suri tám arardos min kápate him kuluk, gama buswa palai uramudi pokon er a tuan kuron. Iatung i pokon er di lu tang má dik lu ararat ngis áí.’ Má á gam, gama lu him kuluk i pákánbung iau bokoh alar gam gama káp ngorer i tám arardos minái.”

Bungun nagogon

³¹ Mái Iesu a paptauni kán worwor ngoromin,
 “Pákánbung na hut i Natun Kálámul, a kabisit sang, má na hut mai minmáir má tan angelo no da tiklik mai. Má na kis i kán kiskis a tuan alal imi naul bát. ³² Má tan matananu án naul matmatngan pokon da hut talum i narsán. Má namur nák purwai matananu ngorer i tám ololoh sipsip a lu tim purwai sipsip alari me. ³³ Má tan tám nokwan na obop di uri mingin má tan tám abulbul uri káisán. ³⁴ Na be rah ngorer, ki nák sap mái kabisit nák ngoi singin

---

25:29: Mat 13:12; Mar 4:25; Luk 8:18   **25:30:** Mat 8:12; Luk 13:28   **25:31:** Mat 16:27, 19:28   **25:32:** Ese 34:17; Apa 20:11-13

matananu erei i mingin ngo, ‘Gam lákám á gam, ákte asosah i gam áí Tata! Gam lákám gamák otoi singin á lolsit tilami bát, lolsit er ákte eran páksi sur gam hirá i pákánbung a aksimi naul matmatngan pokon. ³⁵ Gam lákám gamáng kusak kabin i pákánbung ngo iau matpám má, uk tabar iau. Má iau sák suri dan, u tari singing. Iau hut án asir, uk akusak iau i kam rum. ³⁶ Má ngo iau kunsin, uk asulu i iau. Iau sasam, uk ololoh i iau. Má iau kis i rumán batbat kalar, u han mák iau.’

³⁷ “Má tan tám nokwan da longrai ngorer má da gáltai ngo, ‘Konom, anges gim mák iáu ngo u matpám má gimá tabar iáu? Má ngo u sák suri dan má gimá tari? ³⁸ Má anges gim mák iáu ngo iáu asir má gimá long pas iáu, má ngo u kunsin má gimá asulu i iáu? ³⁹ Má anges u sasam má ngo u kis i rumán batbat kalar má gimá han laum iáu?’

⁴⁰ “Má kabisit na kosoi ngo, ‘A muswan iau parai si gam, i pákánbung gam artabar uri narsán rang buhang er di sáhár, wa kápte gam longoi uri narsá di masik, gam longoi mam iau sang mul á ngorer.’

⁴¹ “Má namur nák parai si rung er di kis i káisán ngo, ‘Gam han alar iau, ákte wás pala gam áí Káláu. Gama han uri kámnoh a inan áklis er áí Káláu ákte eran on uri Satan má kán tan sápkín angelo. ⁴² Gam kaplah alar iau káplabin i pákánbung ngo iau matpám, kápgamte tabar iau. Má iau sák suri dan, kápgamte akngim iau.

⁴³ Iau hut án asir, má kápgamte long pas iau uri kamu rum. Má ngo iau kunsin, kápgamte asulu i iau. Má iau sasam má iau kis i batbat kalar, kápgamte mák iau.’

⁴⁴ “Má tan tám abulbul da kosoi ngoromin, ‘Konom, anges gimáte mák iáu ngo u matpám ngo u sák suri dan ngo u hut án asir ngo u kunsin ngo u sasam ngo u kis i batbat kalar, má kápgimte tangan iáu?’

⁴⁵ “Má kabisit na kos di ngoromin, ‘A muswan iau parai si gam, i pákánbung gam mákái tan sáhár er má gam matai artangan uri narsá di, a duk i iau mul er, má ngorer kápgamte tangan iau.’ ”

⁴⁶ Mái Iesu a arahi kán worwor ngoromin, “Ái rung minái tan tám abulbul, da han uri rangrangas áklis, má tan tám nokwan uri liu áklis sang.”

26

Di eran suri tola Iesu

Mar 14:1-2; Luk 22:1-2; Ioa 11:45-53

¹ Io, ákte rah má kán aratintin ái Iesu, má namur a parai singin kán bos kalilik án aratintin ngo, ² “Gamáte talas ngo aru sár má bung suri akiláng i bungán longsit án sorliu palai. Má Natun Kálámul da tari uri limán bos kálámul suri da bás páptai uri kubau kus.”

³ Má bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos kálámul pakta til Iudáia di hut talum iatung i rum si Kaiapas tám osmapak táil. ⁴ Kándi tu ser sál

suri da tola kodongna Iesu suri da up bingi. ⁵ Má ngorer dik parai ngo, “Koion gita tolai i bungun longsít da káp togor i matananu má dák apturi tilik arup.”

*Wák a pukri lul ái Iesu mai wel a tomtom
Mar 14:3-9; Ioa 12:1-8*

⁶ Ái Iesu má kán kalilik án aratintin di han ur Betani má di kusak i rum si Saimon er a sami lepra tungu, má dik namnam. ⁷ Kándi tu namnam besang, má kesi wák a hut mai átbán wel di longoi mai hat, má wel erei lain wel a tomtom má a pakta sang i mátán. Má wák er a tok puri átbán mák urai wel uri lul ái Iesu. ⁸ Má tan kalilik án aratintin iatung di mákái ngorer má dik mos má dik parai ngoromin, “Suri dáh a omlawai lain wel erei? ⁹ Wel erei a arwat suri da sirai pasi lala mámát án pirán tabal suri tángni tan sáhár.”

¹⁰ Mái Iesu a longrai ngorer ki ák parai si di ngoromin,

“Suri dáh gam soksoi? Gama káksiai sár. Ái sang a longoi lain táit uri narsang. ¹¹ Tan sáhár di erei narsá gam áklis. Mái sár á iau káp ina te kis áklis narsá gam. ¹² Má ái sang a pukri kápán páplun i iau mai wel ngorer a eran i iau suri bung da tahun iau on. ¹³ Má támin muswan iau parai si gam, i tan malar no i naul matmatngan pokon da arbin mai lain arbin ái, da parai mul i táit erei a longoi i wák min mam iau má da para agasi suri.”

Ái Iudas a sormángát suri agur tar Iesu

Mar 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴ Má namur ái Iudas Iskariot, kes tili di á sángul mai aru á kalik án aratintin, a so alar di mák han hut singin tan pakpakta kán tan tám osmapak ¹⁵ má ák parai si di ngo, “Dánih gama tari singing ngo ina tar Iesu ur si gam?” Má dik tari atul i sángul á kepwen pirán tabal siliwa singin. ¹⁶ Má ngorer ái Iudas a turpasi ser sál suri na agur tar Iesu ur singin bos kurtara.

Di eran i namnam uri longsit án sorliu palai

Mar 14:12-16; Luk 22:7-13

¹⁷ Tatalen kán tan Iudáia a ngoro minái. I libung táilnai longsit án ani beret káp a tini sut, di lu up bingi tan gengen sipsip suri da ani uri akiláng i longsit án sorliu palai mul. I bung erei sang, kán kalilik án aratintin di gálta Iesu ngo, “Be, ai u nem on ngo gima han ur ái má eran i namnam án sorliu palai?”

¹⁸ Má a longrai ngorer ái Iesu má ák parai ngoromin, “Gama han má urami Ierusalem, má gama mákái kálámul er iakte parai si gam má gamák parai singin ngo, ‘Ái Tám Aratintin a parai ngo, “Kak pákánbung ákte hut má, má ina ani namnam án sorliu palai i kam rum tiklik mai kang kalilik án aratintin.” ’ ” ¹⁹ Má tan kalilik án aratintin di longrai ngorer ki dik aptur má dik han ur Ierusalem, má dik longoi ngorer ái Iesu ákte parai si di, má dik eran i namnam án sorliu palai iatung.

*Ái Iesu a worwor tus suri kálámul na agur tari
Mar 14:17-21; Luk 22:14, 22:21-23; Ioa 13:21-30*

²⁰ Má ngo ákte ronron, ái Iesu má kán kalilik án aratintin di hut, má dik sukis suri turpasi namnam. ²¹ Má kándi tu namnam besang, mái Iesu a parai ngoromin, “Támin muswan iau parai si gam, kes tili gam na agur tar iau.” ²² Kán kalilik án aratintin di longrai ngorer, má a sák i bál di, má di keskeskes dik turpasi gáltai ngoromin, “Kápte ngo iau, be?”

²³ Mái Iesu a kos di ngo, “Ái koner giur namnam tiklik tili kápán les erei iau namnam til on, ái sár na agur tar iau. ²⁴ A támin muswan ngo Natun Kálámul na han mur arwat pasi sál suri minat ngorer a parai i pinpidan. Mái sár na tuan sák bul uri kálámul er na agur tari Natun Kálámul! Na han kuluk singin kálámul er ngo káp na han te páng.”

²⁵ Mái Iudas tám arasong er a parai ngo, “Keskam, Tám Aratintin, kápte ngo iau, be?” Mái Iesu a kosoi ngo, “Áá, á iáu sár.”

*Namnam káián ái Konom
Mar 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25*

²⁶ Kándi tu namnam be, mái Iesu a long pasi kesi tigán balbal mák sung kári, má namur a tibi mák tari singin kán kalilik án aratintin mák parai mul si di ngoromin, “Gama top pasi má gamák ani. Minái á kápán páplun i iau.” ²⁷ Má namur a long pasi kinleh wain mák sung kári mul, ki ák tari singin kán kalilik án aratintin má a parai

ngo, “Gam no gama ngin on. ²⁸ Minái á dárang a adikái kamkabat si Káláu. Na sal suri hul aliu pasi marán má suri pah palai kándi sápkín. ²⁹ Iau parai si gam, káp ina te ngin on mul á suir wain pang i bung erei ina ngin i hutngin wain tiklik mam gam ami lolsit si Tata.”

³⁰ A rah i kán worwor ái Iesu, má namur di saki kesi saksak ki dik so alari rum má dik han urami pungpung á Oliwa.

*Ái Iesu a para táilna Petero ngo na pua palai
Mar 14:27-31; Luk 22:31-34; Ioa 13:36-38*

³¹ I pákánbung kándi tu láklák be tangrai sál, ái Iesu a parai si di ngoromin, “Kamu ruruna na pur i pákán libung in kabin sur iau, ngorer i Buk Tabu a parai ngo,

‘Ái Káláu na up bingi tám ololoh sipsip,
má bos sipsip da tam sara.’

³² Má namur ngo iakte liu kaleng, ina táil i gam ur Galiláíá.”

³³ Mái Petero a parai si Iesu ngo, “Káksiai ngo di no na pur i kándi ruruna kabin sur iáu, mái sár á iau kápte.” ³⁴ Mái Iesu a parai si Petero ngoromin, “Támin muswan iau parai singim, inái i libung, i pákánbung kok kápate tang besang, una arkawar pala iau na tul i pákán.” ³⁵ Mái Petero a kos kalengna Iesu ngoromin, “Auh, kápte! Káksiai ngo da long te matngan rangrangas mam iau ngo da up bing iau, má kápte sang ina arkawar pala

---

26:28: Kal 24:8; Ier 31:31-34; Skr 9:11; 1Ko 10:16   **26:30:** Luk 22:39; Ioa 18:1   **26:31:** Skr 13:7; Ioa 16:32   **26:32:** Mat 28:7, 16   **26:34:** Mat 26:69-75

íáu.” Má bos kalilik án aratintin no di parai ngorer mul.

Ái Iesu a sung á Getsemane

Mar 14:32-42; Luk 22:39-46

³⁶ Mái Iesu tiklik mai kán kalilik án aratintin di lu hanhan má dik hut i pokon di utngi ngo Getsemane, mái Iesu a parai si di ngo, “Gam iain, má iau ina han urada inak sung be.” ³⁷ Má ngorer a lam pas Petero mái Iakobo mái Ioanes, aru natun á Sebedαιο, má dihat má han. I pákánbung erei, lala tabureng a hut i narsán ái Iesu ³⁸ má ák parai si ditul ngo, “Tabureng a káng i balang má páput na baur iau. Gamtul iain má gamtula pán tangan iau.”

³⁹ Ái Iesu a kálik láklák iamuda sár, mák pur uramudi bim mák sung ngoromin, “Keskam, Tata, arwat suri ngo una long palai á kinleh án rangrangas má minat alar iau? Mái sár káp una te mur i kak nemnem, una mur on ngorer i kam nemnem sang.”

⁴⁰ Ái Iesu a kaleng má a mák ruktul er ditul boptin, má a parai si Petero ngoromin, “Ngádáh, kápte gamtul arwat suri gamtula pán tangan iau i án mudán pákánbung sár?” ⁴¹ Má namur mul a parai si ditul ngo, “Gamtula pán má gamtulák sung suri gama tur rakrakai i pákánbung án artohtoh. Támin, bál gam a nem on, mái sár kápán páplun kápate rakrakai.”

⁴² Má a han alar ditul mul ái Iesu suri sung má a parai ngoromin, “Kakang, ngo kápate kuluk ngo kinleh án rangrangas min na bokoh alar iau, ki

inak ngin on. Iau nem sár i kam nemnem sang.”
⁴³ Má namur a kaleng mul, má ngorer a mákái kán atul i kalik án aratintin ditul boptin kabin a tuan taun i mát ditul.

⁴⁴ Mái Iesu a han alar ditul i átuil pákán mul suri sung, má a parai sár mul i worwor ngorer ákte parai. ⁴⁵ Má a kaleng mul mák parai si ditul ngo, “Kamutul tu boptin má aunges be? Pákánbung ákte hut má. Mákái, minái má á Natun Kálámul dák top tari má uri limán bos tám sápkín. ⁴⁶ Gam kodal, giták lu han má! Mákái, erei mái kálámul na agur tar iau!”

Ái Iudas a agur tar Iesu

Mar 14:43-50; Luk 22:47-53; Ioa 18:3-12

⁴⁷ Ái Iesu kán tu worwor be, mái Iudas, kes tili di á sángul mai aru, a kahra tiklik mai lala matananu di kipi kandi bos papam turán i di. Má bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos kálámul pakta dikte dos palai matananu er suri tiklik mam Iudas.

⁴⁸ Má ái koner a agur tar Iesu ákte para páksi kán akiláng narsán matananu ngoromin, “Kálámul er ina árár pasi mai doroi, ái sár á erei. Gama tolai.” ⁴⁹ Mái Iudas a hut mák láklák tálángna Iesu mák parai ngo, “Lain libung, Tám Aratintin!” má a doroi. ⁵⁰ Má ái Iesu a parai ngo, “Na, turang! Longoi be i táit ukte hut suri!” Má matananu di mák Iudas a longoi ngorer, ki dik top i Iesu má dik tolai. ⁵¹ Má kes tili di ái rung di tiklik mam Iesu ak taruh pasi kán is mák tárái toptop káián tám osmapak táil uri talngán mák tár

kus palai talngán. ⁵² Máí Iesu a mákái ngorer mák parai singin ngo, “Una dung kalengnai kam is i kuán. Kálámul a lu arup ngorer mai is, wa na mat mul ngorer! ⁵³ Ngádáh, kápute mánán ngo á iau iau arwat sár ngo ina sung Tata suri na tangan iau? Ina sungi ngorer má káp melek sár na dos palai marán sorliwi sángul mai aru á boh angelo suri tangan iau. ⁵⁴ Máí sár káp ina te sungi kabin a mon i tan táit a parai i Buk Tabu ngo na hut i pákánbung minái. Má ngo ina sungi ngorer, ki kápnate ian á tan táit erei.”

⁵⁵ Má ngorer áí Iesu a parai singin matananu er ngo, “Ngádáh, gam hol on ngo á iau kesi tám ngákngák ngorer gamá hut mai kamu bos papam suri gama up iau mai má kabat pas iau? Marán á bung iau lu kis i katbán i gam ami rumán osmapak, má iau lu atintini matananu áí. Má suri dáh kápgamte tola iau i pákánbung er? ⁵⁶ Máí sár tan táit minái a hut suri long arwat pasi worwor erei tan tám worwor tus di le on i Buk Tabu.”

Má i pákánbung er bos kalilik án aratintin di no di hol pala Iesu má dik táu alari.

Áí Iesu a sámTUR i nagogon

Mar 14:53-65; Luk 22:54-55, 22:63-71; Ioa 18:13-14, 18:19-24

⁵⁷ Máí rung erei di tola Iesu di lami uri narsán áí Kaiapas, tám osmapak táil, uratung i kuir rum kándi tu hut talum áí á bos kálámul pakta má bos tám mánán uri nagogon. ⁵⁸ Máí Petero a lu murmur su i Iesu má a kusak urami pelbut i rum káián tám osmapak táil. Má a kis tiklik mai bos

tám mákmák kalar iatung. A nem ngo na mák tusi táit ngo na hut.

⁵⁹ Má tan pakpakta kán tan tám osmapak má kunlán kaunsel no di ser sur te kálámul suri da angagur uri Iesu singin kaunsel, má namur kaunsel na oboi rangrangas ur on ngo na mat.

⁶⁰ Marán tan kálámul di parai te angagur ur on, mái sár kápte kesá worwor a artálár suri da nagogon on mai uri minat. Má namur aru kálámul diar aptur ⁶¹ má diará parai ngoromin, “Giur sang giur longrai kálámul min a parai ngo a arwat ngo na tarápái rumán osmapak káián ái Káláu, má na him pasi atul á bung sár suri long kalengnai nák sámturn.”

⁶² Io, má tám osmapak táil a aptur mák gátua Iesu ngoromin, “Ngádáh, káp kam te kokos suri tan worwor minái di parai uri iáu?” ⁶³ Mái Iesu a tur pau sár má kápate kokos.

Má tám osmapak táil a bali parai singin ngo, “Iau oror kalar iáu mai ngisán ái Káláu koner a liu áklis. Be, á iáu á Mesaia, Natun ái Káláu?”

⁶⁴ Mái Iesu a kosoi ngo, “Áá, a ngorer sár u parai. Má iau parai si gam no ngoromin. Namur gama mákái Natun Kálámul na kis tili risán mingin ái Káláu Tám Rakrakai Sorsorliu, má na hut mai kumlán mehmeh tilami bát.”

⁶⁵ Má tám osmapak táil a mos i bál mák tarápái lusán mák parai ngo, “Ákte worwor sáksák má! Suri dánih gita ser sur te kálámul suri para te táit mul? Gamáte longrai er a parai ngo a arwat mam

Káláu! ⁶⁶ Má gam, ngádáh á kamu hol?” Má tan kaunsel má tan tám ololoh mul di parai sang ngo, “Ákte longoi sápkín. A nokwan ngo na mat.”

⁶⁷ Má di turpasi iapsi má dik ubi, má te di posri ⁶⁸ má dik parai singin ngo, “Wái, á iáu á Mesaia? Una utung tusi ngo áí sinih er a up iáu!”

Ái Petero a pua pala Iesu

Mar 14:66-72; Luk 22:56-62; Ioa 18:15-18, 18:25-27

⁶⁹ Máí Petero a sukis pagas iamudi lol malar. Má kesi tahlik a tám toptop a han má ák mák Petero iatung. Má wák erei a han narsán má a parai singin ngoromin, “Á iáu mul u lu tiklik mam Iesu er kakun Galiláíá.” ⁷⁰ Máí Petero a arkawar palai mák parai ngo, “Káp iau te talas suri táit er u parai.”

⁷¹ Má a han alar di uramudi mátán kas. Má kesi tahlik mul a tám toptop a mák Petero mák parai singin matananu iatung di sámTUR pagas ngo, “Kálámul min a lu tiklik mam Iesu er kakun Nasaret.” ⁷² Máí Petero ákte lu arkawar pala Iesu mul mák parai ngo, “Iau oror mai támin muswan, káp iau te mánán on á kálámul er!”

⁷³ Má namur matananu di sámTUR iatung di mul di han uri narsán áí Petero má dik parai singin ngo, “Áá, a muswan á iáu á kes tili di kabin ngo gim longra ilmi kam worwor a ngorer i kaungán matananu til Galiláíá.” ⁷⁴ Máí Petero a longrai ngorer má a turpasi oror mai muswan ngoromin, “Ngo káp iau te parai támin, áí Káláu

na arangrangas i iau suri. Káp iau te mánán on á kálámul er.”

Io, má káp melek sár má kok a tang, ⁷⁵ mái Petero a hol pasi worwor er a parai singin ái Iesu ngo, “I pákánbung kok kápate tang besang, una pua pala iau na tul i pákán.” Ái Petero a hol pasi worwor erei má ák tinang i bál suri, má ngorer a so tilatung mák lala tang.

27

*Ái Iesu a sámTUR i nagogon i mátán táil ái Pilato
Mar 15:1; Luk 23:1-2; Ioa 18:28-32*

¹ I kábungbung sang, di worwor talum ái rung erei bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos kálámul pakta no. Di worwor talum suri da obop Iesu uri minat. ² Má di kabat Iesu má dik lami uri narsán ái Pilato, kálámul pakta til Rom, má dik susdo tari uri limán.

*Minat si Iudas
Apo 1:18-19*

³ Má i pákánbung ái Iudas tám arasong a mákái ngo ái Iesu dikte oboi nagogon án minat on, erár ák tinang i bál mák hol kaleng má, má ngorer a kaleng uri narsán bos pakpakta kán tan tám osmapak má boh kálámul pakta. A kipi atul i sángul á pirán tabal suri na tari si di. ⁴ Mái Iudas a parai ngoromin, “Iakte sák! Iau agur tari kálámul a nokwan erei má nák mat ngorer.” Mái rung er di kosoi ngo, “Dánih gima longoi á gim? Wa uk lu ingai iáu sang má mai, kam talar!” ⁵ A be longrai

ngorer ái Iudas, ki ák sáпка palai pirán tabal sár iatung i rumán osmapak mák sangar i han pas alar di. Ák han sár má ngorer ák bibing mai suk ák mat.

⁶ Tan pakpakta kán tan tám osmapak di kipi pirán tabal má dik parai ngo, “Pirán tabal minái a dur kabin di huli dár mai. Má ngorer kápate artálár uri nagogon kángit ngo da oboi pirán tabal er iatung i nián omobop er i rumán osmapak.”

⁷ Má namur di kis talum má dik sormángát i pirán tabal erei suri huli kuir bim káián kesi tám long lus. Má kuir bim er di oboi suri tahni tan kálámul tili risán er di mat á Ierusalem. ⁸ Má ngorer á káplabin suri pokon er dik utngi mai ‘Pokon án Dár’ ák han átik onin sang. ⁹ Má erei á táit a parai ái Sakaria tám worwor tus a tapam hut muswan ngo,

“Di top pasi atul i sángul á pirán tabal, mámat erei rung til Israel dikte mángtai suri huli kálámul er.

¹⁰ Má di kipi pirán tabal er má dik huli kuir bim káián tám long lus.

Di longoi ngorer ái Konom ákte parai singing.”

Ái Pilato a gálta Iesu

Mar 15:2-5; Luk 23:3-5; Ioa 18:33-38

¹¹ Mái Iesu a tur i mátán táil i tátáil til Rom, mái Pilato a gátnai ngo, “Be, iáu á kabisit káián tan Iudáia?” Mái Iesu a kos Pilato ngoromin, “Áá, a ngorer sang ukte parai.”

¹² Má bos pakpakta kán tan tám osmapak má boh kálámul pakta, di parai marán táit ur on, mái sár ái Iesu kápate kos di. ¹³ Má ngorer ái Pilato a bali gálta Iesu ngo, “Ngádáh, kápute longrai á marán má táit erei dikte parai uri iáu?” ¹⁴ Mái sár ái Iesu kápate a káling kokos suri tekesá táit er di parai ur on, má ngorer ái Pilato a lala sodar suri.

Ái Pilato a nagogon i Iesu uri minat

Mar 15:6-15; Luk 23:13-25; Ioa 18:39-19:16

¹⁵ I tan bungun longsít án sorliu palai, koner a kálámul pakta til Rom a lu mángát palai kesi kálámul tili rumán batbat kalar, ái koner matananu di nem on. ¹⁶ I pákánbung erei, te tám ngákngák di kabat di uri rumán batbat kalar. Má kes tili di ái rung er di lala mánán on, ngisán ái Barabas. ¹⁷ Má ngo matananu dikte hut narsán ái Pilato, ki ák gálta di ngo, “Sinih á gam nem on ngo ina pálás palai ur si gam? Ina pálás pala Barabas ngo ina pálás pala Iesu, ái koner di utngi ngo Mesaia?” ¹⁸ Ái Pilato a parai ngorer kabin a mánán ngo rung erei di bálás uri Iesu kabin matananu di árngai ngisán, má ngorer dik obop Iesu uri nagogon. ¹⁹ Má i pákánbung er a kis ái Pilato i rumán nagogon, kán wák a tar palai kesá pákán ram a le on ngoromin ngo, “Kápate táit a sák a longoi á kálámul er, má koion una long te táit mai kabin nengen i libung iau mihmih sáksák ur on.”

²⁰ Mái sár bos pakpakta kán tan tám osmapak má boh kálámul pakta di tari duk i matananu suri

ngo da sung Pilato nák pálás pala Barabas, mái Iesu na oboi uri minat. ²¹ Máí Pilato a bali gálta di ngoromin, “Sinih tili diar gam nem on ngo ina pálás palai ur si gam?” Má di kos Pilato ngo, “Una pálás pala Barabas!” ²² Máí Pilato a gálta di mul ngo, “Dánih má ina longoi mam Iesu er di utngi ngo Mesaia?” Má di no di parai ngo, “Bás páptai uri páspáng!” ²³ Máí Pilato a gálta di ngoromin, “Suri dáh gama up bingi? Matngan sápkín ngádáh ákte longoi?” Má matananu di lala wawkwak má dik parai ngo, “Bás páptai uri páspáng!”

²⁴ Ái Pilato a longrai ngorer mák mákái ngo kápate arwat ngo na tur kári nemnem káián matananu, má páput má na aptur i ororok. Má ngorer a salaptur mák long pasi dan má ák siwi limán i mátán táil i matananu, má ák parai ngo, “Á iau, kápte ngo iau á káplabin á minat káián kálámul minái. Kamu táit sang á er.” ²⁵ Má matananu no di kosoí ngo, “Darán kálámul min na uri káil i gim má rang nat gim! Á gim sang gim káplabin pasi kán minat.” ²⁶ Má ngorer ái Pilato a pálás pala Barabas ur si di, má a tar Iesu suri dik rapsi á tan tám arup má namur dák bás páptai uri páspáng.

Tan tám arup di ret mam Iesu

Mar 15:16-20; Ioa 19:2-3

²⁷ Má namur bos tám arup si Pilato di lam pas Iesu má ding kusak tiklik mai uri kesi kuir rum sang má ding kilkila talmi bos tám arup. ²⁸ Má namur di long palai lusán má dik asulu on mai

sulu a mirik, ²⁹ má dik longoi kesi balaparip mai kaulbek má dik oboi i lul, má dik tari kesá kuir kubau i limán mingin. Di longoi mai ngorer i mermer kán kabisit, má dik lu pur dirtapul i mátán táil ái Iesu. Má ngorer di tartar retret singin, má dik árár pasi ngorer i kálámul pakta má dik parai ngoromin, “Huihui iá! Erei má kabisit kándi tan Iudáia!” ³⁰ Má namur dik lu iapsi má dik long pasi bus má dik boktoi lul mai. ³¹ Má ngo dikte tartar retret no mai ngorer má, ki dik ulát palai sulu tili kápán páplun ái Iesu má dik asulu kalengnai mai lusán sang. Má namur dik tangna pasi suri da bás páptai má uri páspáng.

Di bás pápta Iesu uri kubau kus

Mar 15:21-32; Luk 23:26-43; Ioa 19:17-27

³² Má ngo di lu hanhan tangra sál, di banai kesi kálámul ngisán ái Saimon, kakun Sairini, má dik tur páptai má dik tari duk on suri ák puski kán kubau kus ái Iesu. ³³ Má ngorer di lam Iesu uri kuir pokon di utngi ngo Golgata, sálán ngo ‘koroson lul’. ³⁴ Má ngo dikte hut á Golgata, di tari suir wain si Iesu erei di ariwai turán te suir kábau er a maptal suri long bingi rangrang. Ái Iesu a tohoi suir wain erei, mái sár a matai má kápate ngin on.

³⁵ Má namur di bás pápta Iesu uri kubau kus má dik hom satu pasi kán tan táit ngorer i kán sulu má lusán ur kandi. ³⁶ A be rah i tan táit si Iesu er di satu suri, ki ding kis má, má dik tu márásngin on. ³⁷ Má ami iátin lul, di le i worwor er di nagogon on suri ngoromin, “Ái Iesu minái,

ái á kabisit kán tan Iudáia.” ³⁸ Má di bás páptai aru i tám ngákngák tiklik mam Iesu mul, kes tili balsán mingin má kes tili balsán káisán.

³⁹ Má ngorer matananu di sorliu má di mák Iesu uramuni naul kubau kus má di luhluhrai lul di sár ur on, má di ret mai ⁴⁰ ngoromin, “Wái! Á iáu u parai ngo una tarápái rumán osmapak, má ngo una him pasi atul á bung sár suri long kalengnai! Erei má una aliu pas iáu sang! Ngo iáu Natun ái Káláu, ki unák sosih tilatung i naul páspáng!”

⁴¹ Má ngorer mul bos pakpakta kán tan tám osmapak má bos tám mánán uri nagogon má bos kálámul pakta di tartar retret mam Iesu mul má dik parai ngoromin, ⁴² “A aliu pasi boh lite kálámul, mái sár kápate arwat suri na aliu pasi sang. Onin sang gita mákái má kabisit kán Israel na sosih alari páspáng suri giták ruruna on! ⁴³ Kabin a parai ngo a ruruna i Káláu má a ngoi mul ngo ái Natun ái Káláu. Má onin sang gita mákái kán nemnem ái Káláu, ngo na tangan pasi ngo kápate!”

⁴⁴ Má aru i tám ngákngák di bás pápta diar turán ái Iesu, diar mul diar para bengtai má diará wáng on.

A mat ái Iesu

Mar 15:33-41; Luk 23:44-49; Ioa 19:28-30

⁴⁵ Má i sángul mai aru á pákánbung, nas a kuron má a bohoi kunlán balis er, má kuron a pang i atul á pákánbung. ⁴⁶ Má i atul á pákánbung i rahrah ái Iesu a killila ngángra Káláu ngoromin, “Eloi, Eloi,

lama sabaktani?” Sálán ngoromin, ‘Káláu, kang Káláu, suri dáh ukte hol pala iau?’ ⁴⁷ Má te tili di á matananu di sám tur pagas iatung páput, di longrai má dik parai ngo, “Kálámul min a kilkila Elaisa.” ⁴⁸ Má kes tili di a rut mák long pasi kesi táit ngoro loson lamas, má a dungi uri kinleh suir wain er a maptal mák sosap pasi suir wain. Má a akai táit er i kuir gáh mák sua tari uramuni ngudun suri na ngin on. ⁴⁹ Má tan kálámul er di parai ngo, “Kái be! Giták mákái be ngo ái Elaisa na hut má na tangan pasi.”

⁵⁰ Má namur ái Iesu a lala kilkil mul, má ák bál palai tanián mák mat.

⁵¹ Má i pákánbung erei sár, tilik sulu ami polgon rumán osmapak a ráp tilami iát uradi lal má ák ru on. Má a hut i tiling kunkun má ák pospos i bos hat. ⁵² Tan tarang án minat a pasbat má marán tili matananu si Káláu er dikte mat, di liu má dik aptur alari minat. ⁵³ Di han alari kándi tan tarang án minat, má namur ngo ái Iesu ákte liu kaleng, ki dik han urami malar á Ierusalem má marán dik mák di.

⁵⁴ Má tátáil kán bos tám arup mai tan tám arup mul di sám tur pagas iatung i risán suri ololoh i táit di longoi mam Iesu. Má ngo di mákái tan táit ngorer i kunkun má matngan táit ngádáh a tapam hut, ki dik ráuráuwas má dik pángáng suri, má dik parai ngo, “A támin muswan, kálámul minái, war ái Natun ái Káláu!”

⁵⁵ Te wák di iatung mul i pokon er, mái sár di kálík tur tepák suri mák Iesu. Tan wák er dikte lu

mur i Iesu ami Galiláia má dik lu tángni, má namur dik mur i Iesu átik á Ierusalem. ⁵⁶ Má iatung i katbán tan wák erei ái Maria Magdalene, mái Maria mámán ái Iakobo mái Iosep, mái mámán ái aru natun ái Sebedaio mul.

Ái Iosep til Aramatia a tahun Iesu

Mar 15:42-47; Luk 23:50-56; Ioa 19:38-42

⁵⁷ Ákte páput má suri rahrah i bung erei, má kesi konom til Aramatia, ngisán ái Iosep, a hut. Má ái mul á kesá kálámul a lu mur i Iesu. ⁵⁸ Má ngo dikte mánán pasi ngo ákte mat mái Iesu, ái Iosep a han mák gálta Pilato suri kápán páplun ái Iesu suri na tahni. Mái Pilato a ardos suri da tari kápán páplun ái Iesu ur si Iosep. ⁵⁹ Má ngorer ái Iosep a artari suri dik long pasi kápán páplun ái Iesu má dik duri mai hutngin sepen sulu, ⁶⁰ má di kipi uri kán tarang án minat sang, mátán hat dikte hutngin ili tili bángbágil hat. Má namur di girwai kesi lala hat má dik batbat kári mátán tarang mai, má dik han má. ⁶¹ Mái Maria Magdalene má kesi Maria mul diar iatung be má diará kis pátmi mátán hat erei.

Di monmon kári tarang

⁶² Má arasa i kábungbung i bungán aunges, bos pakpakta kán tan tám osmapak má tan Parisaio di kis talum mam Pilato ⁶³ má dik ngoi singin ngo, “Mákái, konom, gim hol páptai ngoromin. I pákánbung kán tu liu be á tám angagur erei, a ngoi ngo na liu kaleng tili minat i átuil bung. ⁶⁴ Una tari pala te worwor ngo kán tarang án minat da lain

---

27:58: Nag 21:22-23   **27:60:** Ais 53:9   **27:63:** Mat 12:40, 16:21; Mar 9:31, 10:33-34;

mákmák kári sang nák han pang i átuil bung. Má ngorer kán kalilik án aratintin kápdate han má sikip pasi kápán páplun má dák agurái matananu ngo ákte liu kaleng tili minat. Angagur tungu a tuan sák, mái sár ngo da agur pasi matananu mai matngan angagur minái, ki na tuan sák taladeng sang!”

⁶⁵ Ái Pilato a longrai ngorer mák parai si di ngo, “Lam pas te tám arup má gamák han má lain mákmák kári tarang erei.” ⁶⁶ Má ngorer di aptur má dik han. Dik han gorgor kári tarang er suri kápte kes na tohoi kusak ur on. Má dik obop te tám arup mul suri mákmák kári.

28

A aptur kaleng ái Iesu

Mar 16:1-10; Luk 24:1-12; Ioa 20:1-18

¹ Má namur ákte rah i bungán aunges, má i Sade i ngahwán kábungbung sáksák, ái Maria Magdalene mái kesi Maria mul diar han uri mátán hat er di dung Iesu ái. ² Má káp melek a hut i tiling kunkun, má kesi angelo káián ái Konom a hut sosih tilami bát má ák girwa palai hat mák sukis on. ³ Kán mákmák i angelo a talas ngorer i pil má lusán a tuan bal ngoro busbus. ⁴ Tan tám arup di ololoh i tarang di mákái ngorer má dik lala ráuráuwas má dik pur uradi bim ngorer i kálámul ákte mat.

⁵ Má angelo er a parai singin aru wák ngoromin, “Koion gaura mátut! Iau mánán ngo gaur mákmák sur Iesu er di bás páptai uri kubau kus.

⁶ Bokoh ái á main. Ákte liu kaleng ngorer sang ákte parai. Gaur lákám gaurák mákái pokon a bopbop on. ⁷ Má ngorer gaura sangar i han, má gaurák bitái kán kalilik án aratintin ngo ákte liu kaleng alari minat, má na táil i gam urami Galiláíá, má erei á pokon gama mákái ái. Erei sár á worwor talas iakte parai si gaur.”

⁸ Má diará longrai ngorer, ki diará sangar i han tilatung. Diar mátut, mái sár diar laes mul, má ngorer diar má rut suri parai singin kán bos kalilik án aratintin. ⁹ Má káp melek sár mái Iesu a bana diar mák parai si diar ngo, “Matau na kis i gaur.” Diar mák Iesu ngorer má diará han sukis dirtapul i mátán táil ái Iesu, má diará top i keken má diará lotu uri narsán. ¹⁰ Mái Iesu a parai si diar ngoromin, “Koion gaura mátut. Gaura han narsán rang tuang, kak tan kalilik án aratintin sang, má gaurák parai si di ngo da han ur Galiláíá, má iatung da mák iau ái.”

Di atatir i tan tám arup

¹¹ Diar kaleng á aru wák er uri narsán tan kalilik, má tan tám arup di ololoh i tarang án minat di han urami bimán rum á Ierusalem má dik atatir singin bos pakpakta kán tan tám osmapak suri tan táit er ákte tapam hut. ¹² Má tan tám osmapak má tan kálámul pakta di ngurkai, má namur dik tari pirán tabal ur singin bos tám arup ¹³ má dik parai si di ngoromin, “Gama parai ngo kán tan kalilik án aratintin ái Iesu di hut i libung i pákánbung gam boptin on má dik sikip

pasi kápán páplun. ¹⁴ Má ngo ái Pilato, kángit kálámul pakta, ngo na longrai ngorer, ki á gim gima anokwai ur singin má kápnate long te táit mam gam.” ¹⁵ Má tan tám arup dik top on á pirán tabal er má dik longoi ngorer dikte parai má si di. Má arbin er a bonta noi tan Iudáia ák han pasi bung onin.

*Ái Iesu a soura singin kán kalilik án aratintin
Mar 16:14-18; Luk 24:36-49; Ioa 20:19-23; Apo*

1:6-8

¹⁶ Má sángul mai kesá kalik án aratintin di han ur Galiláia uri pungpung er ái Iesu ákte parai si di, ¹⁷ mái Iesu a arsuar mam di iatung. I pákánbung di mák Iesu, di pur dirtapul má dik lotu uri narsán, ái sár te tili di aru i kándi holhol. ¹⁸ Mái Iesu a láklák pátum mák parai si di ngo,

“Ái Káláu ákte tari singing á nokwan suri kátlán naul bát má naul bim no. ¹⁹ Má ngorer gama han narsán matanano no i naul matmatngan pokon, má gamák lam pas di suri da kalilik án aratintin kaiak, má gamák siu di i ngisán ái Tata má i ngisán ái Natun má i ngisán Tanián a Pilpil. ²⁰ Má gamák atintin di suri da mur noi tan pinpidan erei iakte tari si gam. Má ina tangan gam má kis áklis tiklik mam gam pang i áwawat i pákánbung.”

clix

Hutngin kamkabat si Káláu
The New Testament in the Sursurunga Language of
Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Sursurunga long
Niugini

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Sursurunga

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

Printed book ISBN 0727222139

The New Testament

in Sursurunga

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-09-09

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 22 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

59d51359-0c11-5334-a2e7-0e40b5a3442f